YARIM AY

5 Kr.

SAYI 90

29 nciteşrin 1938

15inci YILDÖNÜMÜ FEVKALÂDE SAYISI

N
N
EŞTİ
bir hala s
esleyen mad
ülnce mes
raf oluyor,
besliyeci m
n yüzler bi
önce kullan
eminin "be
muhafaza
nini kullan
nız. "TOKA
siniz.

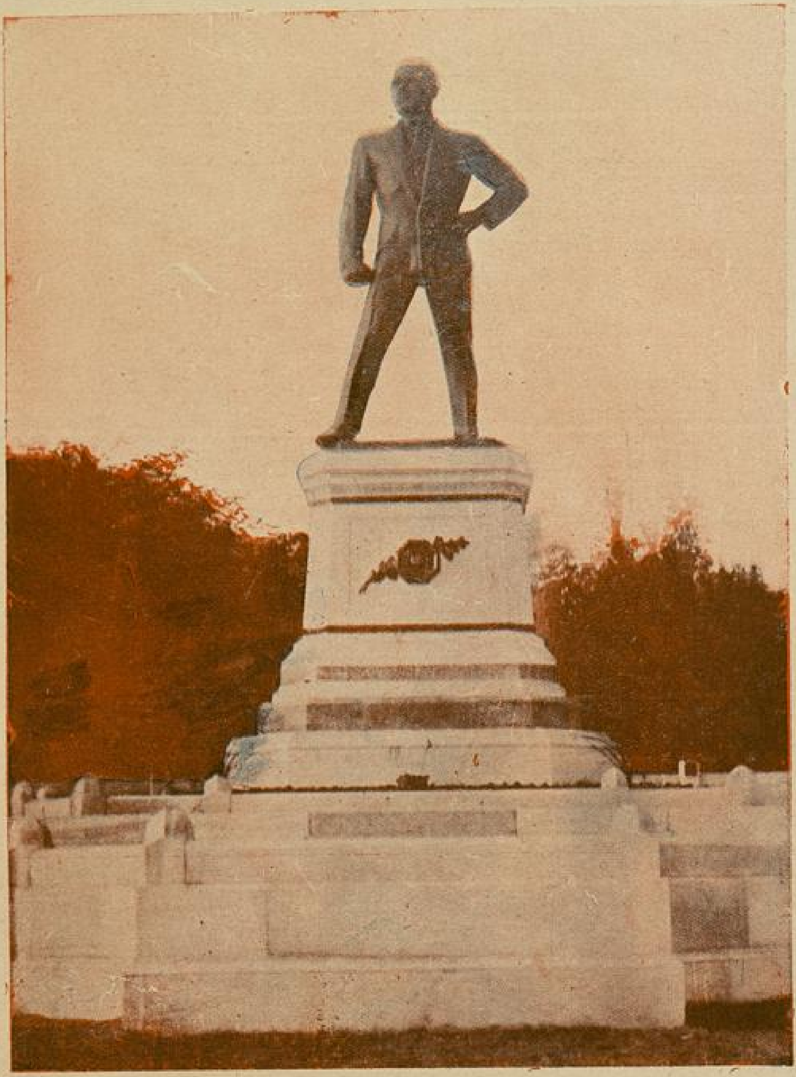

Türk Milleti, Büyük Başbuğuna, Ulu Önderine karşı olan hudutsuz minnet ve şükranlarını ebedîleştirmek için birçok anıtlar dikmiştir. Bunların birincisi İstanbulda Sarayburnu Parkındaki

ATATÜRK Heykelidir.

Cumhuriyeti Kuran ve Koruyan Büyük Şefimiz

Kemal Atatürk

YARIM AY *Cumhutiyetin 15 inci Yıldönümünü Büyük Türk Milletine Saygı ve Sevğiyle Kutlar.*

CUMHURİYET BİZİMD

Yazan: Dr. C

Biz öyle bir nesle mensubuz ki, İlk okul sıralarındaki derslerimizi Balkan harbinin faciaları doldurdu. Çocukluğumuzun zavallı bayramlarını, Terkos gölü kenarlarından gelen top seslerinin acısı ve korkusu içinde geçirdik.

Orta tahsilimizi, büyük harbin sefalet ve perişanlıkları içinde; şehit ağabeylerimizin akıbetinden haber bekliyerek; ve vesika ekmeği, mısır koçanı kemirerek yaptık. Yüksek tahsil çağımız da, mütarekenin panik dolu perişanlıkları içinde geçti.

İlk doktora imtihanlarımızı verirken de, Kurtuluş günlerinin tatlı, heyecanlı sarhoşluk günlerini yaşadık. Dost ve düşman adı altında İstanbul sokaklarında çeşitli Avrupa milletlerini gördük ve tanıdık. Yabancı devlet bayraklarını kitapların boyalı resimlerinden değil, balkonda ve mütarekede toplarını üzerlerimize çeviren yabancı donanmaların gönderlerinde sallanan renkli kumaşlardan öğrendik. Ve nihayet gözlerimizi Cumhuriyet içinde hayata açtık. İlk yeminimiz; Cumhuriyete sadakat yeminidir. İlk selâmladığımız devlet reisi de Mustafa Kemal.

Cumhuriyet bizimdir. Çünkü biz onun için yemin ettik ve on beş yıldır da onun için çalışıyoruz. Bu 15 yıl içinde, size sadece bu yazının çerçivesine girebilecek şekilde; yaşadıklarımdan ve gördüklerimden bahsetmek isterim. Cumhuriyet, imparatorluktan yalnız harap ve istilâya uğramış bir yurt değil, münevverleri içinde kafaları ve kalpleri kiralık konaklara benziyen bir sürü insanı da tevarüs etti.

Bizden önceki şehitler ve kahramanlar neslinin idaresi altında çalışarak bu 15 yıl içinde yalnız imparatorluğun harap bıraktığı yurdu ve kısırlaştırdığı topraklarımızı değil, bu hortlak zihniyeti ve ruhları da ıslaha ve imara savaştık.

Yetiştiğimiz mektepler bize şunu öğretmişti: Hayatta insanlığın ilk hakkı hürriyettir ve bunu da insanlara Cumhuriyet temin eder. İlk hak bu ise, hür yaşamanın ilk şartı da emniyet olduğunu bize Cumhuriyet öğretti ve inandık ki:

Bir yerde emniyet olmadan, orada çapulculuktan başka birşeyi olmaz.

Türkiyeye hürriyetin bu ilk şartını Cumhuriyet getirdi ve tesis etti.

Cumhuriyetin ilk yıllarında Şark vilâyetlerinde vazife almıştım, birçok yerler dolaştım. Öyle yerlere gittim ki, oradakiler henüz vergi vermeğe alışmamışlardı. Asker olmayı istemiyorlar ve sadece dağlarda eşkıyalık ediyorlardı.

Şarkta 13 yıl Bingöl dağı etekleriyle Elcezire çölleri arasında mekik dokumuş ve at oynatmış küstah bir çete reisi vardı. Çapakçurlu Yado.

1929 da Cumhuriyet jandarması tarafından tepelendiği zaman; civar kasaba ve köylerde bir hayret oldu, onu devlet eline geçmez ve ölmez sanıyorlardı. Nihayet anladılar, ve bunların Cumhuriyet içinde yaşatılmıyacağına inandılar.

Gene o mıntakada yıllarca dağda gezmiş ve bütün muhitine haşyet saçmış bir adam tanırım. Hasan Begân. 68 insanın katili olduğu, bütün köylülerin dilinde gizli ve korkulu bir sır gibi dolaşırdı. Ben oradayken Cumhuriyetin affına ve himayesine inanmış ve sığınmış, çift ve çubuğuyle uğraşan bir vatandaş olmuştu. Çapakçurdaki Kızılay şubesinin binasını o yaptırdı.

Kadınadrak köyünde bir bakkalın öldürüldüğünü hükûmete ilk haber veren de o oldu.

Bu misaller pek çoktur, neticeleri de çok büyük oldu.

İngiliz dostluğunu da; zarurî bir netice olarak, Şeyh Sait isyanını bastırmak ve Ağrı dağı harekâtını kazanmakla Cumhuriyet ordusu sayesinde elde ettiğimize inanmak lâzımdır. Nitekim:

İstibdadı ve meşrutiyeti; zekâsı ve habasetiyle elinde oyuncak eden, Dersimde devlet reisinden daha çok nufusu olan Seyit Rıza; bugün Cumhuriyet mahkemesi karariyle can vermiş bir nefesten ibarettir ve artık Fransanın bizimle dostluğu bir realitedir.

İç emniyeti, dışta da hürmet ve itibarı arttırıyor. Cumhuriyetin kudretli idaresi bize öğretti ki; hudutlarımızda bekliyenler ancak kıramadıkları eli öpüyor ve gittikçe parçalanmaz bir kale haline gelen millet ve devletimizle dost olma ve yaşamayı daha faydalı buluyorlar.

Cumhuriyet, yurdumuzun iç emniyet şartlarını tamamen değiştirdi, uzağa gitmeğe ne hacet!..

Daha dün Garbî Anadolu kasabalarında bile; genç kızlarını dağa kaldırılmıya mahkûm bir kurbanlık kuzu gibi komşularından bile saklamıya çalışan aileler, bugün eski telâkkiye göre açık saçık olan bir kıyafetle muhtelit orta okula göndermekten çekinmiyorlar.

Sultan jandarmalarının müfreze halinde giremediği yerlere, bugün genç bir ilk okul öğretmeni, cebinde bir küçük çakı dahi bulunmadan gidip vazife alabiliyor. Ama unutmıyalım ki, hürriyetin bu ilk şartı olan emniyeti tesis yolunda verdiğimiz kurbanlar da az değildir. Onlardan şimdi hatırıma geliverenlerini de ölüm sırasıyle kaydetmeliyim. Gevarde kurban giden Dr. Muhsin, Patnosta parçalanan Dr. Fatin ve jandarma Cemil, Gençte alnından vurulan yüzbaşı Sezai ilâh.. ve nihayet Menemende âbidesi dikilen Kubilây .. Bunlar hep Cumhuriyete yemin ederek hayata atılmış gençlerdi.

Geçen on beş yıl, Cumhuriyeti yalnız halka ve kasabalara değil, tabiata da tanıttı. Gittiğiniz ve geçtiğiniz yerlere dikkat ediniz. Vahşî ormanların ortasında bir sülün inceliği ve temizliğiyle kıvrılan demiryollarını, yalçın kayalıkların arasından serazad akan büyük nehirler üzerine kurulmuş büyük köprüleri ve heybetli dağları oyarak kendine rameden tünelleri göreceksiniz.

Bir temmuz ayı içinde Le
kenarlarında bulunmıyan meht
ve serinliği; bir başka yılın a
Van gölü kıyılarının esans k
çeliklerinde ve Sübhan dağı e
Van denizine bakan mehtap
fazlasiyle bulmuştum.

Ne yazık ki, dünyanın bu
gölü, kızgın bir çöl gibi boş

Bugün sahillerine Cumhuriy
nesi kuruldu. Sularında Cumhuri
gemileri dolaşıyor. Yakında da
ları, kenarında kurulacak kültü
içindeki kotralarla Türkiyenin
Yakınşarkın en güzel sayfiyesi
yer bir cehennem sıcağı içinde
oraya koşanlar, Anadolu yayl
ve ıtırlı serin bir baharına ka

Size; nihayet bu birkaç sa
içinde Türkiyede Cumhuriyetin
asırları anlatamam. Size Ort
Anadoludan: İzmirde, Bursada,
Kayseride, Adanada, Afyond
ilâh.. da olan bitenlerden bah

Size, yalnız büyük neticeli,
tavsiyede bulunabilirim:

Cumhuriyeti ve onun eserler
ve kitaplardan okumıya bakma
mayınız, çünkü yazılanlar, yap
çok az ve çok geridir.

Sadece bir halk seyahat bile
ederek Anadoluda kolayca v
dolaşabilirseniz, o zaman gör
sormıya bile hacet yoktur.

Asırların eskisi yanında on
yenisi, okadar bariz ve okadar
gözlerinizden başka şahit ve isb

* * *

1924 de, Cumhuriyetin ilk
münde onu, darülfünun talebe
halka anlatmak vazifesi bana ve
gece şöyle demiştim :

« Hür insanlar!.. Cumhuriye
Cumhuriyet halk içindir, hal
sağlığı ve saadeti içindir. » Bu
ediyorum. Cumhuriyet bizimdir,

Bizden önceki şehitler ve k
neslinin idare ve mürakabesi
günkü eserleri yapanlar, C
hayata atılmış olan gençlerdir.

Her tarafta; sessiz ve feda
bu cumhuriyet gençliğinin.. A
linin kafası, emeği ve alınteri va
diyorum: Cumhuriyet bizim
yaşatacağız, çünkü:

Şimdiye kadar Türkiyede h
sıhhat ve saadetini en iyi temin
odur.

Ve yine her tarafta onu
yemin etmiş olan, bu ülkü uğr
ve fedakâr çalışan; lüzumunda
bu yolda kurban veren asil
gençlik var.

O halde, şimdi haykırabili
— Yaşasın Cumhuriyet!.
— Yaşasın Türk milleti ve

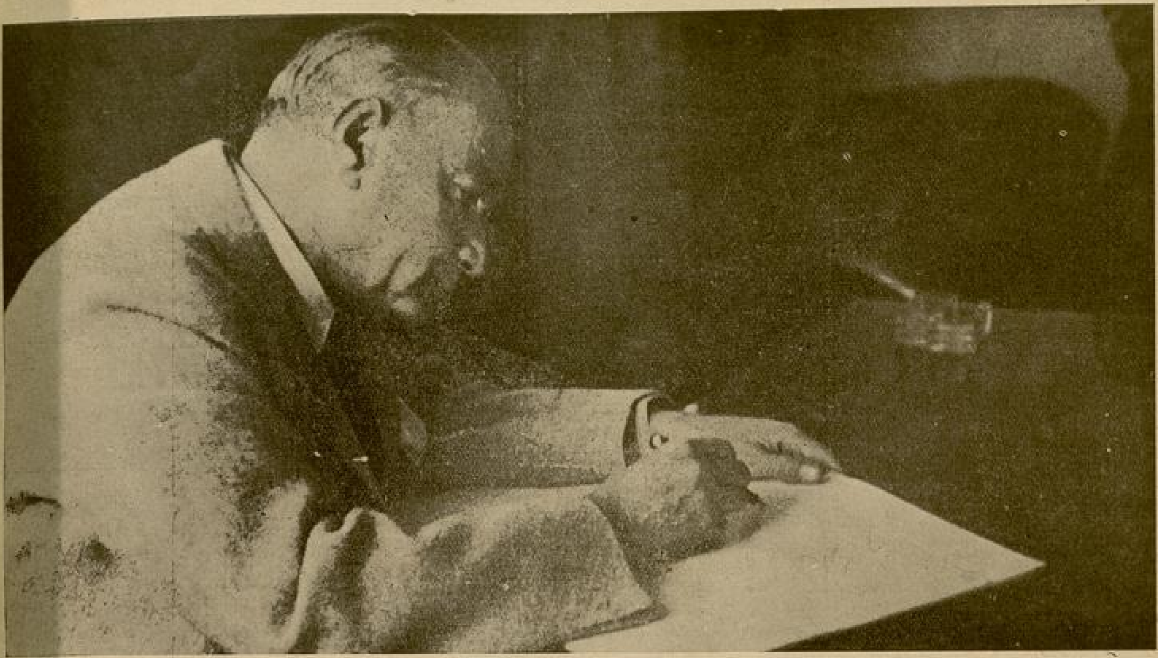

ÜLKÜMÜZ

Yazan: MÜKERREM KÂMİL SU

19 Mayıs 1919 başlangıç,
23 Nisan 1920 kurtuluş.

29 Birinciteşrin 1923 de, yoktan var ıştur. Bir devir başlangıcıdır. Genç Cumriyetin onbeş yıllık tarihi içinde nelerin mülü ve nelerin ebedî hayat hamleleri yaşamakta olduğunu anlamak için, ne riye bakmak, ne de ilerisini düşünmek rektir. Yapılanı görmek, başarılanı benseme bu işe yeter. Çünkü devrim rkiyesinde yaşıyan herkes bir devir çöşü ile bir çığır açılışının ne demek olğunu yakından tanımıştır.

Atatürk, Samsun kıyılarından Anadolu ğlarına geçerken bir tek şey düşünmüş- Vatanın kurtuluşu...

Çünkü o, kuvvetle biliyordu ki, Türn gururu, hayatı ve namusu buna bağır. Önce düşmanı sürüp çıkarmak, sonra vrimden devrime sönmez bir istek, durulmaz bir hızla atılmak...

Türkün en büyük evlâdı ülküsüne bir mlede ulaştı. Öyle bir hamle ki, derininde İnönü meydanlarında şahlanan atın nal sesleri.. Sakaryayı kızıla boyayan vaşın eşsizliği.. Dumlupınar sırtlarında zgun veren düşmanı hedefe süren bir dunun yüceliği var.

Dünyanın hiçbir komutanı, Anadolu dağlarından sel gibi akan yılmaz bir ordunun eşini yaratmak kudretini göstermiş değildir. Cihan tarihinin uzun ömürlü yapraklarına makinayı, fen kudretini, sarsılmaz hazineleri hiçe indiren manevî bütünlüğün ne demek olduğu; Türk erginlik savaşına gelinceye kadar kaydedilmemiştir.

Onlar kamyon sürdüler; biz kağnıyı çektik. Onlar soğuğa ve açlığa yabancı idiler. Biz soğuk ve açlık ne demektir, ezelden tanımamış erlere maliktik. Onlar makinaya dayandılar. Biz göğsümüzü dayadık. Ve bir gün saldıranlarla, hakkını arıyan ve koruyanların kanı biribirine karıştı.

Onları, Mehmedciğin derince bir soluğu şaşırttı. Bizimkiler kandan köpüren derelere, insan kemiklerinden örülmüş setlere aldırış etmediler. Anadolu dağları kişniyen atların nal sesleriyle çınladı. Anadolu toprağı savaşların en zorlusuna göğsünü gerdi. Ve bir gün yorulmak bilmiyen, varlığında yılmazlığın, kahramanlığın özünü taşıyan Türk askeri, yüzünün akı ile Akdeniz kıyılarına kavuştu.

Afyon, Eskişehir, İzmir, Bursa, İstanbul ve nihayet bütün vatan kurtuluş ışığının coşkun alevi içinde; kalp bütünlüğünün, duyuş ve düşünüş beraberliğinin ne demek olduğunu öğrendi.

Erginlik savaşı Türkü eski enerjisi ve üstünlüğü ile yeniden yaratırken, Cihan tarihi de, eşine rastlamadığı bu mukaddas kurtuluş davasını en güzel örnek diye bağrına bastı.

Biz yeni bir devlet kurduk: Hükümsüz bir saltanatın, çöken bir imparatorluğun yıkıntıları üstüne değil .... Onun temeli, isimsiz kahramanların, yılmaz Mehmedciklerin kemikleri ile atıldı. Vatan için ölmeği bilenler kızıl kanları ile ev yapmanın ruhunu yarattılar. Eser tamamlandı. İsmine Atatürk Türkiyesi dedik. Çünkü kurtuluş davasının öncüsü, başı ve başarıcısı odur. Onun ilk adımı bu topraklara kurtuluş müjdesini taşıdı. İradesi, Türk gönüllerinin çözülmez bağını düğümledi.

« Ya ölüm, ya İstiklâl » parulası ile çarpışanlar, siyasî zaferden sonra: "Birimiz hepimiz, hepimiz birimiz için,, düsturunu ele aldılar. Bu suretle baş döndürücü bir hızla ilerliyen devrimler biribirini kovaladı. Bu arada Montrö zaferi, Hatay kurtuluşu; ulusal heyecanlarımızın, şuurlu siyasal yasamızın daha neler yaratabileceğini dünyaya bir kere daha isbat etti.

Ankara bozkırlarında kurulan medeniyet, Anadolu düzlüklerinde göklere baş kaldıran fabrika bacaları, okulları dolduran yüzbinlerce Atatürk çocuğu başarılan büyük işlerin birer belgesidirler.

Durmadan koşan zaman içinde, yürüyen hayat önünde aksamadan ilerliyen özgen bir ulus çocuğu olduğumuz için ne mutlu bize. Ülkümüz: İyiye, doğruya, güzele ve en yükseğe doğru yol almaktır. Bu yolun karşısına çıkacak uçurumlar, önüne dikilecek sarp kayalar olabilir. Fakat ne çıkar, ne çıkar bundan?

Dünyaya, en derin manası ile bir barış devleti örneği veren Atatürk Türkiyesinde yetişen Türk çocuğu, ölümlerle eğlenmesini, kan ve ateşe göz kırpmadan atılmasını bilir.

Bugün devrimleri yaratan ve başaran ellerinde kaleme, fırçaya hayat verecek kabiliyet olduğu gibi; çeliğe ve demire de kumanda edecek kudret daima mevcuttur.

ANKARA

HÜKÛMET MERKEZİ

Yazan: ALİ KEMALİ AKSÜT

Onbeşinci yıldönümünü kutlulamakda bulunduğumuz Cumhuriyet, bu kısa müddet içinde siyasî, içtimaî, iktisadî, fikrî, ahlâkî, edebî.... birçok inkılâblar yaratmıştır. Bu inkılâbları hayret ve ibretle temaşa ve tetkik eden mütefekkir bir ecnebî, M. Pol Jantizon, Paris'te çıkan « Lö Tan » gazetesinin şimdi Romada bulunan eski İstanbul muhabiri, 1929 tarihinde intişar eden «MUSTAPHA KEMAL ou L' ORİENT EN MARCHE» adlı eserinde toplıyarak, bir ecnebî için mümkün olduğu kadar, bitarafane mütalea etmiştir. Bu kitabın XI ci faslı Ankaraya ve hükûmet merkezinin nakline ait bulunuyor: Ankaranın hükûmet makarrı ittihaz edilmesi -bahsettiğimiz inkılâblar zümresi arasında - çok büyük bir inkılâbı idarîdir de onun için.

Mevzu pek mühimdir. Büyük Devletler Cumhuriyetin, Ankarayı hükûmet merkezi yapmak istediğine muttali olunca bizi mânevî tazyıklerle bu kararımızdan vazgeçirmek istemişlerdi. Jantizon bundan bahsetmiyor; fakat mes'eleyi çok güzel teşrih ediyor. Sözü ona bırakıyorum:

İstihsalinde hiç de müşkülât çekilmiyen bir rey iledir ki Türkiye B. M. M. nin ekseriyeti, nisan 1924 tarihinde[1] Ankarayı müstakbel "Payıtaht" olarak kabul etti. Türk meb'usları dört senedenberi ikamet ettikleri eski "Ansir" de hükûmetin bu yeni makarrına yavaş yavaş alışmışlardı, ve İstanbulun Türk payıtahtı olmak imtiyazını kaybettiğini ilân etmek hususunda serdedilen sebepleri hep makul buluyorlardı. Boğazların bu büyük makarrının, herşeyden önce, sevkülceyiş noktasından fena bir yaziyette bulunduğunu ve bu vaziyet sebebile ecnebî deniz kuvvet-
lerinin ve Garbin harp gemi-
temadî nümayişlerinin tehdit-
ruz olduğunu söyliyorlardı. P-
rın İstanbula karşı pek çok
ve itınalar gösterip, bu yüzde-
ketin diğer kısımlarını ve hus-
doluyu ihmal ettiklerini ve b-
aldıkları vergileri yol yapmağ-
tep açmağa değil, belki İsta-
zelleştirmeğe sarfettiklerini -
yorlardı. Diğer taraftan, Tü-
meti Boğaz kıyılarına tekrar
olursa, Osmanlı imparatorlu-
metleri gibi, azlıkların ve e-
malûm olan entrikalarına he-
ğını; irtikâp ve irtişanın -esk-
ğu gibi - Vekâletlerde yer-
Türk milletile onu idare edenl-
da eski meyancılar güruhun-
alacağını düşünüyorlardı. Ve,
meb'usunun dediği gibi, "Büt-
leri Babıâlide yerleşmiş olan
idaresine Galata sarrafları -
mağa devam edeceklerdi." -
feylîler güruhu, Vekâletleri i-
niden hazırlanıyorlardı; bu s-
rupalıların arzu ve iradeleri -
mali suhuletle yerine gelece-
taraftan, Mondros mütarekesi-
ra, Osmanlı İmparatorluğu
gösterdikleri ihmal, teseyyü-

[1] Kanunun kabulü tarihi 13 İkin-

Ankara: Ulus atanı

Ankara: Yeni şehir

mi kabiliyetin memlekette hasıl eylediği teessür, Cumhuriyeti idare edenlerin harekâtına tesir etmekte idi. Filhakika, İngilizlere satılmış olan Damad Ferit ve saire, İstanbulda kendi fiil ve hareketlerile memleketlerini sureti kat'îyede uçuruma sevketmişlerdi. Hattâ o sırada B. M. M. Reisi olan Fethi Bey "İstanbul, memleketin şeref ve haysiyetini müdafaa etmek kabiliyetini kaybetmiştir„ demekte idi. Nihayet, Ankarada eski payıtaht aleyhine dermeyan edilen sözlerde, yeni hudutlarıyla İstanbulun artık Osmanlı imparatorluğunda olduğu gibi, memleketin ortasında bulunmadığı, kuvvetli bir delil olarak gösteriliyordu. Şimdi şehir, Türkiyenin müntehayı hududunda, millî yurdun bir ucunda, memleketin umumî hey'etile pek ziyade münasebetsiz bir vaziyette bulunuyordu; halbuki bu mahzura mukabil Ankaranın merkezî bir vaziyette bulunduğu ileri sürülebilirdi. Bu vaziyet te yeni hükûmet makarrını hertürlü tecavüzden, hertürlü anî asker ihraçlarından, her türlü beklenmiyen bombardımanlardan masun bulunduruyordu. Bundan başka, son Türk-Yunan muharebesinin bütün hususiyetleri iyice düşünülecek olursa, anlaşılır ki Türkiyeyi tekrar Boğazlara ve İstanbula sahip kılan kuvvetler ne istihkâmlara malik idiler, ne de Trakya efradına; belki yalnız Ankarayı idare edenlerin etrafına toplanmış olan askerlerin gayretlerine sahibdiler. İstanbulu kurtaran Anadolu idi, yoksa Anadoluyu İstanbul kurtarmış değildir.

Hâdiseler Ankaranın nazarında isbat etmiştir ki, Turkiyenin Avrupadaki topraklarını ve Boğazları himaye ve müdafaa etmenin en iyi yolu herşeyden evvel yeni Devletin askerî merkezi sikletini Anadoluda tesis etmekten ibarettir. Bu itibarla, Ankaranın kühûmet makarrı olarak intihabı, memleketin coğrafî ve siyasî yeni şeklinin hemen hemen içtinabı kabil olmıyan bir neticesi gibi telâkki olunabilir.

Ankara : Çocuk Esirgeme Kurumunun genel merkezi.
ÇOCUK SARAYI

Lozan muahedesinin B. M. M. ce tasdiki sırasında ısmet Paşa kuvvetle isbat etmiştir ki, padişahlar, memleketin bütün menabiini İstanbul ile Boğazların etrafında toplamakla İmparatorluğun diğer kısımlarını - müdafaaları esbabını icabı veçhile temin etmeği ihmal ederek kaybetmişlerdir. Yeni Türkiye ise, bilâkis, Anadolunun kuvvet ve servetlerini tanzim ve istimal etmek ve hükûmeti Anadoluda tesis eylemek sayesinde İstanbulun ve Boğazların bundan sonra müdafaasını temin etmek ve düşman eline düşmelerine mâni olmak çaresini bulmuştur. Bu fikir daha o zaman Ali Fuad paşa tarafından bize şu suretle izah edilmiş idi: "Şimdiye kadar Türkiyede haricî bir tehlikeye maruz bulunduğumuz zamanlar, hep içerilere doğru çekilmeğe mecbur olduk ve zâfımız orada hemen kuvvete münkalip oldu. Çünkü kuvvetimizin kaynağında bulunuyorduk. Hükûmet makarrını Ankaraya nakletmekle muharebelerde muzaffer olduk. Sulh halinde de ayni tecrübeyi yapmak mecburiyetindeyiz.„ Mustafa Kemal idaresinin adamları, nihayet, Ankaranın makar ittihaz edilmesile hükûmetin, bu Anadolu şehrinde, memleketin ta kalbgâhında bulunacağına hükmediyorlardı. Yeni Türkiyenin iktisadî ve fikrî (intellectuelle) teceddüdü hiçbir müşkülâta maruz kalmadan buradan kolayca idare edilebilecek, istihbaratı o merkezde toplayıp nüfuzunu oradan neşreylemek mümkün olacaktı. Bu yüksek mevkiden Türk Devlet adamları, memleketin servet menbalarını kolayca istifade edilebilecek bir hale koyacaklar, yollar ve demiryollar yapacaklar, madenleri işletecekler ve ziraat işlerine yeni usuller ikame eyliyeceklerdi. Zaten hâdiseler de Ankaranın merkez olmasını istilzam etmiyorlar mıydı? Yeni zihniyet, zafer, ıslahat ve terakkî zihniyeti burada doğmamış mıydı? Bundan başka Millî hükûmet, ekseriyeti Türk olan bu belde ahalisinde emin ve sağlam bir müttekâ, mükemmel bir ahlâkî muhit buluyordu. İstanbulun karışık ve kozmopolit ahalisinde bu evsaf hiçbir vakit görülmemiş idi.

* * *

Ankara: Ziraat Bankası genel merkezi

Ankara: Cumhuriyet bayramlarından birinde yapılan geçit resmi

B. M. M.'nin bu şehri Yeni Türkiyenin makarrı ittihaz eylemiş olduğu haberi kendi şehirlerine binnefis haiz olduğu ve tarihile coğrafî vaziyetinin verdiği şan ve şöhreti Türkiye hükûmetinin muhafaza etmesi lâzımgeldiğini isbat için bir sürü deliller ikame ediyorlardı. Fatih Sultan Mehmedin, İstanbulu zaptetmek ve Türk İmparatorluğuna paytaht makamında sunmak için sarfettiği gayretleri izah eden tarihçiler, hükûmet makarrının bu şehirde kalması lehinde bulunuyorlardı. Bizansın zaptı esasen cihan tarihinde yeni bir devrin başlangıcını göstermiyor mıydı? Osmanlı namu şanını Afrika ve Arabistan çöllerine, Avrupanın kalbgâhına varıncaya kadar Macar ovalarına, Viyana surlarına değin götüren bütün ordular, ta 1453 tarihindenberi, Hep İstanbuldan hareket etmemişler miydi? Tarihçiler, şehirlerinin kıymet ve ehemmiyetini daha iyi tebarüz ettirmek için Napoleon'un şu sözlerini de irad ediyorlardı: "Osmanlı imparatorluğunu taksim etmek hususunda Rusya ile, mutabık kaldım. Bu bapta artık hiçbir müşkül kalmamıştı. Bizi yalnız İstanbul ayırabiliyordu. Bu şehri paylaşmak imkânsızlığı Türkiyeyi taksimden kurtarmıştır. Rusya ile bir mutabakat husulüne mâni olan, İstanbuldur; zira Rusya, İstanbulun kendisine verilmesini istiyordu. Ben ise İstanbulu terketmeğe ne pahasına olursa olsun karar veremiyordum. İstanbul, paha biçilmez bir anahtardır. Tek başına bir imparatorluk teşkil eder. İstanbula hâkim olan âleme hâkim olur." Diğer taraftan, coğrafyacılar, İstanbulun vaziyeti itibariye bir hükûmetin makarrı olmak üzere vücut bulmuş şehirlerden biri olduğunu iddia ediyorlardı. Bundan başka, bu beldeye Devletin başşehri olmak hakkını vermek lüzumu asırlardanberi zahir olmuş bulunduğuna göre, bu zarurete uymamak hataların en büyüğünü irtikâp etmek demek olmıyacak mı? Tüccarlar, bütün Şarkın en mühim merkezi olan ve limanı arz kürresinin en işlek deniz yollarından biri üzerinde bulunan şehirlerinin vaziyetinin değişmesi, vatanın menafiine muzır olacağını müdafaa ediyorlardı. Emlâk sahipleri İstanbulda gayri menkul servetin kıymetçe tenezzülünden dolayı millî servetin doğrudan doğruya müteessir olacağını istidlâl ediyorlardı? Serbest meslekler erbabı, asırlard anberi Bosfor kıyılarında yerleşmiş bulunan münevver Türk zümresinin Anadolunun yüksek yaylâlarına yerleşmek üzere, evlerini barklarını terketmeleri imkânsız olacağını ve bu suretle Ankaranın bu münevverler sınıfından tamamile mahrum kalacağını ve bunsuz bir payıtahtın şeklü siması pek miskin olacağını izah ediyorlardı... Riyakârlara (snobs) göre Ankara otellerden, asrî binalardan, yani konfordan, o dorece mahrum idi ki, bu iptidaî haliyle terakki sahrahına girmek istiyen bir milletin makarrı rolünü yapmak iddiasında bulunamıyacağını isbata çalışıyorlardı. İş adamları İstanbulun asırlarca Osmanlı imparatorluğuna payıtaht olması dolayısiyle orada yerli ve ecnebî büyük müesseselerin, muhteşem sarayların, debdebeli sefarethanelerin, geniş nezaretlerin teessüs etmiş olduklarına dikkati çekiyorlardı. Yerlerini tutacak mebani bulmadan bu suhulet ve istirahat esbabı terkolunabilir mi? Muhalefet taraftarları, yeni "müdiranı umur" un İstanbul "bağî" lerinden korkuları onlara Ankarayı makar olarak intihap ettiren yegâne sebeptir diye kulağınıza fısıldıyorlardı... Bundan başka hükûmet merkezinin Anadoluya nakli, Türkiyenin komşuları tarafından onlarla bir nevi kat'ı münasebet şeklinde telâkkı edileceğini ilâve ediyorlardı.

Vaziyeti güzelliği ve ehemmiyeti sebebiyle değil midir ki İstanbul, asırlarca müddet, ağyarın matmahı nazarı olmaktan kurtulamamıştır? Onu hükûmet makarrı olmaktan çıkarmak, eskiden bir Bizans ve hıristiyan beldesi olan bu şehrin siyasî talihini değiştirmek hususunda Yunan, Rus, Bulgar, Yugoslav emellerini canlandırmak demek olmıyacak miydi? Ahali mübadelesi münasebetiyle Trakya ve Makedonyadan yüz binlerce kimsenin Anadoluya nakledildiği şu sırada İstanbulu terketmek, Trakyanın vaziyetini zayıflatmak, dolayısiyle Edirneyi müteessir etmek değil miydi? Elhasıl hükûmet merkezinin kat'î surette Anadoluya nakli Avrupa Türkiyesini ve binnefis İstanbulu pek mühim bir mânevî istinaddan mahrum etmiyecek miydi? Bu hal
Boğaz kıyılarında nahoş bir şekilde karşılandı. İstanbul ahalisi aylardanberi,

rum etmiyecek miydi? Bu hal
rin bir gün gelip te İstanbulu ter
mecburiyetinde kalacaklarını i
miyor mu? Eski rejim memurla
dolunun çamurlu kulübelerinde
vası fena bir iklimde yaşamak
bulunan siyasî kimseler nezdi
bir politika takibine müsait ol
bir hiddet uyandırmaktan başka
ye yaramaz. Levantenler, simsar
tiyaz muakkipleri yeni "müdira
run" kendilerini Ankarada
tecrid etmek ve binaenaleyh
zaman icaplarını bihakkın takdir
yeceği bir hale düşmek tehlikesi
ruz olduklarını ilâve ediyorlardı
buki eski Türkler, İstanbulun ke
geli çınarları altında yarım ses
birlerine mahremiyetlerini tevdi
lerken, Boğazın ve Marmaranın
liğine ve parlaklığına dikkatle
rak, kendi aralarında: "Böyle bi
zara, diyorlardı, bu şehre e
başşehir meziyetini bahşedecek
tanbul, kendisinden kaçanları bi
ima celbedecektir... Tek başına b
yük devlete değmez mi? Zaten, b
hiti olmamakla beraber, bir za
bir Devlet teşkil etmemiş miydi?
hesiz, onu haiz olduğu unvanda
rum etmeğe tesaddi edilebilir:
İstanbul gene bir miknatıs gibi
edecek. Kendisinden uzaklaşma
şebbüs edecek bütün unsurları
ki etrafında tutacak. Bunun için
zaman, ergeç, hükûmet makarrı
rar İstanbula getirecektir"

Ne olursa olsun kur'a çek
İstanbul binlerce şairin sihrü fü
ayyuka çıkardıkları sihirkâr bel
şam güneşinin Haliç sularında
getirdiği rengârenk oyunlar ve
zın lâtif manzarasile dünyanın
splendeur'ü olan İstanbul, iki k
ve üç denizin mültekâsı, Boğ
Malikesi, hülefa beldesi, patri
makarrı, büyük imparatorlukları
lerce senelik paytahtı İstanbul
ya, Erzurum, Musul gibi bir vil
merkezi olmak yani Ankaranın
tevabiinden bulunmak üzere, p
olmaktan iskat edilmişti. Türk
nin, bütün faaliyetinin beşyüz
beri Avrupada temerküz eylediğ
Napoleonun dediği gibi "Tek
imparatorluk teşkil eden şehir,
dan sonra, Asyada Boğazdan
kilometre uzakta yerleşmiş bir
met tarafından idare edilecektir.

Evet altıyüz kilometre uzakta
basiretli, uyanık, müteşebbis ve faal
re. Bu idare, Ankarayı hükûmet
yapmakla beraber İstanbulu ehem
letafetini kaybettirmemiş, bilâkis
yeni güzellikler kazandırmıştır. Şimdi
buldan sonra Anadoluya gidenler,
yepyeni, modern, herkesi takdire
lan büyük ve güzel bir belde görürle

« Deniz veya göl kıyılarından uz
« çın ve çıplak bir kaya parçasının
« gökyüzüne atılırken, taş ve t
« miş dalgaları andıran heybetli dağ
« renkte muhteşem doğu ve batı
« çok yıldızlı ve ışıklı göklerile
« yaylâ güzeli. »

İKİ HAYAT ARASINDA BİR MUKAYESE

Yazan : Kâzım Nami DURU

ATATÜRK YALOVADA

Kendi hayatım için olsun, nazarlarımı on beş yıl önceye çevirdiğim zaman, kırk yıllık eski hayatımla on beş yıllık yeni hayatım arasında bir karşılaştırma yapmak isteğinden kendimi alamıyorum. Hafızamın kuvvetine ve sadakatine güvenenlerdenim. Eski hayatımda beni sarsan en büyük heyecanlarımı bir kere daha yaşıyor, meselâ 23 temmuz 1908 deki Meşrutiyet ilânı gününde yaptığım gençlik çılgınlıklarını şimdi tamamiyle hatırlıyorum. Uzun yıllar şuursuz beklenen bir hâdisenin patlaması insanı çıldırtabilir; fakat ümitsizliklerden sonra varılan şuurlu bir hâdisenin heyecanı daha manâlı, daha derin oluyor.

Birinci büyük heyecandan önceki ve sonraki hayatımı gözden geçirince, onların beyhudeliğini idrak etmekten acı birşey yokmuş. Mutlakiyet içinde ahıretin vaitlerine gönül kaptırmak, hiç olmazsa aldatıcı bir idealdi. İnanmamak, reyple dolu endişeli bir hayat içinde bucalamaktı. Her gün nereye varacağını bilmeksizin ümitten yeise, yeisten ümide yuvarlanmak, rahat geçmiş bir ömre delâlet eder mi ?

Balkanlardan Umman denizine, Karadenizle, İran hudutlarından Adriyatik deniziyle Akdenize kadar uzanan büyük bir imparatorluk, alçaltıcı sürprizle dolu bir hayata müsaitti. Garbin oyuncağı olmak, içimize ağır geldiği ve padişaşahın ferdî keyfine kurban olmak dayanılmaz bir işkence olduğu için, "hürriyet! hürriyet!„ diye barbar bağırdık; fakat o hürriyet, üzerimizden yalnız padişah istibdadını kaldırdı, vicdanımız üzerine yüklenen garbe esaretten kurtulamadık; belki ona, eskisinden daha acınacak bir şekilde yenile kaldık.

Büyük harpte yakalandığımız o korkunç megalomani neydi ? Cihat fetvalarının peşinden koşarken, Hindistan müslümanlarının üzerimize atılmasına değil, Türk ordusunun arkasını vuran dindaşlarımızın ihanetine şahit olduk. Kapitülâsyonları kaldırdık derken, müttefiklerimizin iğvasına çattık. Çanakkalede, Galiçyada, bütün cephelerde gösterdiğimiz "fedakârlıkların, kahramanlıkların mükâfatını açlıkta ve nihayet zelilâne bir mağlûbiyette bulduk.

İşte kırk bu kadar yıllık bir hayat, aptalca ototipiler içinde çalkandı. Halbuki on beş yıldanberi artık insanî bir ömür geçirdiğimizi, göğsümüz kabara kabara söyliyebiliriz. Bu on beş yıl, Atatürkün dehasından fışkıran hertürlü inkılâplarla, cihana parmak ısırtan bir altın devri oldu. Yıllar süren ekonomi buhranlarına rağmen memleket, baştanbaşa yeni bir hayatın faaliyetleri içinde mesut, çalışıyor. Türk, dünya yüzünde örnek bir barış âmili olduktan başka, başardığı cidden eşsiz inkılâplarla siyaset sahasına varıncıya kadar, bütün bir cihanın beğendiği bir millet oldu.

Şimdi ne istediğimi, ne yaptığımı, hangi gayelere yöneldiğimi bilerek yürüyorum; yaşlı kalbimin içinde çarpan

Büyük Millet Meclisi Reisimiz Abdulhalik RENDA

genç yüreğim, yorulmak bilmez bir saye koyuldu. Ömrümün hiçbir anında, bu onbeş yıl içindeki kadar neşeli ve verimli bir faaliyette bulunduğumu bilmiyorum.

Buraya kadar hep kendi hayatımdan bahseder, görünüyorum, değil mi? Halbuki, Cumhuriyetten öncesiyle sonrasını idrâk edenlerimizin hepsi, hemen benimle bir düşüncede, bir duygudadırlar, çünki ben neysem, onlar da odur.

Eskiler "geçmiş zaman olur ki hayali cihan değer„ demişler. Arıyorum, bu hayali cihan değen geçmiş zamanı, bu günümden iyisini bulamıyorum. Millî varlığına şuurlu bir insanın, ferdî hayatına müteallik nasıl bir geçmiş zamanı olur? Bu hayali cihan değen zamanı, gençliğin aşk helecanlariyle dolu olan zamanı mıdır? O vakit aşk neydi? Kapalı duvarlar, örtülü kafesler, peçeli yüzler ve çarşaflı bedenlerin duyurduğu aşk, nasıl bir aşk olabilirdi? Hattâ buna, aşk demek nasıl caiz olur? Aşktan bile bugün bahsolunabilir; çünki bu, ancak realitelerden aldığı kuvvetle yaşıyan bir aşk olabilir. Kadın erkek müsavatı içinde beğenilecek ve istenecek aşk vardır.

Bana, intikal de rinin facialarını, bugünün en korkunç ahlâk düşkünlüğüne sebep gösterenler bulunur. Onlar kapalı hayat içinde efsanevî bir ahlâka bağlı kaldılar ve bugünün mümkün olabilecek hakikî aşkını arayıp bulamadılar.

Hangi noktadan bakarsanız bakınız: Türkün bu son onbeş yıllık hayatı eşsiz bir manzara güzelliğiyle gözünüze çarpar. Bu manzaranın içi, dışından daha güzeldir ve daha ahenklidir. İşte bunu, Cumhuriyet dediğimiz nimete borçluyuz ve onun on beşinci yılını "yüreğimizin en sıcak tahassüsleriyle biribirimize kutluluyoruz.

Büyük Bayramımız ve Haricî Siyasetimiz

Eski Moskova sefiri
GALİP KEMALİ SÖYLEMEZOĞ[LU]

Bu önemli günü kutlamak münasebetile "Resimli Ay,, da çıkan yazımda, bin türlü bağlar ve yoksulluklar içinde bocalıyan eski hariciyemizle bu parlak devrin Hariciyesini mukayese etmiştim.

Bu yazımda ise, yetiştiğim ve içinde hizmet ettiğim; "İstibdat,, , "Meşrutiyet,, ve "Mütareke,, yani "Millî Mücahede,, yılları Hariciyesile, kaderin pek acı bir cilvesi olarak çok vakıtsız uzak kaldığım, Cumhuriyet Hariciyesinin beynelmilel siyaset âlemindeki mevki ve çalışmaları arasındaki bariz farklarını göstermiye çalışacağım:

Uzun süren Abdulhamit devrinin, hele son onbeş senesi içinde, dahilî ve haricî idare makinesinin bütün telleri bir düğmeye dayanır... Başkâtip Tahsin paşa ile Arap İzzet paşa, Padişahtan aldıkları ilham ile, iki muarız kuvvet gibi döndürmeğe çalıştıkları bu makine, boyuna çatırdar, dururdu...

Abdülhamid'in kendinden başka hiç kimseye emniyeti olmadığından, ve her işte mutlaka bir "gizli maksat,, tevehhüm etmek illetile malûl olduğundan, sefirlerin, nazırların, vükelâ hey'eti ve yahut ta Sadrazamların rapor, mütalea, karar veya teklifleri ne olursa olsun, kendi bildiğinden hiç şaşmazdı...

Onun, dahilde bütün düşüncesi: Halktan mümkün mertebe fazla dua almak... Hariçteki siyasetinin anahatları da: Rusyayı incitmemek.. İngiltereye inanmamak.. Fransa ile hoş geçinmek.. Avusturya ve İtalyadan daima çekinmek .. Almanyadan kendine muzir olmıyacak derece ve suretle faydalanmak.. Balkanlarda ağır basmağa çalışmak.. İslâm âleminde ise, manevî nüfuzunu arttırmıya, gizli ve açık, var kuvvetile çalışmaktan ibaretti.

Bu meyanda tabiîdir ki, Şarkta büyük menfaatları olan «Düveli muazzama» arasındaki «zıddıyet» lerden pek mahirane istifade etmek yolunda bulunur idi.. İnsanlar arasında olduğu gibi, devletler arasındaki «siyaset»te de; «menfaat» çok büyük bir röl oynar...

«Hak», «Adâlet», [«İnsaniyet», ...
luk», «Merhamet» mefhumları birer ...
lâdan ibaret olup, bunlar «hatipler...
zında hoş bir terâne... Her renkte ...
kep sarfiyatını çoğaltmak için, dev...
arasında teati edilen «Nota» larda d...
yer tutup, herkese umdurulup iş...
açtırıldıktan sonra, uçup giden ...
cismi yok bir «C...
mönü»sünden başka ...
şey değildir!..

Onun içindir ki ...
zamanlar «Sultan R...
diye» üzerine lânetler ...
dırılan Abdülham...
otuz üç senelik s...
devrinde, memleket ...
milletleri için özle...
ni, veyahut mümkü...
bilen faydaları kop...
kasdile, onun ayağı...
dar gelen «Tacidar...
veyahut nasıl olsa ...
na konmak zamanı ...
ğinden, «İdarei ma...
tercih ederek, el a...
başına çorap örmiy...
şan poletikacı işgü...
eksik olmamıştır...

O uzun devri ...
ettiği meşum siyase...
ticesi:

Türk gençliğin...
türlü asrî ve mede...
tişme yollarını ...
olduğu kadar kap...
Millî servetin h...
anasır ile ecnebile...
geçmesine yol ...
Memleket içinde ...
fıtne ve fesat, dış...
ihtiras ve entrika...
tükenmiyecek de...
artmasına meydan ...
Hülâsa, koca devle...
den ve dışından ...
rek, ilk hamlede ...
ya mahkûm bir hal...
mekten başka bir...
ma mıştır...

Diyebilirim ki ...
bir kıymet verile...
bence, Abdülhamid...
çok faydalı olarak ...
bildiği işler; yok ...
bettirdiği 1878 ha...

ATATÜRK *[Birinci defa Cumhurreisliğine seçildiği zamana ait bir resmi]*

Atatürk, büyük misafiri sabık İngiltere Kralı Sekizinci Edvartla beraber Dolmabahçe sarayına girerlerken

sonra, İngilterenin şafaatını tahrik ve Bismarkın Islavlık aleyhindeki hissiyatından istifade ederek "Berlin kongresinde, "Ayastefanos„ muahedesini tadil ettirebilmesinden, Balkanlıları biribirine muarız bırakmasından, Hicaz demiryolunu Türk mühendislerle ortaya çıkarmasından; ve nihayet, kan dökülmeden "Meşrutiyeti İdareyi,, ilân etmesinden ibarettir.

Atina sefiri iken bir gün, eski Başvekillerden, ve çok değerli Yunan ricalinden, Mösyö Rhallys bana: "Alasonya muharebesinden evvel, bir aralık İstanbula gittiği vakıt, Abdülhamid ile uzun bir mülâkat yaptığını, Balkanlarda tutunabilmek için Yunanistanın Devleti Aliyei Osmaniyenin müzaheretine, müvazene temin eylemek için de Türkiyenin, Yunanistanın kuvvetli bulunmasına muhtaç olduğunu izah ederek "asıl Rumluk kesafeti Türkidedir. Zati şahaneleri hem Osmanlı İmparatoru hem de Yunanistan Kralı olmalısınız!,, dediğini söylemişti. Bulgar krallığını da uhdesine almasını vaktile Stambulufun da, Abdülhamide teklif etmiş olduğu malûmdur!.. Bu teklif veya tasavvurların tatbik kabiliyeti olup olmadığı, veyahut ta cereyanı vekayi üzerinde mühim birer âmil olup olamıyacakları çok münakaşaya değer bir meseledir. Ancak, Devleti Osmaniyenin himaye veya müzaheretine bu kadar istidat ve ihtiyaç görülürken, bu istidatlardan en ameli bir surette istifade yolu bulunamaz mı idi...?

Balkan harbinden evvel iki defa Yunanistan ile harbetmek, ve Bulgaristanda türlü hâdiseler çıkması gibi gailelere karşı gelinemez mi idi..?

Haydi, bu beceriksizlikleri hep Abdülhamidin müstebit bir padişah olduğuna, cehline ve etrafındakilerin türlü entrikalara âlet olduklarına bağışlayalım.! "Meşrutiyet,, ilânından sonra başımıza gelenlere ne diyelim ..?

Zavallı Habeş İmparatorunun, iki sene evvel irtikâp ettiği hatayı, otuz sene evvel yapmamak; İtalyanlar ile Trablus Garp meselesinde uyuşmak mümkün olamaz mı idi... Anavatandan binlerce mil uzaktaki koskocaman bir ülkeyi müdafaasız bırakmak, Recep paşa gibi kaviyüşşekime bir kumandanı oradan, yerine adamakıllı birisini göndermeden, velevki taltif için olsun, vakıtsız ayırmak hangi "Hikmeti Hükûmet,, icabına uygun idi ..?

Bunlar yetişmiyormuş gibi, bir de Rumelide, evvelâ Arnavutları, sonra bütün komşu hükûmetleri rencide edecek lüzumsuz "sert,, bir siyaset tatbikına kalkışarak, düne kadar biribirini boğazlıyan, yıllarca dostluğumuzu faydalı gören Bulgaristan, Sırbistan, Karadağ ve Yunanistanı Moskof siyasetine âlet ederek zorla aleyhimize ittifak ettirmek affedilir bir hata mıdır..?

Atatürkten aldığı direktifler dahilinde Lozan müzakereleriini büyük bir muvaffakiyetle idare eden İsmet İNÖNÜ

1910 haziranında, Rifat paşa beni, Yunanistan ile aramızdaki bütün ihtilâfları, ve bahusus Girit meselesini halletmek vazifesile, maslahatgüzar olarak Atinaya göndermişti. Girit, çoktan Yunan işgali altına girmiş, Selânikte, rahmetli doktor Nazımın teşvikile Yunan emteasına karşı şiddetli bir boykotaj tatbik ediliyor... Hudutlarımızda her gün birkaç askerimiz şehit düşüyor.. Manastır ve Yanya vilâyetlerimizde, Yunan çeteleri boyuna icrayı faaliyet ve fezahat ediyorlardı.. Bir senedenberi idareyi, demir ellerine almış olan Venizolos, bir taraftan ordu ve donanmayı tensik, idari ve malî işleri ıslah ediyor, bir taraftan da büyük devletlerin, her gün biraz daha, emniyet ve takdirini kazanıyordu. Biz boyuna silâhlanmakta olduğumuzdan, patlayacak tüfeğin dünyayı ateşe vereceğinden korkan Avrupa, Babıâlinin Girit işini muslihane bir şekilde halletmek istediğini anlamıya başlamıştı. Hakikaten de, düveli hâmiye sefirlerinin müzaheretile, Girit meselesinin her iki tarafın şeref ve haysiyetini koruyacak bir şekilde hallini temin edecek bir sureti tesviye bulduktu. Öte taraftan aylardanberi Rumeli kaynamakta, Balkan ittifakı lâkırdıları dönmekte olduğundan: «Aman, Arnavutlukta bir gaile çıkmasın. Oralara aklı başında, tecrübeli ve halka itimat telkin edecek Vali, Mütesarrıf ve Kaymakamlar gönderiniz. Yunanistan bir taraftan, her aklı başında bir hükûmete yakışacak bir surette, kuvvetlenmiye çalışıyorsa da, bizimle dost olmak arzusu çok kuvvetlidir. Yalnız, Arnavutlukta bir karışıklık çıkar, yahut Bulgarlarla bir gaile baş gösterir ise, o zaman bitaraflığını muhafaza edemez...» yollu, Babıâliye hiç olmazsa bir düzine mektup ve telgrafım vardır.

Bu karışık vaziyetler içinde, Atinadaki Sırp sefiri Mösyö Boskoviç ile çok samimî temaslarımız oluyordu. Herkes Bulgarlar tarafından bir gaile çıkarıla ağını tahmin etmekte olduğundan, her ihtimale karşı Türkiye ile Sırbistan arasında bir itilâf akti lüzum ve faydalarından sık sık bahsederdik.

1912 seneni şubatın 2 sinde Hariciye Nazırı merhum Asım beye çektiğim şu telgraf, nasıl bir fırsat daha kaçırdığımızı pek acıklı bir surette gösterir. «Şimdi ziyaretime gelen Sırb sefiri, Başvekil Mösyö Milovanoviç'in, iki devlet arasında bir itilâf akdi hakkındaki konuşmalarımızı tamamile tasvip ettiğini, ve zatı devletlerinin bu bapta Belgrat sefirimize kat'î ve mufassal ta'imat gönderm eleri» hakkındaki cevabî telgrafını tebliğ etti. Mösyö Boskoviç, İngiltere ile Fransa müstesna bütün büyük devletlerin işi bozmağa çalışacakları kanaatında olduğundan, bu hususta son derece ihtiyat ve ketumiyetle hareket buyurulmasını zatı devletlerinden bilhassa rica ediyor.»

Sırp - Bulgar ittifakının 14-9-912, Bulgar - Yunan ittıfakınında 16-9 912 de imza edilmiş olduğunu söylersem, işin fecaati daha ziyade anlaşılır..

O zaman Girit hakkında Yunanistan ile uyuşmuş olsaydık, Venizolos mümkün değil, akıbeti meçhul olan Balkan ittifakına girmezdi. Londra konferansında Osmanlı murahhaslarına, ve ilk İstanbula geldiği vakıt, matbuat mümessillerimize bunu açıkça söylemiştir.

Bunlardan daha fecii şudur ki: «Hakimiyeti Milliye» devri dilarasında, Hükûmeti Meşrutei Osmaniye, bütün cihana karşı müthiş bir harbe giriyor. Ne vükelâyı fehamın.. ne Millet Meclisinin, ne de Hükûmdarı zişanın zerre kadar işten haberi olmıyor. Savaşa başladıktan sonra da, tam bir anarşi içinde, üç beş kişi icrayi nüfuz ediyor. Zavallı millet beş cephede yüzbinlerce şehit verirken, şunun bunun dört kuruşa Avusturyadan aldığı katarlar dolusu «şeker», anber pahasına, dört yüz kuruşa satılarak, bu esaslı gıdayı tedarik edemediği için, bir taraftan da «fakrüddemden» ölüyordu.

Galip Kemali Söylemezoğlu

Mütareke devresinin acı hatıralarını burada, bu tatlı günde tekrar ederek, kalbinizi sıkmak istemem. Bitik bir halde idik.... Vahdettinin eline tutuşturulan «SEVRES» paçavrası, Türkü yavaş yavaş boğuyordu.. Efendi olarak doğmuş olan Türkü, hiç bilmediği «esaret» zincirine vuruyordu.

Dahiliye Vekili Şükrü Kaya ● Adliye Vekili Şükrü Saraçoğlu

Millî Müdafaa Vekili Kâzım Özalp

Hariciye Vekili Tevfik Rüştü ● Maliye Vekili Fuat Ağralı

Fakat, bir sabah düşmanın ta beyninde patlıyan gülleler... Artık "Kurtuluş,, güneşinin doğduğunu ilân ediyor.. O kara kâbus memleket üstünden kalkıyor ve nihayet.. memleketin her hür memleket gibi, Milletin her hür Millet gibi hakiki bir istiklâl içinde, "medeniyet,, "terakki,, ve "ilim ve irfan,, yolunda yürümesine mani olan bütün engeller birer birer yıkılarak... işte bugün 15inci yıl dönümünü sevinçle kutladığımız "Türk Cumhuriyeti,, kuruluyor..

1921 başlarında, Bekir Sami bey heyeti, Londraya gitmek üzere Romaya geldiği zamanki manzara halâ gözümün önündedir.. Trenden, başları kalpaklı, kıyafetleri acelacayip, bir sürü kalabalık indi. O kalabalık sade, tam manasile yangına tutulmuş bir şehrin, hertürlü mahrumiyetlerine katlanmış, sekenesini değil, istiklâl ve hüriyet için her fedakârlığı göze almış bir milleti temsil ediyordu... Loyit Corcun "dagi - bagi,, telâkki ettiği Millî Hükûmetten iki sene sonra: Genç, dinç, kudretli ve azametli bir "Türkiye Cumhuriyeti,, doğdu... Dünya bu manzaraya hayretle karışık bir istihza ile bakıp dururken, o Hükûmet, sırasile bütün teşkilâtını yaptı... Ordusunu tensik, maliyesini ıslah, bütçesini tevazün ettirdi... En felâketli günlerde çizdiği "Misakı Millî,, den zerre kadar ayrılmıyarak, evvelâ bir hakikî ve hatırı sayılacak kuvvet olduğunu gösterdi. Yavaş yavaş harice itimat telkin etti. İyilik borcunu unutmadı: Kara gün dostu olan komşu Rusya ile en evvel, bir "ademi tecavüz,, mukavelesi yaptı. Sonra Efganistan, İtalya, Bulgaristan, İran, Irak, Macaristan ile dostluk ve ademi tecavüz mukaveleleri imzaladı.

"Nankör bir siyasetin ecnebî tesvilâ-
"tına âlet olması neticesi, yüz sene-
"dir muhasım vaziyetine düş...
"Türk ve Yunan Milletleri ar...
"çok kanlı ihtilâfı, o nisbet...
"ve emsalsiz bir zaferin ...
"kadar temin ettiği bir kudret...
"ğı güvenc ve kuvvetle kökün...
"lederek, Yunanistan ile ebed...
"hâdenet tesis etti; sâde ...
"degil, düşmanlar dahi ta...
"hayretle parmak ısırttı..,,

Çok geçmeden Romanya, Sı... Yunanistan ile Balkan ittihadını ... rek, dünyaya "Kuvvet,, ile "Hik... mantıkî ve emsalsiz bir nümunesini ... Çanakkalenin tam manasile bir ... rağı olduğunu, tekrar dünyaya ... tirdi. Akdenizin selâmetini temin ... mühim bir yardımcı, gene Tür... cağını âleme anlattı. Bütün de... siyasi, ticarî ve iktisadî münase... en sağlam esaslar üzerine yeni ... kurduktan sonra, en eski dostl... büyük Biritanya ve Fransa ile ta... talarımızı, çözülmez bağlarla ... Hülâsa, artık "kaçırılmış fırsatla... ne nihayet vererek, dünya ... ve Şarkta lâyık olduğu "hürmet... bet ve emniyet,, makamını şeref... «Hak ve Hürriyet» e olan aşk... lığını son « Hatay » mücadelesi... bir surette bir daha gösterdi. Tü... nin bir höcresi olan sevgili Ha... Türk olarak yaşamasını, ve Türk... nın canlı bir uzvu olmasını temin...

Yüce milletimize bunca nimetle... «Türkiye Cumhuriyetinin» bütün ... ve unutulmaz muvaffakiyetlerini ... zetle sayarken, bütün bunların ... ricik mürettip ve müvellidi bulunan ... Kurtarıcımız Atatürkün yüksek ... sız ve ebedî bir şükür ve minnet... etmeyi millî ve vicdanî bir vazife... bu yolda uzun yıllar sıhhat, afiyet ... detle daha büyük muvaffakiyetler ... buyurmalarını derin saygı ve can... gi ile dilerim.

İKİ 26 AĞUSTOS

Yazan : KÂMİL SU

Ben iki 26 ağustos tanıyorum. Biri 1071 senesi 26 ağustosu, diğeri 1922 ılı 26 ağustosu. Biri diğerinden sekiz üz küsur sene aralı olan bu iki günü üşündükçe bir heyecan kasırgasına utuluyorum. Bu iki günü düşündükçe ururun ne demek olduğunu bütün nanasıyle hissediyorum.

Bu iki 26 ağustos, neticeleri itibarile biribirine eş olan iki büyük hadisenin vukubulduğu günlerdir. Birinde büyük bir zafer, yüce bir imparatorluğun bu topraklardan çekilişi var; diğerinde yine büyük bir zafer, yine muazzam denilen devletlerin bu topraklardan gidişi görülür.

Tarih, 1071. Türklerin en büyükkahramanlarından sayılan Alparslan, Rum Kayseri Romen Diyojenin Ermenistana doğru ilerilemekte olduğunu haber alıyor. Bu haber şarkın büyük hâkanını harekete geçiriyor.

Kayser, doğudan batıya sel gibi akan Türk akınını önlemek için beyhude uğraşıyordu. Allahın Türklere açtığı bu mukadder yolun sonunda tarih hükmünü vermek için en şerefli sayfalarını açmış, bekliyordu. Bir tek kuvvet, tek bir irada, biribirinden ayrılması mümkün olmıyan bir kütle halinde garba, daima garba, uçsuz bucaksız ufuklara doğru yol alan bu akına, dağlar dize gelip yol veriyordu.

1071 yılı ağustosu. Türk hâkanı, Kayseri Malâzgirdde karşılıyor. Mağrur Kayser, biraz önce Türk hâkanının yaptığı barış teklifini reddetmişti. Hâkanın korktuğunu sanıyordu. Halbuki Hâkan, Türk kanını israf etmemek düşüncesinde idi.

1071 yılı 26 ağustos cuma. Alparslan diz çöktüğü seccadesi üzerinde elleri Allaha doğru açılmış, zafer için gözyaşları içinde dua ediyor. Biraz sonra arslan gibi hasmına saldıracak, düşmanlarını perişan edecek olan Hâkan, akacak Türk kanını düşünerek ağlıyordu.

Yavaş yavaş seccadesinde doğruldu ve yanındakilere :

— Çekilip gitmek istiyenler gitsin! dedi.

Herkes ve herşey hazırdı.

Atının üstünde göğsünü düşman yakasına vermiş Hâkanın şimdi yüzünde, yelesi dimdik olmuş bir arslan korkunçluğu vardı. Beyazlar giyinmiş ve en beğendiği kokulardan sürünmüştü. Elinde yalnız kılıç ve kalkanı vardı.

Atının kuyruğunu beline bağlattı. Bütün ordu, Hâkanın yaptığının aynını yaptı.

Şimdi dünyanın en korkunç, en çetin savaşlarından biri başlıyordu. Atlar kişnedi.. Kılıçlar parıldadı.. Naralar atıldı ve misli görülmemiş bir boğuşma oldu.

Ertesi gün muzaffer Hâkan, mağrur Kayseri ayaklarının dibinde esir olarak gördü. Bu âkıbet Türk Hâkanının başına gelseydi, Kayser onu kamçılatacaktı. Fakat Türk Hâkanı Kayseri ne

Türkün muzaffer Başbuğu, düşmanın bütün ordusunun esaretini seyretti,

kamçılattı, ne zincire vurdurdu, ve ne de ona hakaret etmeği aklından geçirdi.

Bu büyük zaferle Türkler Anadoluya bir defa daha girdiler. Rumları Anadoluya sahip kılmak için bütün Avrupa ayaklandı. Bu işi mukaddes bir davaya da bağlıyarak Haçlılar adı altında milyonlarca hristiyan şarka akın etti. Fakat Anadolu yine Türk olarak, Türkün vatanı olarak kaldı.

* * *

Sene 1918. Cihan harbinden mağlûp çıkan Osmanlı hükûmeti şartları ağır bir mütareke imzalıyor. Düşmanlar yer yer Anadoluyu işgal ediyorlar. Daha doğrusu harp sırasında karar altına aldıklarını tatbika çalışıyorlar.

Sene 1919. 19 mayısta Türkün en büyük evlâdı Samsuna çıkıyor Biraz önce İzmiri işgal eden Rumlar itilâf devletlerinden aldıkları kuvvetle ilerliyorlar.

Sene 1921. Düşman halâ ilerliyor. Üstelik Rumlar yeni bir hulyaya da kapılmışlardır. Harbi idare etmek üzere Atinadan kalkıp Anadoluya gelen Kostantin, eski Bizans imparatorluğunu ihya etmek sevdasındadır. Cihan harbinin Kontantini şimdi Bizansın XIII-üncü Kostantini adını taşıyor.

Sene 1922. Bir tarafta Atatürk (Gazi) en büyük zaferine hazırlık yapıyor. Diğer tarafta Bizans imparatoru XIII üncü Kostantin Türkleri bağrından vurmak için fırsat kolluyor.

Kayser, 1071 yılı yirmi altı ağustosunda olduğu gibi tarihin Türklere mukadder kıldığı büyük şanlı akıbetten bihaber.

1922 yılı 26 ağustos. 1071 yılı yirmi altı ağustosu gibi, yine bir tarafta Kayser ve askerleri, karşı tarafta Türkler ve onların en Büyük Başbuğu.

Vakıt sabah. Anadolu yaylâsı siyah tüllerinden yavaş yavaş sıyrılıyor. Ufukta, rüyada görülen tatlı sabahların tatlı kızıllığı var. Dağların yamaçlarında açan çiçeklerin buğulu yüzlerinden her zamankindan daha başka bir tazelik fışkırıyor. Sabah rüzgârı, En Büyüğünün emrini almak için kulak kesilmiş askerlerin kulağına, hafif hafif geçmişin efsanelerini fısıldıyor. Etrafta çıt yok. Biraz sonra başlıyacak dünyanın en korkunç, en büyük savaşının heyecanına tabiat ta kapılmış; onun da kalbi durmuş, ses vermiyor.

Yine 1071 yılı yirmi altı ağustosunda olduğu gibi birden atlar kişnedi, kılıçlar parıldadı, naralar atıldı ve misli görülmemiş bir boğuşma başladı.

Tam dört gün boğuşuldu. Beşinci gün Dumlupınar sırtları Türkün en büyük zaferini kutluladı.

Türkün muzaffer Başbuğu, düşmanın bütün ordusunun esaretini seyretti.

Bu, Türklerin ana yurtları için giriştikleri çatışmaların en zorlularındandı. Bizans imparatoru ve onun davasının yardımcıları bu çatışmada mağlûp oldular. Bu suretle Türkün en Büyük Başbuğu tarihe şu hükmü verdirdi :

"Anadolu Türktür, Türkün vatanıdır, ve Türkün vatanı olarak kalacaktır.„

CUMHURİYETİN İLK KABİNES[İ]

Yazan : Sait KESL[...]

Atatürk, cumhuriyetin ilânına karar vermiş bulunuyordu. Bu kararını, 1923 yılının 28 inci pazar gününü 29 uncu pazartesi gününe bağlıyan gecede, sofrasına davet ettiği arkadaşlarına bildirmiş ve :

— Yarın cumhuriyeti ilân edeceğiz, demişti.

O günlerde bir kabine buhranı hüküm sürüyor, istifa eden Fethi bey kabinesinin yerine bir başka kabine kurulması mümkün olamıyordu.

29 teşrinievvel 1923 günü Halk fırkası grubu toplanmış, kabine buhranı meselesini görüşmeğe başlamıştı. Mesele bir türlü halledilemiyordu. Nihayet içtimaa Atatürk davet olunmuş, ve bu meseleyi halletmesi kendisinden rica edilmişti.

Atatürk, içtimada bulunanlara, buhranın bir kabine buhranı olmaktan ziyade bir şekil ve usul buhranı olduğunu, Türkiye Büyük Millet Meclisi hükûmetine, bir şekil vermek icap ettiğini anlattı.. ve en muvafık şeklin de Cumhuriyet olduğunu bildirerek Cumhuriyet ilân edileceğini haber verdi.

Kararın leh ve aleyhinde söyliyen mebuslar münakaşalı bir müzakereye başlamışlardı.

Merhum Vasıf Çınarla Abdurrahman Şeref, Atatürkün müjdesine sevinmişler, olanca talâkatlarıyle bu kararı müdafaaya koyulmuşlardı.

Müzakereler akşama kadar devam etti, nihayet son karar verilmiş, Türkiye Devleti şekillendirilmiş, encümenler faaliye geçmiş, Kanunu Esasî encümeni mazbatasını hazırlamış ve Türkiye Millet Meclisinin tarihî celsesine geçilmişti.

Saat on sekize gelmişti. O gün meclis ruznamesinde çocukları leylî mekteplerde okuyan devlet memurları gibi hususî muhasebe memurlarıyle mazul ve mütekaitlere de mektep ücretlerinde yüzde 25 tenzilât yapılmasına dair teklif ile Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye vekili Rıza Nur beyin istifası ve iki aylık mezuniyet talebi; etıbbayı mülkiyenin hizmeti mecburiyesi hakkındaki kanun lâyıhasının müzakereleri vardı.

Birinci iş Müvazenei Maliye encümenine havale edilmiş, Rıza Nur beyin istifası ve mezuniyet talebi ile etıbbayı mülkiyenin hizmeti mecburiyelerine ait kanunun birinci maddeleri küçük münkaşalardan sonra kabul edilmişti.

Bundan sonra da Türk tarihinin en şerefli dönüm noktasını teşkil eden tarihî müzakerelere başlanılmış, reis vekili ve Çorum mebusu İsmet bey :

— Kanunu Esasî Encümeni, Teşkilâtı Esasiye kanununun tadilâtına dair lâyıhanın müstacelen ve derhal müzakeresini teklif ediyor, dedikten ve teklif kabul edildikten sonra encümen reisi Yunus Nadi, mazbata muharriri Celâl Nuri ve kâtip Feridun Fikri beylerin imzalarını taşıyan Kanunu Esasî Encümeninin şu mazbatası okunmuştu :

"Milletimizi refah ve saadete isal ve istiklâli tamma mazhar eden mücahedei hüdapesendanede hakimiyeti milliye esası sureti katiyede kabul edilmiş ve daima buna riayet edilegelmişti. Bu ahvalin Türk milleti necibesine ne azim bir muvaffakiyet temin ettiği aşikârdır. Hakimiyetin bilâkaydü şart millete aidiyeti ve idare usulünün mukadderatı [...]
bizzat ve bilfiil idare etmek e[...]
müstenit bulunması zaten (Cumh[...]
demek olduğundan saltanatı fer[...]
katiyen dafi olan bu kelimeni[...]
mali ve Türkiye devletinin şek[...]
kûmeti cumhurî olması hakkında[...]
kilâtı Esasiye kanununun maddei [...]
susasındaki fıkra ile tavzih edi[...]
hukukan ve maslahaten münasi[...]
rülmüştür.

Bir cumhuriyet tesis kılındı[...]
sonra, bu cumhuriyetin mümessil[...]
cak bir riyaset makamının da [...]
tabiîdir.

Bundan başka hükûmeti teşkil[...]
cek olan Başvekilin, Reisicumhur[...]
rafından tayini, mesuliyetinin te[...]
noktai nazarından umuru zaruriye[...]
dir.

Binaenaleyh elyevm mevcut [...]
şekli devlet tesbit edilmek üzere [...]
kilâtı Esasiye kanununun buna [...]
3, 8 ve 9 uncu maddeleri tadi[...]
tavzih ve devletimizin dini, dini [...]
ve lisanı Türkçe olduğuna dai[...]
maddeı mahsusa tedvin edilmiştir[...]

Mevaddı mezkûreyi kanu[...]
iktisap etmek üzere heyeti cel[...]
arz ve teklif ve müstacelen[...]
derakab müzakeresini istir[...]
ederiz.,,

Başvekilimiz CELÂL BAYAR

Kanunu Esasî Encümenini[...]
mazbatası okunur okunmaz, [...]
cümen namına reis Yunus [...]
bey kürsiye çıkmış, büyük [...]
talâkat ve belâgatla cumhu[...]
ilânındaki lüzum ve zarureti [...]
latmış, Yunus Nadiden sonra S[...]
han mebusu Vasıf Çınar, K[...]
mebusu Mustafa Sabri, An[...]
mebusu Rasih te birer nutuk [...]
liyerek cumhuriyet esasını m[...]
faa etmişlerdi. Bu hatipler o k[...]
ateşli bir lisan kullanmışlardı [...]
daha kanun okun madan Bü[...]
Millet Meclisinin o günkü c[...]
sinde bulunanların kâffesi cu[...]
riyeti kabul etmişler ve hatip[...]
sözlerini hemen her cümle b[...]
da :

— Yaşasın cumhuriyet! [...]
haykırarak alkışlamışlardı.

Kanun madde madde k[...]
edilip intihap yapıldıktan ve A[...]
türk 158 reyle müttefikan ve [...]

— Yaşasın Cumhuriyet, ya[...]
sın Gazi.. sedaları arasında bi[...]
Reisicumhur seçildikten so[...]
keyfiyet derhal her yere ihbar e[...]
miş, cumhuriyetin 101 pare [...]
atılarak ilân ve tesidine baş[...]
mıştı.

Bu sırada Atatürk, meclisin bu tarihi celsesinde Türkiye Devletinin ilk Reisicumhuru sıfatıyle ilk nutkunu söylüyor ve diyordu ki :

— "Muhterem arkadaşlar,

Mühim ve cihanşümul hadisatı fevkalâde karşısında muhterem milletimizin teyakkuz ve intibahı hakikisine bir vesikai kıymettar olan Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun bazı maddelerini tavzih için encümeni mahsus tarafından heyeti celilenize teklif olunan kanun lâyıhasının kabulü münasebetile yeni Türk Devletinin zaten cihanca malûm olan, malûm olması lâzımgelen mahiyeti, beynelmilel maruf unvanıyle yadedildi.

Bunun icabı tabiîsi olmak üzere, bugüne kadar da doğrudan doğruya meclisin riyasetinde bulundurduğunuz arkadaşınıza ifa ettirdiğiniz vazifeyi, Reisicumhur unvanıyle yine aynı arkadaşınıza tevcih ediyorsunuz.,,

Mecliste fevkalâde bir ruh hüküm sürüyor, herkes bu tarihî dakikaları kutluluyor, Atatürkün sözleri sürekli alkışlarla :

— Estağfurullah.. hakkınızdır.

— Arkadaşımıza.. Gazi arkadaşımıza.

— Varol, sağol... Avazelerile kesiliyor ve Atatürk bütün bu takdir ve tebcil avazeleri arasında nutkuna devam ediyordu :

— "Bu münasebetle şimdiye kadar hakkımda izhar buyurduğunuz muhabbet ve samimiyet ve itimadı bir defa daha göstermekle yüksek kadirşinaslığınızı isbat etmiş oluyorsunuz. Bundan dolayı heyeti celilenize bütün samimiyeti ruhiyemle arzı teşekkür ederim.

Efendiler; asırlardanberi Şarkta mağdur ve mazlûm olan milletimiz, Türk milleti hakikatta meftur olduğu hasailden muarra telâkki ediliyordu.

Son senelerde milletimizin filen gösterdiği kabiliyet, istidat, idrâk, kendi hakkında suizanda bulunanların ne kadar gafil ve ne kadar tetkikten uzak, zevahirperest insanlar olduğunu pek güzel isbat etti.

Milletimiz, haiz olduğu evsaf ve liyakati hükûmetinin yeni ismile, cihan medeniyetine daha çok sühuletle izhara muvaffak olacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti, cihanda işgal ettiği mevkie lâyık olduğunu eserile isbat edecektir.

Arkadaşlar; bu müessesei âliyeyi vücuda getiren Türk milletinin son dört sene zarfında ihraz ettiği zafer, bundan sonra da birkaç misli olmak üzere tecelliyatını gösterecektir.

Âcizleri, mazhar olduğum bu emniyet ve itimada kesbi liyakat etmek

Dahiliye Vekilimiz ve C. H. P. Genel Sekreteri Şükrü KAYA

için pek mühim gördüğüm bir noktadaki ihtiyacımı arzetmek mecburiyetindeyim. O ihtiyaç heyeti âliyenizin şahsım hakkındaki teveccüh ve itimadının ve müzaharetinin devamıdır.

Ancak bu sayede ve Allahın inayetile şahsıma tevcih buyurduğunuz ve buyuracağınız vezaifi hüsnü ifaya muvaffak olabileceğimi ümit ederim.

Daima muhterem arkadaşlarımın ellerine çok samimî ve sıkı bir surette yapışarak onların şahıslarından kendimi bir an bile müstağni görmiyerek çalışacağım. Milletin teveccühünü daima noktai istinat ederek hep beraber ileri gideceğiz.

Türkiye Cumhuriyeti, mesut, muvarfak ve muzaffer olacaktır.„

Meclisin tavanı alkış tufanları :

— Yaşasın Cumhuriyet..

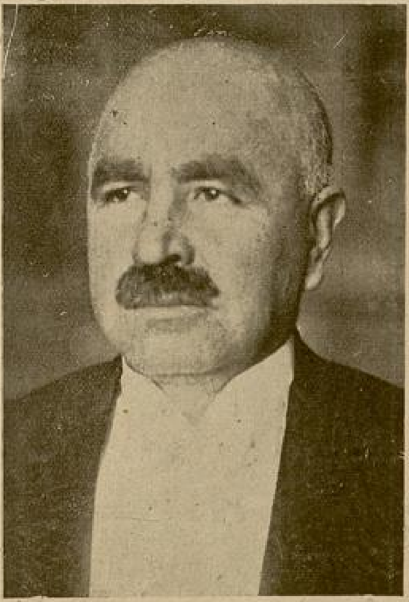

Nafia Vekilimiz Ali ÇETİNKAYA

— aşYanısbüyük Gazi.. avazelerile sarsılıyor, meclis müzakerelerinin neticesini bekliyen halk, meclisten çıkan Türkiyenin ilk Reisicumhurunu alkışlıyor ve selâmlıyordu.

Cumhuriyetin ilânı ile beraber kabine buhranı da zail olmuş, Atatürk, cumhuriyetin ilk kabinesini teşkil etmek şerefini General İsmet İnönüne vermişti.

Gece saat 21,30 du. İsmet İnönü bütün gece çalışarak cumhuriyetin ilk kabinesini teşkil etti ve 30 ilkteşrin 1923 günü cumhuriyetin ilk kabinesinin listesini Reisicumhura takdim etti.

O gün Hakimiyet Milliye gazetesi akşama doğru neşrettiği bir ilâvede bu listeyi şöyle gösteriyordu :

— "Bu sabah Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin, yeni kanuna tevfikan Başvekâlete İsmet Paşa Hazretlerini intihap eylediklerini yazmıştık. İsmet Paşa Hazretleri daha dün akşamdan arkadaşlarını intihap için çalışmıya başlamış ve bu sabah yeni kanuna tevfikan Heyeti Vekileyi tamamen teşkil etmiştir.

Öğleden sonra saat ikide toplanan Halk Fırkası içtima ve müzakerede bulunmuş, ve müteakıben Büyük Millet Meclisi içtima ederek Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri tarafından Heyeti Vekile âzaları meclise arzedilmiş ve derhal beyanı itimat olunmuştur.„

Cumhuriyetin ilk kabinesi de şu şekilde teşekkül etmişti :

Başvekil ve Hariciye Vekili : Malatya mebusu İsmet Paşa, Şeriye Vekili : Saruhan mebusu Mustafa Fevzi efendi, Erkânıharbiyei Umumiye Vekili : İstanbul mebusu Fevzi Paşa, Dahiliye Vekili : Kütahya mebusu Ferit bey, Maliye Vekili : Gümüşhane mebusu Hasan Fehmi bey, Müdafaai Milliye Vekili : Karesi mebusu Kâzım Paşa, İktisat Vekili : Trabzon mebusu Hasan bey, Adliye Vekili : İzmir mebusu Seyit bey, Maarif Vekili : Adana mebusu Safa bey, Nafia Vekili : Trabzon mebusu Muhtar bey, Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekili : İstanbul mebusu Refik bey, İmar - İskân ve Mübadele Vekili : İzmir mebusu Necati bey.

Hakimiyeti Milliye Ankarada, bir gün evvel tesis edilen Cumhuriyet hükûmetinin ilk kabine listesini neşrettiği esnada da İstabulda henüz Cumhuriyet resmen yeni ilân ediliyor, vilâyet konağı önünde merasim yapılıyor, toplar atılıyor ve herkes Atatürkün bugün tahakkuk etmiş olan tarihî müjdesini büyük bir inanla ve imanla tekrar ediyordu :

"Türkiye Cumhuriyeti, mesut, muzaffer ve muvaffak olacaktır.„

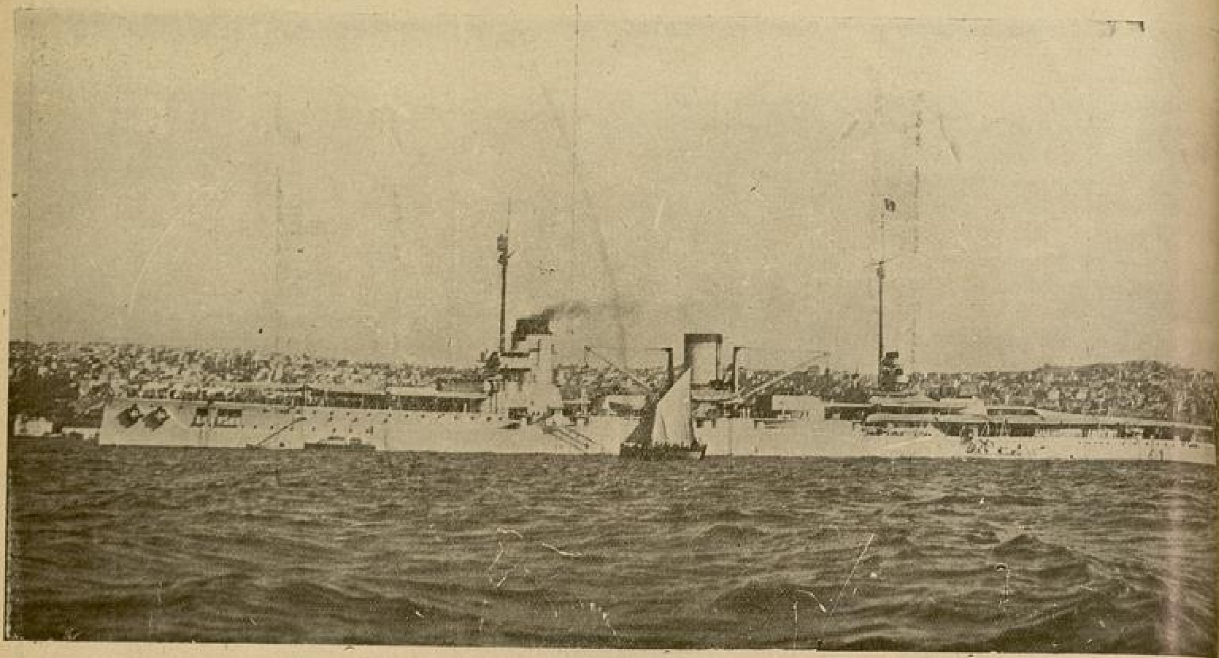

Cumhuriyet Devrinde Tür[k]

DONANMASI

YAZAN: Deniz ve Şişli Terakki Liseleri tarih öğretmeni

FEVZİ KURTOĞLU

Osmanlı İmparatorluğunun idam hükmü olan Sevr muahedesinin denize ait maddeleri; asırlardanberi bütün dünyaya şan ve şeref saçan Tük denizciliğini ortadan kaldırmak gayesini güdiyordu:

Bu maddeler mucibince Osmanlı limanlarında mevkuf bulunan bütün harp gemileri müttefik devletlere teslim edilerek yalnız Türkiye sahillerinde inzibatı temin için Aydın reis; Borak reis, Sakız, Preveze, Hızır reis, Kemâl reis, İsa reis, ganbotlarile Sivrihisar, Sultanhisar, Draç, Musul, Akhisar, Yunus adlarında torpito botları ayrılacaktı. Bu küçük gemilerin torpitoları ve 7,7 sm. likten büyük topları çıkarılacaktı. Ve bu gemilerden biri batar veya eskiyecek olursa onun yerine yapılacak yeni gemilerde ganbot olursa (600) ton, karakol vazifesini yapan torpitolar olursa (100) tonu geçmiyecekti. Krovazör, zırhlı ve saire gibi büyük harp gemisi yaptıramıyacaktı. Hele denizaltı gemileri, değil harp, hattâ ticaret işlerinde kullanmak maksadile dahi yaptıramıyacaktı. Tayyare, balon ve saire gibi havada gezecek hiçbir şey bulunduramıyacaktı. Mevcut olanlar altı ay zarfında müttefik devletlere teslim edilecekti. Karakol vazifesini yapacak olan Türk gemilerinin mürettebatı; 12 yıl hizmet etmeği taahhüt eden gönüllülerden tedarik edilecekti. Ticareti bahriyede çalışan süvarilar ve errat hiçbir suretle askerî ve bahrî talim görmiyeceklerdi.

Osmanlı padişahının kabul ve tasdik ettiği bu muahedeyi Türk milleti tanımadı; Atasının komutası altında büyük kahramanlıklar ve fedakârlık ederek düşmanları Türk yurdundan kovduktan sonra Lozan muahedesi meydana geldi. Sevr, Türk denizciliğini boğmak isterken; Lozan ona istikbalin geniş ufuklarını açıyordu. Artık Türk donanmasını tahdit eden bütün ağır madeler ortadan kalkmıştı.

Binlerce kilometre sahili olan Türkiyenin deniz kuvvetine ihtiyacını kim takdir etmez? Karadeniz, Marmara, Ege, Akdeniz gibi cihan deniz ticaretinin en işlek dört denizinde yeri olan Türkiye, elbette kudretli bir donanmaya muhtaçtı. Fakat bir devlet donanma tedarik ederken yalnız ihtiyacını değil, malî kudretini ve komşularıyle olan siyasî münasebetlerini de gözönüne almak mecburiyetindedir. En zengin devletler bile milyonlar; hattâ milyarlarca lira sarfile vücuda getirdikleri donanmalarını birdenbire yapamazlar, her yıl kendi bütçelerinden ayırabilecekleri parayı gözönünde tutarak beş yıllık, [...] yıllık ilâh bir plân hazırlarlar ve bu [...]ları tatbik suretiledir ki kuvvetli bir [do]nanma meydana çıkar.

Türkiye Cümhuriyeti de böyle [...] Lozan muahedesinden birkaç yıl [...] Osmanlı hükûmetinden kendisine [...] kalan gemileri tamire karar verdi. [...] zamanlar Akdenize hâkim olan, Atla[ntik Ok]yanusiyle Hint Okyanusunda dos[tlarını] güldürmüş ve düşmanlarını ağlatmış [...] kudretli Türk donanmasından Cümh[uriyet] hükûmetine kalan miras (Yavuz) mu[hare]be krovazörile (Turgut Reis) zırhlısı, [...]midiye ve Mecidiye hafif krovazörle[ri], birkaç torpito bot ve adları yukarda [ge]çen gemi ve ganbotlardan ibaretti. [...]lardan Turgut Reis zırhlısiyle torpito[...]lar çok eskimiş ve harap olmuş[...] Bunlar; tamir için verilecek paraya [de]mez. Yavuz muharebe krovazörü; U[mumî] harbin son yılı olan 1918 ikincikânun[...]da Limni adasının Mondros liman[ındaki] İngiliz donanmasına baskın hücumu [yap]mak üzere Çanakkale boğazından ç[ıktığı] esnada İngilizlerin mayin tarlasına [gir]müş, yanındaki Midilli krovazörü may[ine] ra çarparak batmış; kendisi de iki m[ayin] yarası almakla kurtulmuştu. Bundan [...] de iki mayin yarası vardı. Herşeyden [...]

bu yaraları kapamak, yerlerinden oynamış olan zırhları değiştirmek lâzımdı. Umumî harp esnasında Odesa önünde bir mayina çarparak batmış ve sonra Ruslar tarafından yüzdürülerek Sıvastopola getirilmiş olan Mecidiye krovazörü de hemen hemen ayni vaziyette idi. Sıvastopolun Türk ve Alman kuvvetleri tarafından işgali üzerine istirdat edilerek İstanbula getirilen Mecidiyenin işe yarar bir hale konulması ancak uzun bir tamir ile mümkün olabilirdi.

İstanbul tersanesinde üç kıt'a havuz varsa da bunların hiçbiri (Yavuz) u alacak büyüklükte değildi. İstinyede bir Fransız şirketine ait sabih havuzda bu işi göremezdik. Onun için herşeyden önce büyük bir havuz lâzımdı. Cümhuriyet hükûmetimiz takriben iki milyon lira sarfile bir Alman kumpanyasına 20-30 bin ton ağırlığında bir sabih havuzu ısmarladı. Bu havuz Almanyadan gelen malzeme ile İzmit körfezinde Gölcük tezgâhlarında kurulmağa başlandı. (1925-1926) havuz tamam olduktan sonra Yavuzun tamiri bir Fransız kumpanyasına verildi. Takriben 7 milyon Türk lirası sarfile yepyeni bir hale getirildi. (1927-1930) Bu işler yapılırken Mecidiye krovazörü de tamir edildi.

Holandaya ısmarlanan birinci ve ikinci İnönü denizaltları geldi. Osmanlı hükûmetinden kalan torpitobotlar ve muhripler çürüğe çekildi. Onların yerine İtalyan tezgâhlarına Zafer, Tınaztepe, Kocatepe, Adatepe muhripleri (1930) da ısmarlandı. Bunlarla birlikte iki kıta evvelkilerden daha büyük denizaltı gemisi ve üç tane motörlü torpitobot ısmarlandı. Dumlupınar, Sakarya adlarını taşıyan bu denizaltılardan başka daha sonra İspanya hesabına yapılmış olan (Gür) denizaltısı da Türk donanmasına katılmak üzere satın alındı.

Bu suretle bir muharebe krovazörü, dört muhrip, 7 denizaltı; 3 motörlü torpitobottan mürekkep az, fakat öz bir donanma meydana geldi. Son yıllarda ikisi İstanbulda; ikisi Almanyada yapılmak üzere dört denizaltı gemisi daha yapılmaktadır ki şu adları taşıyacaklardır: Batıray, Saldıray, Kaçıray, Atılây Hamidiye, Mecidiye, Berkısatvet, Peykişevket gibi eskiden kalanlar da tamir edilerek işe yarar bir hale getirildi. Fakat nasıl bir ordunun asıl muharip olanlardan başka levazım ve nakliye sınıflarına ihtiyacı varsa, donanmanın da su, kömür, mayii mahruk ve sair depo gemilerine ihtiyacı vardır.

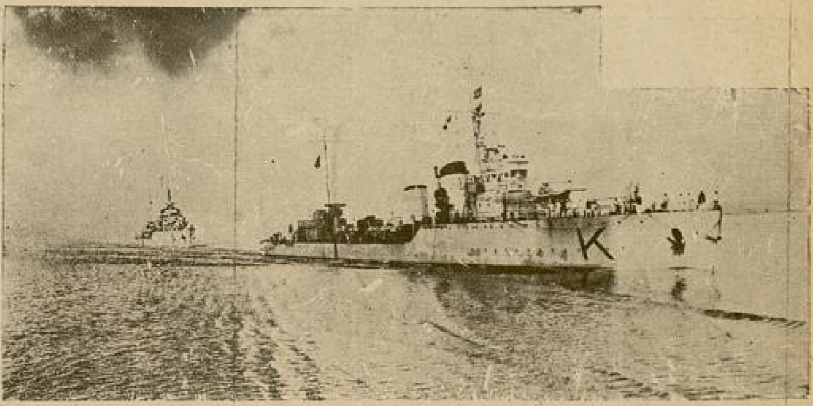

Onların yerine İtalyan tezgâhlarına Zafer, Tınaztepe, Kocatepe, Adatepe muhripleri

Holandaya ısmarlanan Birinci ve İkinci İnönü denizaltıları geldi.

Takriben 7 milyon Türk lirası sarfile YAVUZ yapyeni bir hale getirildi.

(Nord Doyçe, Luyit) Alman kumpanyasının (Grier) vapuru satın alınarak depo gemisi ittihaz ile (Ergin) adı verildi. (Ata) adında bir Türk inşaiye mühendisi tarafından Gölcük tersanesinde yapılan donanmanın mayii mahrukunu taşıyarak yağ gemisi meydana getirilerek (Gölcük) adı verildi. (Ülkü) adında kömür gemisi, Mehmet kaptan adındaki su gemisiyle donanmanın bu gibi ihtiyaçları da giderildi. İngiltere bankalarının açtıkları kredinin bir kısmiyle İngiliz tezgâhlarına bazı harp gemileri ısmarlanacağı gazete hâvadisleri arasında görülmektedir.

Fakat Türk donanması asıl bundan sonra inkişaf edecektir. Karabükde kurulan muazzam demir sanayii meydana geldikten sonradır ki, Türkiyede çıkan madenlerimiz Türk mühendisleri ve Türk işçilerile Türkiyenin müstakil donanmasını da meydana getireceklerdir.

Güneşe Çıkan Kadın

Yazan: MAHMUT YESARİ

Ferace zamanına, pek yetişemedim. Çocukluğumdan, feraceye ait, bir iki silik hatıra, ancak kalabilmiş.

Boğaziçinde, bazı kibar ailelerin o zaman telâkkilerine göre, züppe! - kızları, yaşmak tutunurlar; kayıkla Göksuya, Kalendere çıkarlardı. Bu, biraz da, o vakit ferace giyen İstanbuldaki zengin, kibar Mısırlıları taklit gibi bir şeydi.

Çarşafın, Abdülhamidin iradesile, kadınların başına sarılmış bir kara belâ olduğunu, çok kişiden duydum. Zaten, bunu da tarihi bir hakikat diye söylemiyorum.

Çarşafın geçirdiği istihaleleri biliyorum. Bol pelerinli, topuklara kadar bol eteklileri, çok iyi hatırlıyorum.

Mahalle karıları, namus kaydine düştüler mi, çarşaflarının bolluğu ve eteklerinin uzunluğu ile öğünürlerdi:

— Daha benim topuklarımı yabancı erkekler görmedi!

Kıskanç kocalar, karılarına kalın, astar gibi peçe, hattâ peçe üstüne peçe koydururlardı.

İnce peçe koyan, eteği, pelerini kısaca çarşaf giyen ve göğüste küçük bir « ten müsellesi» görünen kadınlara, neüzubillâh! «Başı açık»! sokak süpürgesi, der, çıkarlardı.

Meşrutiyetin ilânından sonra, etekler, pelerinler biraz kısaldı, ayak ve el bilekleri gözüktü; göğüsteki « ten müsellesi » genişledi.

Kadınları, yakından görebilen bahtiyarlar, doktorlardı. Genç kızlar, genç kadınlar, doktorlara tutuluverirlerdi. Az mı şarkı çıkmıştır:

"Bir açık yareye doktor, vurulur mu nişter?„

. . . .

"Güzelim, gözelüğünü çeşmine tak,
Eseri hicrin olan yareme bak!„

O zamanki kadını, kapalı haliyle de görmeğe razı olan erkeğin, kış gelince, büsbütün boynu bükülürdü:

"Kış geldi fırak açmadadır sineme yare,
Vuslât yine mi kaldı güzel faslı bahare?„

« Güzel faslı bahar» gelince de, ne görecek zavallı?

Etekler, biraz daha kısaldı:

"Yandan yırtmaç fistanlar
Görünüyor tango çoraplar....„

Çarşaf daraldıkça, kadın ferahlıyordu. Fakat, yine eski «kaç göç» göreneğinden vaz geçilemiyordu.

Trende, vapurda, tramvayda, tiyatroda, sinemada, kadın erkek, ayrı oturuyorlardı.

«Hanımlara mahsus yerler» e yakın oturmak, yer kapmak, zamana uçarılarının zamane açıkgözlülüklerindendi.

Çarşaflı kadın, yüzündeki peçeyi sıyırıp arkaya attı, göğsünü ve kollarını açtı, fakat yine serbest değildi.

Kadın, kafeste yaşayan, güneşe hasret bir kuş gibiydi. Kafesinde, çırpınıyor, uçmak istiyordu.

Bugünkü plâjlara bakarken, eski günleri hatırlıyarak, içim sızlıyor.

Kadın deniz hamamları, erkek deniz hamamlarından ayrı idi, hattâ bazı semtlerde büsbütün uzaklaştırılmıştı.

Kadın deniz hamamlarının etrafında devriyeler dolaşırdı. Bir polis, sandalla deniz inzibatını temin ederdi, kadın deniz hamamına yaklaşmak cür'etinde bulunanları yakalar, sandalla yaklaşacak olanları da uzaklaştırırdı.

Kadını gölgede yaşatmakla, yalnız kadına değil, neticesi itibarile, nesillere fenalık ediyorduk. Kadın vücudu, güzelliğini kaybediyordu.

Bu «kaç göç göreneği» nin çok taraflari vardı. Bazı çapkın evli er sokakta, kendi karılarının peşlerine lâf atarak, ah ve vah ederek takip lerdi.

«Kaç göç», softaların başlıca sil dan biri idi. En küçük vesilelerle «m ratı islâmiyenin tesettüre adem i riay maazallahu tealâ...» gibi karakaplıda ma köhne kılişeli tebliğler, ihtarla lar, hattâ bazen tehditlerde bulun

Bir yeri sel basar, bir başka zelzele olur, kıtlık çıkar, hülâsa her leketin her zaman başına gelen ve bilecek bütün hadiseler, kadınların islâmiyeye riayetdeki mübalâtsız na atfolunurdu.

«Vur abalıya!» değil, «vur çarşa idi. Mütareke senelerinde, bunun lünç ve en feciine şahit olduk.

Kadın, gölgeden kurtulmak, çıkmak için, Cumhuriyet devrine bekledi.

Kadın, çarşaftan, peçeden, k kurtulup ta güneşe çıkınca, ne old yerinden mi oynadı? Gök kubbe, ba mı yıkıldı?

Plâjlarda, kadın erkek, beraber giriyorlar; ne polis sandalı var, devriyeler dolaşıyor...

Trende, vapurda, tramvayda, sin tiyatroda, «kadınlara mahsus» yerle

Kazanan, yalnız kadın mı? Bir ce kadını kazanmıştır ve bu kazanç, miyecek kadar büyüktür, gün geçt büyüyecektir.

***

Kadın, güneşe çıktı.

Bir korkum var. Fazla yan Çiyken kavrulmak çok kötüdür.

Bazı çiy kavrulmuşları görüyor yüreğim yanıyor.

Kadın, gölgeden kurtulmak, güneşe çık Cumhuriyet devrine kadar bekledi

15 Yılda Roman ve Hikâyeciliğin

Geçirdiği İstihale

Yazan: SADRİ ERTEM

Cumhuriyetin onbeşinci yılında Türk romanı, Türk hikâyeciliği ne haldedir?

Bu suale cevap vermeden önce şu noktayı sarahatle hatırlatmak lâzımdır. Türkiye Cumhuriyetinin ilânı bir siyasî vak'a, ondan evvel geçirdiği mücadele safhası ise bir ihtilâldir. Bir rönesans değildir. Rönesans bundan sonra yaşanarak, hayatta ve zihinde elde edilecek fetihlerle kazanılacaktır.

Bu sebepten dolayı Türk edebiyatından bahsederken, bir takım evvelden edinilmiş fikirleri bir kenara bırakmak ve 15 senelik hikâye ve romanı olduğu gibi karekterlendirmek icabeder.

Rönesans geride değil, ileridedir.

*
* *

Onbeş sene evvel Türk hikâye ve romanının meşgul olduğu meselelerle bugünkü romanın, hikâyenin kendi hududu içine aldığı meseleler arasında bariz bir takım farklar vardır. Bu farklar estetik, dil, uslûp felsefe, sosyeteyi anlayış bakımından bariz vasıflar arzeder.

Roman ve hikâyede Refik Halit ve Ömer Seyfettin istisna edilirse-ki bu iki muharrir 15 sene evvelki muharrir grubundan ayırmak lâzımdır; bu iki muharrir zaten zamanlarındaki vasatî zevkin dışında kalmışlardı - Roman ve hikâyede örnek, doğrudan doğruya Halit Ziyanın ruhu, estetiği, hattâ dili, felsefesi, sosyeteyi anlayışı tarzı hakim bulunmakta idi. 1919 da neşredilen bir eserle 1900 senesinde neşredilen arasında edebî karakter bakımından büyük bir fark görmek mümkün değildir.

Romanın ve hikâyenin bariz karakteri "edebiyatı cedide„ nin roman kadrosu haricine çıkamazdı. Romanlar, hikâyeler bir gönül macerasına bağlı karı, koca, âşık müsellisi etrafında bir hayat görüşünü ifade ederdi.

Psikoloji mümkün olduğu kadar ferdî hisleri tahlile çalışırdı.

Mavi-Siyahda, Aşkı memnuda, Eylülde olduğu gibi.

Bu devir romanının ve hikâyesinin ferdî psikolojiyi birinci pilâna almasında haksız değildi. Muharrirleri kaplıyan hayat şartları ve içinde yaşadıkları ve mümessili oldukları zümrenin daha çok gönül ıstıraplarını ve cinsî iştiyaklari şahlandırıyordu.

Edebiyat cevap verilmiyen meselelerle meşgul olur. Müşkülleri hissedilen sahaları daima kendine mevzu olarak alır.

Metafizik bir mesele olarak mevcut değildi. Çünkü dinî tefekkür bütün meseleleri haletmişti.

Dinî hükümlere inanmıyanlar ise, dinî otoritenin emirleri dışına çıkamazlardı. Fikretin "Tarihi kadim„ i bütün basitliğine rağmen neşir sahasına çıkabilmek için zamanımızı beklemiştir.

Sosyal meselelerin tasnifi de muharririn mensup olduğu zümreyi alâkalandırmıyordu. Devlet bütçesinden geçinenlerin edebiyatında içtimaî mesele pek az istisnalarla yer alabilmiştir. Meselâ bu devir içinde Halıde Edıb'in tek tecrübesi olan "Yeni Turan„ neşri zamanında edebiyat eseri olarak makbul sayılmamıştır.

Gıdasını oldukça kolayca temin eden ve hayat seviyesi epey düşkün olan insanlar, roman ve hikâyelerinde açlığa da, sefalete de bir yer ayırmıya imkân bulamazlardı.

Onların hayatında en mühim ve birinci safdaki mesele cinsiyet davası idi. Kadın erkek için, erkek kadın için sosyal bir muamma, ebedî ıstırap idi. Kafes arkasında kapanan bir hayat, cinsiyet iştiyakları ile yanıp tutuşurdu.

Sosyetenin derinden duyduğu ıstırabın belkemiğini kadın, erkek münasebeti teşkil ederdi.

Şiirin, musikinin, hikâyenin, romanın tek mevzuu bu iştiyaktı.

Tazyik edilen sevkıtabiînin aksülâmeli ayni zamanda estetiğe nizam veriyordu.

Bu derunî mimarîye, sahip olan edebiyat, kendini okuyucularına anlatmak için terkipler, ve üç lisandan mürekkep bir dile sahibdi.

*
* *

Onbeş senelik hayatımızı kaplıyan eserler orta yaşlı bir hayli muharriri meşhurlar sırasına çıkarmış ve genç imzaları halketmiştir.

Onbeş senelik dekor içinde roman ve hikâyede oldukça çeşnili bir faaliyet göze çarpar. İlk olarak göze çarpan hususiyet romanın ve hikâyenin keyfiyet meselesi mevzuubahs olmaksızın hududunu genişletmesi, daha mütenevvi bir şekilde hayatı kavramasıdır.

Meselâ, şehir, kasaba, köy, sosyal mesele, tarih, çocuk, kibar hayatı, orta halli insanlar, meslek adamları, hastalık enkonisyan, mizah, fantazi harp, spor, ekzotizm, içtimaî gaileler, seyahat, ırkların tahlili, roman ve hikâyenin çerçevesi içine girmiştir.

Derunî inkişaf bakımından da eserlerde bir hayli tenevvü göze çarpar. Mevzuların ve tiplerin biribirinden farklılaşması, muharririn görüş zaviyesinin ve şahsiyetinin inkişafına bir delildir.

Kütleyi, eserine kahraman yapan ve onu bir fert gibi nazarı itibara alarak sosyal realizmi olduğu gibi tesbite çalışan muharrir, bu devirde yeni bir estetik çeşnisi ve yeni bir görüşle ortaya çıkmıştır.

Aynı görüşün bir başka şekilde ifadesi olan şehir tahlili Mithat Cemalin kaleminde "Üç İstanbul„ la yepyeni bir mevzu olarak ortaya çıkmıştır. Reşat Enisin "Gece Konuştu„sunda, "Afrodit buhurdanında kadın„ ında şehrin bir hadise ve bir mevzu olarak yaşadığını hissederiz. Şehrin kımıldanan, ve insanlara hükmeden ruhu adeta ayaktadır.

Bir şehrin tahlili arzusu daha evvelki devirlere nazaran çok yenidir. Yeninin, bazı acemilikleri de beraber getirmesini tabiî görmelidir. Yine kütlenin bir parçası ve sosyal bir uzviyet şeklinde tetkik mevzuu olan kasaba Sabahaddin Âlinin "Kuyucaklı Yusuf„-unda roman hududu içine girmiştir. Kasaba psikolojisi bu eserde romantizme feda edilmiş ise de, eser kadrosu itibarile bu havayı muhafaza etmektedir. Kenan Hulûsinin tefrika edildikten sonra henüz bir kitap haline getirilmemiş olan "Şahsî zevkler» isimli romanında da yine kısa bir tetkik mevzuu olmuş, bir taraftan Rumelideki Türk hicretini hazırlıyan sebepler tesbite çalışılırken, diğer taraftan ferdin hayatı değil, bütün bir ailenin hayatı anlatılmıştır. Bu itibarla yeni roman, içine aldığı mevzuları yalnız genişletmekle iktifa etmemiş, aynı mevzu içinde biribirine zıd görünen aile karakterlerini de mütalea ederek nescinde de büyük bir değişiklik göstermeğe başlamıştır.

Böylece kasaba psikolojisi bir haylı muharrirleri cazip bir şekilde alâkalandırmaktadır. Kadın muharrir Mükerrem Kâmil Su ve Cahit Uçuklar mevzularını kasabadan almıya devam etmektedirler.

Köy mevzuu, zamanın sosyal ve siyasî telâkkilerile başbaşa yürüyen ve gündelik mesele halini almıştır. Bu siyasî tandaslar önünde köy mevzuu türlü türlü anlaşılmaktadır.

Bazan şehirde oturan, ve şehirden sıkılan insanlar için köy, bir yeşil idealdir. Ağaçları, suları, kuşları, koyunları ile adeta muhayyel bir pistoresktir. Su başları, çeşmeleri, ağaç gölgeleri, aşk için halkedilmiş insanları, sevgi fısıldıyan rüzgârları, şair çobanları ile tasavvur edilen bu köy, ta Edebiyatı cedide» devrindenberi sürüp giden köy idrakinin devamıdır.

Köyün bu şekilde tasavvuru "Muhayyel yeşil yurt,, hulyasından başka birşey değildi.

Bir nevi makine düşmanlığının, makine ve medeniyet korkusunun ifadesi olan tasavvurlar; vaktile "Şehzadebaşında,, salaş tiyatrolarında "Çoban,, kantosu ile temsil edilirdi. Bir kısım insanlar halâ şehrin ıstırabından kurtulmak arzusundadırlar. Şehirde muaşeret usulleri vardır. Şehirde nizam vardır. Muaşeret usulleri ve şehrin nizamı kendilerini sıkar. Köyde nisbeten müreffeh bir mazileri bulunduğunu idrâk eden insanlar, bir ağaç gölgesinde rahat rahat uyumak, ve sokaklardan istediği gibi geçmek ve köyde birinci olmak ister. Bunların rüyası "Cennet,, gibi köy tahayyülüdür.

Köyün, bu romantik tasavvuruna rağmen, köyün bir ıstırap kaynağı olduğunu, onun bu ıstırabının tahlil mevzuu olduğunu kabul eden bir hayli muharrir vardır. Bu muharrirlerin kalemleri bir neşter gibi hadiseler üstünde işlemektedir. Köyün iktisadî bünyesi ve tezatları, köyde hak telâkkisi, köyle etrafının münasebetleri, aşkı, tabiatı ve hasreti anlayış hakkında birçok eserler, gösterilebilir.

Şevket Ertuğrulda, Sabahattin Âli de, Sait Faikde, Demircioğlu Yusuf Ziyada, Refik Ahmet Sevengil'de, Bekir Sıtkı'da, Kenan Hulûsi'de bunun türlü türlü misallerini görmek mümkündür.

Sosyal mesele türlü türlü cephelerden hikâye ve romana girmiştir. Sosyal mesele bazan tez halinde, bazan sadece bir müşahede mevzuu halinde eserlerde yaşamaktadır. Sabiha Zekeriyanın Çitaroy ve babası, Yakup Kadrinin Yabanı, Ankarası, Bir sürgünü buna birer misal olarak zikredilebilir.

Romanda ve hikâyede tarih, denebilir ki devrimizin en bol mahsul veren bir çeşnisi olmuştur.

Tarih çeşnisi taşıyan romanın ve hikâyenin revacını temin eden bir hayli sebepler vardır.

Bir defa, bir cemiyet ananelerinden kurtulmuş ve bir ihtiâl yapmıştır. Bu ihtilâli yapan sosyete fertleri, mazilerini artık geride kalmış bir müzeyi ziyaret eder gibi seyredebiliyorlar. Bunda bir nevi tarihî pitoresk his hakimdir.

Bir kısmımız, ayrıldığımız mazinin hasretini halâ içimizde taşıyoruz. Binlerce senedir iliklerimize kadar işlemiş ihtiyatları, hayat tarzlarını, tefekkür mekanizmasını bir tarih dekoru içinde seyretmek ruhumuzda olsun kısmen maziye dönmek bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyaç

Sadri Ertem

tarih çeşnisini taşıyan eserlerin revacını temin etti.

Geniş pazar birçok muharrirlere kendi sahasında çalışmak imkânını verdi. Son senelerde tarih etütlerine verileni ehemmiyet te tarihî roman ve hikâyelere bir nevi destek vazifesini gördü.

Nizamettin Nazif, M. Turhan Tanın tarihî romanları bu cins eserlerin en bariz karakterini arzetmektedir.

Hikâye ve romanda çocuk bir mevzu olarak yer almış ve Sait Faik ile, Reşat Ekrem Kocuda hususiyet alâmeti olmuştur.

Muhtelif tiplerde, çocukları bu iki muharririn eserlerinde bir ekranda seyreder gibi görmek mümkündür.

Romanımızın ve hikâyemizin tanzimattan sonra klâsik mevzuu kibar hayatı idi. Fakat bu kibar ha-
nağın, ve kupa arabasının
dekor içinde geçerdi. Beya-
gömlekli hamlacılarla birlikte
çekilen bu hayat, bugün şekli-
tirmiş, otomobil, motör, apar-
villâ dekoru içinde bir âlem o-
Bu âleme ait tahassüsler,
neşeler bu âleme tahassüri-
eder bir şekilde edebiyatımız-
mektedir. Burhan Cahidin rom-
da bu hayatın hakikî müşahe-
den ziyade, bu hayata duyula-
sürü görmek mümkündür.

Orta halli insanın dertleri,
saadet telâkkileri edebiyatımız-
bir saha işgal etmektedir.

Reşat Nuri ve Mahmut Yes-
halli insanların saadetini,
anlatan muvaffak ve kardeş bire-
sahibidir. Reşat Nuri, orta hal-
ların kalblerini bize ifşa etti-
meslek adamlarının psikolojile-
birkaç kalem darbesile anla-
Hocalar, memurlar ne kadar b-
calar ve memurlardır.

Eskiden verem, hastalıkların
nesi ve kibarı idi. Eserlerde za-
man verem hastalığı mevzubahi-
Fakat bu hastalığın tahlil ve u-
ifşası şeklinde olmazdı.

Aşkın sadece bir zeyli ve bi-
ru mahiyetini alırdı. Halbuki
Safanın "Dokuzuncu hariciye k-
da„ bu hava birdenbire değiş-
Eskiden mevzuubahs edilmi-
lerden biri de enkonsiyandır.

İnsan ruhunu şuurun derinlik
karanlık safhalarına kadar inme-
tiyle kavramak arzusu bizim hi-
romanda keskin hatlarla yer al-
beraber, Peyami Safanın "Biz in-
Fikret Adilin müteaddit hikâye-
sahada yapılan hareketin bire-
nesidir.

Dil, düşündüklerini söyleme-
değil, düşünceleri saklamak içi-
miş bir âlet telâkkisi önünde
rin ruhu artık dilden gayri u-
dile getirmek, hakıkatleri ifşa
çalışmaktır.

Bu j nrın muvaffakıyeti,
türlü muharrir kadar, çok kültü-
rie de muhtaçtır.

Roman ve hikâyede mizah,
inkişaf göstermiştir. Ercüment E-
Orhan Syfiyi, Yusuf Ziyayı bu
şampiyon olarak ileri sürmek m-
dür.

Fantazi çeşnisi de roman ve hi-
kendine göre bir yer almıştır.
peyzajlar, portreler çizen Na-
fantezileri ile de nazarı dikkati
mektedir.

Harp ve spor, harpten son-
manın ve hikâyenin denilebi-

kullandığı malzemedir. Mahmut Yesaride, Burhan Cahitde harp, Refik Ahmet ve Vâlâ Nurettinde spor ehemmiyetli bir mevki almıştır.

Yeni roman ve hikâyede ekzotizm de çeşnilerini vermekte gecikmemiştir. Hikmet Feridunun Arjantin ve İspanyol hikâyeleri, Kenan Hulûsinin Çöl hikâyeleri, Sabiha Zekeriyanın Sitaroy ve babası romanı bunun güzel nümunelerini teşkil eder.

Seyahat romanı Mithat efendi zamanındanberi aşağı yukarı ihmal edilmiş birer eser idi. Bugünkü edebiyat kadrosu içinde bu seyahat romanı yavaş yavaş canlanmaktadır. Burhan Cahit, bu tecrübeleri yapan bellibaşlı unsurdur.

Romanımızın ve hikâyenin uzun zaman üzerinde duracağı bir nokta var: İçtimaî istihaleler!

Uyanık ve cemiyetteki zümrelerin yer değiştirişini sezen muharrirler, bu noktada faaliyete geçmişlerdir.

Reşat Nurinin Yaprak dökümü, Yeşil gecesi bu içtimaî istihaleyi tebaruz ettirdiği gibi, Şevket Ertuğrul'un Olmıyan şeyler adıyle neşrettiği, fakat hep olan şeyleri anlatan hikâyelerinde, olan şeylerin ıstırabı aksetmektedir. Olan şeyler içtimaî istihalenin tabiî bir neticesi, bir tortusu, bir muhassalasıdır.

Şevketin eserinde ustaca ileri sürülen ıstırap bir alev halini almıştır.

İçtimaî istihalelerin silmek üzere olduğu hayat parçaları vardır. Bu parçalar da edebiyatımıza yeni bir mevzu olarak girmektedir.

Buna, kaybolan ırkların edebî bir çeşni içinde yaşayışı diyebiliriz.

Halide Edip "Sinekli bakkalında„ Vahit Sırrı "Kanlıcanın yalısı„ nda, Sadri Şevki "Efe„ sinde, Osman Cemal "Aygır Fatma„ sında uçup gitmekte olan ırkı tesbit etmişlerdir.

Otobiyoğrafik eserler de bizde yeni bir çeşni halini almıştır. Fikret Adilin "Asmalı mescit„ adlı eseri buna güzel bir nümunedir.

Yeni edebî mahsullerimizi böylece seviyelere tasnif ederken, eserlerin hepsinin tam kâmil bir mertebeye geldiklerini iddia edecek değiliz. Bütün bu işaret ettiğimiz noktalar filizlerdir. Muhakkak olan nokta roman ve hikâyemizin yeknesaklıktan kurtulmuş olmasıdır.

Yeknasaklıktan kurtulan roman ve hikâyede müşterek noktalar yok mudur?

Bütün bu tenevvü içinde müşterek iki nokta vardır:

I — Reel hissinin hemen umumiyetle muharrirleri - pekaz istisna ile - çaretli bir surette sarmış olmasıdır.

II — Muharrirlerin pekaz istisna ile uslûp merakından kurtulmuş olmalarıdır.

Türk muharririnin reel hissini kavramış olması, kötü romantizim ve beceriksiz bir santimantalizimden kurtuluşunun alâmetidir.

Realiteye büyük bir kıymet veren dünyada yaşıyoruz, bu, bizim dünyamızdaki realitenin sevimli, güzel ve faydalı olduğu hakkındaki şuurumuzun bir ifadesidir.

Tabiatı işliyen, tabiatla kavga eden, tabiatı emrine almıya çalışan, tabiatı müsbet ilim ve kanuniyet hududları içinde esrarsız bir alem olarak tasavvur eden bir cemiyetin ruhu bizi kaplamaktadır.

Bugün basit bir hakikat hüviyetini taşıyan bu esrarsız dünya, meselâ bundan yirmibeş sene evvelki bizim cemiyetin tasavvur ettiği esrarlı dünyadan nekadar farklıdır. Estetiğini bile uhrevî hislerden kurtaramıyan bir insan topluluğu ile maveraî hislere olanca kuvvetile tekme atan bir devrin estetiği arasında ustalıkça olmasa bile, mahiyet itibarile büyük fark vardır.

Objektif bir dünya tasavvuruna sahip olan bir muharririn bariz vasfı (Reel) hissini taşımaktır.

Bu his ilmin hakimiyeti, müsbet telâkkinin üstünlüğü ve tabiata objektif bir şekilde hakimiyet arzusu ile baş başa inkişaf etmektedir.

Diğer taraftan realiteyi kavramak, onu görmeğe tahammül etmek, onu izaha çalışmak, ümitli olmak demektir.

İbtidaî insan tabiatla karşı karşıya değildir. İnsanın tabiatla doğrudan teması yenidir. İnsan ancak tetamülünün son merhalesinde tabiatla başbaşa kalmıştır.

Etrafı cinlerle, perilerle, tabularla çevrilmiş; fakat ormanda yaşıyan mahlûka nazaran lâboratuvarında yaşıyan insan daha çok tabiata yakındır.

(Realizim)i şuurlu bir müşahede kudreti tamamlar. Bu müşahede kudreti, reel his, uslûp meselesine de müdahale etmektedir.

Sade uslûp merakı fikir öldüğü zaman ortaya çıkar. Fikir, eserin kanı ve kemiği olmak meziyetini kaybettiği zaman, yani söylenecek fikir, ortaya atılacak mesele kalmadığı zaman uslûp tek cankurtarandır. Beşerin böyle devirleri olmuştur. Bu devirlerde fikir ayıp sayılmıştır.

İnsan hayatı sadece beş hassasile kavradığı kabul edenler için ruh ancak parça idrâklerden mürekkeptir.

İnsan ancak (An)ın şuurunu kavrar, böyle bir insan için hayat bir fanteziden ibarettir.

Böyle bir adam için sanat ta sadece uslûptur. İlim, imtidat, kanuniyet böyle bir zekâ için birer fantezi sembolünden başka birşey değildir.

Fakat dünyayı neden sadece felsefe cereyanının ışığı altında seyretmelidir? Her hayat telâkkisinin arkasında bir felsefe cereyanı, her felsefe cereyanının aydınlığında bir sanati hareketi vardır.

Sanatı ister idealist, ister realist bir çerçeve içinde telâkki ediniz, mutlaka halis sanat sadece şekilden ibaret değildir.

Şekil, onun şartlarından biri olabilir. Her sanat hareketinde Aristotun tasavvurlarının canlı ve kudretli olduğunu görmek mümkündür. Maddeye,gayesine uygun güzel bir şekil vermek icabeder.

Devrimiz bu bahis üzerinde türlü türlü şekillerle karşı karşıyadır. Bunun için sanatta şekil meselesi çok ihtilâflı bir mevzu halindedir.

Sanatın şeklî tekâmülü teknik vasıtaların tekâmülüne benziyen bir seyir takıp etmektedir.

Şüphesiz ki en iyi tayyare motoruyle en iptidaî manivelâ arasında bir benzeyiş vardır. Buna mukabil motorda, merhale merhale bütün tekâmül safhaları bir yekûn teşkil eder. Teknik şartlarına iş hayatı, umumî surette hayatı anlayış ve zevkın yeni mikyasları sanatta şekil meselesini baştanbaşa değiştirmektedetir.

Meselâ, eski sanat vernik üstüne boya ve renk ilâve ederek kudretini gösterirdi. Yeni sanat vernik güzelliğini bizzat tabiatın sırrını keşfetmeğe çalışmaktadır. Biri gerçekten kul işi, beriki yarartıcı hamledir.

İnsan derisini boyamakla insan derisini halk etmek arasındaki fark bir kültür ve dünya görüşü farkıdır.

Bu rengin ve düzgünün rolü bir nevi idealizmin devamıdır.

Çünkü bu telâkki de insanın ancak ilâhî eser üzerinde bazı tadiller yapabileceği, onu ilâhî örneğe göre tuvaletliyeceği kanaati hakimdir. Halbuki deriyi yaratmak, tabiatı yeniden inşa etmek demektir. Bu, ruhu yaşıyan insan, artık 15 inci Lüi biçiminde bir odanın kıvrımlı perdeleri, yahut Sultanahmet çeşmesinin nakışlarını müzelik bir zevk saymaktadır.

Düz duvarın ve nakışla soysuzlaştırılmamış mermerin zevkını tadan, yahud beton bir dekor içinde hayatı görmeğe alışan insan için, sanatta şekil meselesi yeni bir hendese ve yeni bir davadır.

Bizde, harflerin değişmesi, zihniyetlerin değişmesi, dilin değişmesi, hayatı idrâk tarzının değişmesi sanatta şekil mes'elesinin de istikrarsızlığa doğru gitmesine sebep olmuştur.

Bugünkü, şekle ehemmiyet vermiyen sanat telâkkısi, böylece doğmuştur.

Ankara: Zafer anıtı

GÖNÜL SAVAŞI

●

Yazan: Mükerrem Kâmil SU

●

Dünyada tek erkek olarak kalsa ve bütün kadınlar arkasından koşsa yine ona varmıyacağım.

— Bu hırçınlıkların, huysuzlukların boşa gidecek, bir gün onun karısı olacaksın!

— Olmıyacağım.

— Görürüz.

Genç kız, karyolasının üstüne kapandı. Omuzları sarsıla sarsıla ağlamağa başladı. Mektebe dönmeden önce bir akraba çocuğuna söz kesilecekti. Fakat Nihal bu vadide söz açılınca sinirleniyor, ağzına ne gelirse söyliyordu.

Annesi hiddetle çıkıp gittikten sonra yerinden fırladı. Küçük masasının başına geçerek bir şeyler yazmağa koyuldu:

«Sevgilim, kalbimdeki yerini çalmak istiyen bir havduda karşı elimden gelen fenalığı yapacağım. Hayalimde olduğu gibi hayatımda da yalnız sen kalacaksın.»

Yavaş yavaş kapıya vurulunca hemen kâğıdı kaptı. Asabî parmakları arasında buruşturarak kitaplarının arkasına sakladı. Gelen, ablası idi. Çılgın kardeşine öğüt vermek için gönderilmişti.

Genç kadın, gayet terbiyeli ve iyi bir istikbali olan gencin böyle şiddetle reddedilmesine sebep olan bir gönül meselesini düşünüyordu. Nihal, can kurtaran gömleğine sarılır gibi ablasının ellerini yakaladı. Parçalanmış bir sesle:

— Beni ancak sen kurtarabilirsin, diye yalvarmağa başladı. Ne olursun onu gör, kendisini hiçbir zaman sevmiyeceğimi, başka bir ideâl peşinde koştuğumu ona söyle. Hislerime hürmet etsin ve beni rahat bıraksın. Vallahi yapamıyacağım. Onunla karı koca olamayız. Çünkü, çünkü ben başkasını seviyorum.

— Kimi?

— İstanbulda bir subayı.

— Nerede tanıştınız?

— Bir arkadaşımın evinde. Evlenmek için sözleştik.

— Talebe olduğunu bilmiyor muydu?

— Tabiî biliyordu.

— Buna nasıl cüret ettin Nihal? Hayret ediyorum.

— Zalim olma abla.

— Sen, ailenin sana olan itimadı ile oynadın. Aldığın terbiyeden, görgülerinden, ciddiyetinden şüphe etmiyerek seni başka bir memlekette okutan büyüklerinle insafsızca alay ettin.

— Bu hissî anlaşmanın fenalık neresinde, anlamıyorum.

— Bu adam mademki seninle evlenmek istiyordu, niçin babana başvurmadı? demek ki, hiç korkmadan, çekinmeden bu yıl da onunla karşılaşacak, şurada burada buluşup konuşacaktın, öyle mi?

— Evlenmek için tabiî, mektebin bitmesini bekliyecekdik.

— O güne kadar seni görmemeğe söz verdi mi?

Genç kız isyanla ayağa kalktı:

— Hepiniz geri kafalısınız, diye haykırdı. Kalbin sesini duymamazlıktan gelmek bir namus borcudur sanıyorsunuz. Hisse, hayale, gönül dolusu temiz... lara yabancısınız. Bir kızın, esir... zularınızın arkasından koşmasını... sunuz. O kızın da bir kalbi olduğ... saba bile katmıyorsunuz.

Genç kadın ayağa kalktı:

— Kalbinin açtığı yolda yürü... allah selâmete çıkarsın.

* * *

İzmir işgal edilmişti. Memleke... ağlıyordu. Sultanahmet meydanında... tingler yapılıyor, siyah bayraklar... vatan yası tutuluyordu. Nihal, se... yurt kurtuluşuna çalışanların ön... görmek istiyordu. Bir gün onu bul... kışları alev halinde, sevdiği erkeğ... kışlarına takıldı:

— Siz gitmiyor musunuz?

— Nereye?

Küçük eliyle uzakları gösterdi... ettiği yer, mukaddes davanın gö... Anadolu toprakları idi.

Genç adam, bembeyaz dişlerini... ren geniş gülümsemelerle bir bay... dükten sonra, onun ellerini tuttu:

— Çocuksunuz, dedi. Meçhul b... bete sürüklenecek kadar toy olma... farkında değil misiniz? Durup du... niçin ateşe atılayım?

Cihanın mukadderatını ellerinde... büyük devletlerle boy ölçüşebilece... ziyette miyiz? Bize ne bırakırlarsa... malıyız.

Genç kız yılan görmüş bir çoc... kekliği ile gerildi. Elleri titriyordu:

— Ya, diyebildi. Ne mükemm... askersiniz! Kurtuluş davasını pek... matça halletmiş görünüyorsunuz. T... ederim.

Genç adam, henüz bir çocuk t... ettiği talebenin ne demek istediğini... anlıyamamıştı. Daha birşeyler sö... istediği halinden belli idi. Fakat o... vermedi:

— Siz, bu elbiseyi süs olarak... siyasî meselelerin salonlarda içer,... derken halledileceğini sanan mü... bir adamsınız. Eğer, bu yurdun ç... olsaydınız şimdi yeriniz, İstanbul... larını beynelmilel panayırlara dö... bu karmakarışık insanların arasında... yoktan var etmeğe çalışan bir ka... nın, Anadolu topraklarında başın... büyük işin arkasında olurdu.

Genç subay da sinirlenmişti:

— Aklınızın ermediği şeylere p... rışmayın, dedi. Mucizeler asrında... saydı, Anadolunun bağrından fışk... bir kuvvetin dünyaya meydan oku... ceğine inanmak mümkün olurdu. A... şimdi fen ve makine asrındayız. K... karşı hak iddia edilmez.

Genç kız:

— Sizden iğreniyorum. Şekle k... kalbimden olduğu gibi sizden de n... ediyorum, diye haykırdı.

Ve onlar korkulu günler yaşıyan İstanbulda böylece ayrıldılar.

* *

Yurt kurtuluşuna koşan asker, yurdunun ruhuna Samsun kıyılarından girdi. Kongreler, kerpiç Ankaranın çatlamış bağrında açılan Meclis, İnönü meydanlarının şahlanan atları, Sakaryayı kızıla boyayan savaşın tarihi durduran müdafaa kudreti ve nihayet Dumlupınar sırtlarında bozgun veren bir ordunun Akdenize dökülüşü... Belki bunlar göz açıp kapama kadar çabuk, belki de asırlar arasında olmuş gibi sürekli oldu.

Kağnı, kamyonu geçti.

Et, kan, kemik ve sinir mücadelesi fennin, makinenin kudreti ile boy ölçüştü.

Açlık, susuzluk, yorgunluk ve ölüm korkusu bilmiyen bir ordunun enerjisi, dünya hazinelerinin haşmetini hiçe saydı.

Tarihin yürüyüşünü değiştiren bu savaş böyle kazanıldı.

Herkes sevinçli idi. Düşmanın kana boyadığı köylerde, yakıp yıktığı kasabalarda şenlikler yapılıyordu. Bu davada ölenler, kurtarılmış bir namusun gururunu duymuşlardı. Kalanlar da cihanı şaşırtan zaferlerin çılgın neşesi içinde hayata sarıldılar.

Bir zamanlar genç kızın hislerini güzel başında toplıyan, iradesini gözlerinin altın yangınında uyuşturan kuvayı inzibatiyeci de cezasını bulmuştu. Nihal, ablasının sitemli bakışlarını zaman zaman üstünde hissedince azap çekiyordu.

Haydut diye isimlendirdiği, başka birini, bir vatansızı sevdiği için reddettiği delikanlı ise, İstiklâl savaşının sayılı kahramanlarından biri olarak tanınmıştı.

İzmir işgalinde bir avuç gençle müdafaa teşkilâtına kalkışanlardan biri de o idi. İnönü meydanlarına, kahramanlık hatıralarını ebedî bir destan gibi bırakmış, Sakarya sularını bir parça da kendi kaniyle kızıla boyamıştı.

Birkaç defa esir edilmiş, binbir zulme karşı sesini çıkarmamıştı. Ne göz kamaştırıcı vaitlere kapılarak, ne de ölüm tehdidi ile ürpererek savaş sırlarına hiyanet etmemişti. Her defasında harikulâde zekâsı ve zaptedilmez enerjisi ile kaçmağa muvaffak olmuş, daima ateşe doğru atılmıştı.

Nihayet son kurşun yağmurlarından birkaçı genç ihtiyat zabitini yere serdi. Ve aylarca hastanede ölümle kucak kucağa yaşadı. Ateşli gecelerinde başını bekliyen, çatlak dudaklarını su damlalariyle serinletmeğe çalışan sevgiliden haberi yoktu. İyileşmeğe yüz tuttuğu sırada hüviyetini gizliyen genç kız ortadan kaybolmuştu.

Vücudundan, ileride çıkarılacak birkaç kurşun ve sol tarafında boş bir caket kolu taşıyan malûl asker, her iş bittikten sonra döndüğü evinde Nihalle karşılaştı. Düşman kurşununun ürkütemediği kahramanı bu görünüş birden altüst etti.

Genç kız:

—Beni affedecek misiniz? diye inliyordu.

— Bu dünyada yalnız ben kalmadım Nihal Hanım?

— Bütün dünya erkekleri arkamdan koşsa,yine gözümde siz varsınız Halûk Bey!

— Niçin boş bir hayâle atılıyorsunuz Nihal Hanım?

— Şimdi ben hayatımın en büyük hakikatı ile karşı karşıyayım.

— Ben ki bir zamanlar hiç te böyle değilken... Yani sakat, bitkin, bir insan çöküntüsü haline düşmemişken, sevdiğim bir kız tarafından reddedilmiş, gülünç görülmüştüm. Şimdi herşey mahvolmuşken uzatılan bir elin samimiyetine inanabilir miyim?

— Bir zamanlar o genç kız da, boş beyinli bir kuş gibi vehme kapılmıştı. Sendeledi, fakat düşmedi Halûk Bey. Yurdunu bu kadar çok seven bir erkek, hayatın en sağlam yuvalarından birini kurar. Bana inanmanız ve herşeyi unutmanız için hayatımı ileri sürersem Halûk Bey...

— Yazık olur. Artık herşey bitti. Şimdi içimde o eski hissin sızısını da duymuyorum zaten...

Son cümle genç kızı yıldırım gibi çarptı. Ezilmiş, kırılmış bir makine manasızlığıyla oradan uzaklaştı.

* *

Cumhuriyetin birinci yıldönümü kutlulanıyordu. Meydan bir tek kalb halinde çarpan, çalkanan halkla dolu idi. Merasim başlamıştı. Birkaç hatipten sonra kürsiye genç bir öğretmen geldi.

Yüzü solgundu. Alnında ve bakışlarında sarsılmaz bir iradenin ateşi tütüyordu. Sözleri yer yer alkış ve yaşa sesleriyle kesiliyordu.

«. . . . bu savaşta kolunu, bacağını vücudunun herhangi bir uzvunu kaybederek yurdu kurtaran vatanseverler! Sizleri de gönüllerimizin engininde pürüzsüz bir sevgi ile yaşatıyor ve bize kazandırdığınız yüksek eseri ebediyen korumağa and içiyoruz... »

Meydanı dolduran halk arasında sakat bir ihtiyat zabiti gözlerinden taşan iki damlayı tutamadı. Yanındaki genç kadın zaten açık açık ağlıyordu. Geçit resmi biter bitmez bir arabaya atlıyarak eve döndüler.

Nihal talebelerini dağıtıp, mektebe ait işlerini bitirdikten sonra eve geldi. Karşısına heyecandan sararan yüzü ve yaşlı gözleriye ablası çıktı:

— Beni de bir çokları gibi ağlattın yavrum, dedi. Halûk ta halâ heyecan için de... Siz de uzun bir gönül savaşı geçirdiniz. Şimdi bu gönül masalının felsefesini yapacak değiliz. Haydi anlaşın ve mesut olun çocuklar!

Genç kız çılgın gibi içeri atıldı. Başı dönüyor, vücudu titriyordu. Tatlı, hâkim bir erkek sesi:

— Savaşta kolunu kaybeden biri gönlünün engininde barınan sevgiye sığınmak istiyor.

İkisinin de gözlerinde yaşlar vardı. Istırapları yıkayacak temiz gözyaşları... Millî bayramların en büyüğünde dargınlıklarını, şüphe ve izzetinefs isyanlarını unutarak o gün yeniden biribirlerini bulanlar, bu gün, Cumhuriyetin 15 inci yıldönümünü çoluk çocukları arasında bahtiyar kutluyorlar...

Bu davada ölenler, kurtarılmış bir namusun gururunu duymuşlardı.

15 CUMHURİYET YILINDA KÖYCÜLÜK DAVAS

1923 denberi büyük ve şiddetli hamlelerle devam eden millî kalkınma hareketi arasında köycülük işlerine de mühim bir yer ayırmak lâzımdır. Tarihî bir zaruretin ifadesi olan « Köy davası » öteki millî davalar gibi Atatürkün, Türkliğe armağanıdır. Osmanlı İmparatorluğunun inkırazı sebeplerini çok iyi bilen ve gören, mühim tarihî hâdiseleri bizzat yaşıyan büyük inkılâpçı, millî kurtuluşun siyasî cephesinde muzaffer olduktan sonra, içtimaî cepheye geçti ve ilk sözü ve şu oldu:

« Bu memleketin hakikî sahibi, efendisi, hakikaten müstahsil olan köylüdür. » Atatürk bu sözlerin manâsını, şumulünü herkesten iyi biliyor ve bütün memleket münevverliğine de öğretmek istiyordu. Asırlardanberi huduttan hududa, harpten harbe sürükliyerek kanlarını heder ettiğimiz bu asil insanların önünde bizi hürmetle eğilmeğe çağırmış olan Büyük Şef, o gündenberi bu davayı adım adım takip etmektedir.

Memleketin yarısını bir harabe halinde teslim alan Cümhuriyet hükûmeti, yapılacak sayısız işler arasında harap olan köylerin, yeniden kurulması, sönen ocakların tekrar uyandırılması, aç köylüye yiyecek, giyecek ve tohum verilmesi; zaten elinde avucunda birşey kalmamış olan birçoklarına para, ziraat aletleri temini gibi en acele yapılması gerekli olanlarından başlamak şartiyle, daha esaslı ve devamlı kalkınma işlerine de başlamak zaruriyetindeydi. Para kıtlığı, teşkilât eksikliği, eleman yokluğu, zamanın darlığı, hâdiselerin de tazyiki.. karşısında hükûmet, mevcut imkân ve vasıtalardan azamî derecede faydalanmayı düşünerek köy meselelerini ilk zamanlar bir kül halinde değil, ancak mahallî ve kısmî tedbirlerle önlemek mecburiyetinde kalmıştı.

Yazan : Selâhattin KANDEMIR

●

Daha esaslı konuşmak için mevzuu şöyle şemalandırabiliriz.

Köy davasının halli için şu meselelere el atmak lâzımdı:

1 — Herşeyden evvel köylünün Cümhuriyet rejimi içinde hukukî vaziyetini tesbit etmek.

2 — İdarî teşkilâtı köylere kadar götürmek ve sağlamlaştırmak.

3 — Köylünün muhtaç olduğu tohumlukları ona vermek, onları ıslah etmek

4 — Harap olan mıntakalardaki halka paraca, malca yardım ederek yanan ocakları yeniden tüttürmek.

5 — Toprağı olmıyan yerli köylüye ve dışarıdan gelmeğe başlıyan göçmenlere, mültecilere arazi vermek.

6 — İskân işlerini teşkilât altına almak.

7 — Köylünün sağlığını temin edecek en âcil tedbirler almak, sıtma ile diğer hastalıklarla savaş yapmak, bataklıkları kurutmak.

8 — Köylüyü cihaletten kurtarmak için köy okullarının sayısını çoğaltmak.

9 — Köylüyü mürabahacılardan kurtarmak, köyde nakit sermaye terakümünü temin etmek.

10 — Ziraî mahsulleri kemiyet ve keyfiyetince çoğaltmak, ıslah etmek.

11 — Geri bir teknikle çalışan köylüye yeni ziraat usullerini öğretmek.

12 — İstihsali arttıracak surette köylere kadar yapılan zıraî kalkınma hareketi uyandırmak.

İşte burada on iki madde halinde gösterdiğim bu büyük ve çok karışık dava mevzularının halli, bugünkü neslin ve Cümhuriyet hükûmetinin omuzlarına yüklenmiştir. Her maddesi içinde binlerce ayrı ayrı mevzu bulunan bu dava üze de onbeş yıldanberi devam eden çalış lar bize birçok müsbet ve faydalı netice vermiştir.

Gerçi, Başvekilimizin dedikleri gi « Millî zaruret halinde görülen işin başarılması için sarfedilecek herha bir emek veya fedakârlık, istihsal edil netice karşısnda daima küçüktür. » itibarla, köy davasına halledilmiş gözi bakamayız. Bununla beraber yapılan iş ri de küçük ve kıymetsiz görmeyiz.

Şimdi burada köycülük sahasında ya pılan işleri umumî hatlariyle gösterme çalışacağız.

Ziraat işleri:

1 — Ziraat tedrisatına ehemmiye verilmiş, yüksek ziraat enstitüleri kur muş, Avrupaya talebe gönderilmiş, mu telif ziraat kursları açılmıştır. Köylü münevverler için birçok neşriyat yap mıştır.

2 — 1924 den itibaren tohum ıslâ istasyonları kurulmuş, burada yetiştiril iyi cins tohumluklardan binlerce ton da ğıtılmıştır.

3 — Pamuk, pirinç, buğday, tütü arpa, haşhaş gibi mahsullerin ıslahı ve ço ğaltılması hakkında türlü tedbirler alı mıştır.

4 — Sun'i çayırcılığın, bağcılık ve mey vecilik, tavukculuk, ipekböcekciliğinin in kişafı için teşkilât kurulmuş, masrafla edilmiş, mütehassıslar yetiştirilmiştir.

5 — Meteoroloji enstitüsü kurulmuş havyan ve nebat hastalıklarıyle şiddet savaş tedbirleri alınmış, haralar tesi edilmiş, hariçten damızlık hayvanla getirilerek köylere kadar gönderilmiştir

6 — Orman işlerine bilhassa ehemmi yet verilerek ormanların muhafazası, ço ğaltıması ve onlardan faydalanma tedbir leri alındı. Hemen her köyde ağaçlama işi bir dava halinde takibedilmiştir. (Bi hassa Trakyada bu iş oldukça ilerlemiştir)

Vergi işleri:

1 — Âşarın kaldırılması inkılâbın e ileri bir hareketi olmuştur.

2 — Köylünün vergi mükellefiyetleri gittikçe azaltılmıştır: Sayım vergisi ind rilmiş, geçen sene beygir, at ve eşek ver gileri kaldırılmıştır. Köylünün, doğrudan doğruya devlete verdiği vergi şehirlilere nisbetle çok azdır.

Köy kanunu ve tatbikatı:

18 Mart 1925 tarihinde tatbikine baş lanan 442 sayılı Köy kanunu, köy idarele rini hükmî şahsiyet halinde teşkilâtlandır mış, onlara köylerinin kalkınması için hukukî ve idarî imkân ve salâhiyetler vermiştir. Cümhuriyetten evvelki devirde köy idarelerinin bu salâhiyetleri pek mah

«Bu memleketin hakikî sahibi, efendisi, hakikaten müstahsil olan köylüdür.»

Hiç şüphsizdir ki bu işlerin yapılması, davanın hallini temin etmiş değil, belki halka doğru atılan adımları az çok hızlandırmıştır. Kuvvetli, enerjik idarecilerimizin himmetleriyle köy işleri daha iyi düzenlenecektir.

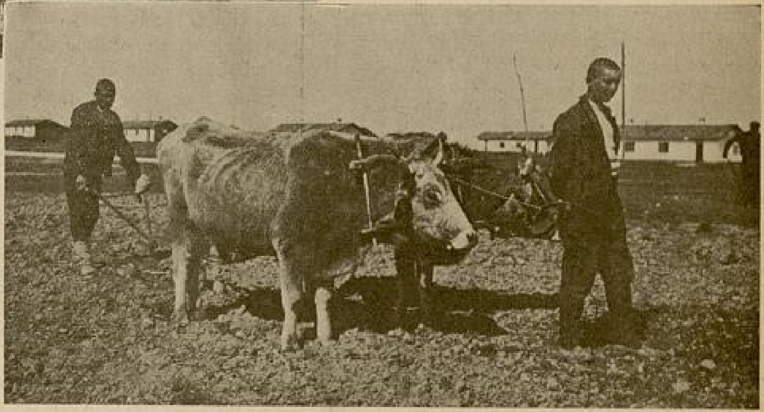

duttu. Köy muhtarının yalnız devlete ait işlerde bazı dar salâhiyetleri vardı. 1281 tarihli nizamnamenin tatbikinden evvelki devirde ise köylerin hemen hiçbir hukukî salâhiyetleri yoktu.

Köy kanunu, çalışmak istiyen ve çalışmasını bilen köylü ve idareciler için çok faydalı olmuştur. Kanunun neşrinden bu güne kadar nufusu 100 den fazla köylerin hemen hepsinin köy konakları, köy odaları, umumî halâlar yapılmış, yahut eskileri tamir edilmiş, köy içindeki kuyuların etrafı bileziklenmiş, çeşme yanlarındaki bataklıklar kurutulmuştur. Birçok köylerde gübrelikler köyün dışına alınmış, mezarlıklarda ayrı bir yere alınarak etrafları hendekle veya çitle çevrilmiş, köyün temizliği temin olunmuştur. Bunların hepsinin her köyde tamamile yapıldığını söylemek istemiyorum. Fakat herhalde mevcut kat'i istatistikler yoksa da, işin içinde bulunan bir adam sıfatiyle söyliyebilirim ki bu nevi işlere birçok köylerde fazla ehemmiyet verilmektedir.

Dahiliye Vekâletinin bu husustaki emir ve direktifleri ve devamlı kontrollar, köy kalkınmasının idarî cephesinde oldukça müsbet hareketler uyandırmıştır. Son senelerde köy bütçesi işleri de bir nizama sokulmağa başlanmış. Köylüden toplanan köy vergilerinin (salmaların) fazla alınması ve yerine harcanması, israf edilmemesi için mümkün olan şeyler yapılmış ve yapılmaktadır.

Hiç şüphesizdir ki bu işlerin yapılması, davanın hallini temin etmiş değil, belki halka doğru atılan adımları az çok hızlandırmıştır. Kuvvetli enerjik idarecilerimizin himmetlerile köy işleri daha iyi düzenlenecektir.

Kültür işleri :

Cümhuriyetten önce köylerde okul hemen yok gibiydi. Ancak bazı büyük köy imamları, ileri gelenlerin çocuklarına arapça alfabe ile dinî dersler verirlerdi. Cümhuriyetten sonra köylerde okuma yazma işleri bir hayli ilerlemiştir. Bugün köylermizde 6786 köy öğretmeni vardır, ve 313000 köy çocuğu okumaktadır. Atılan adım çok kuvvetlidir.

Hele geçen sene « köy eğitmeni » usulünün ihdası ve memleketin muhtelif yerlerinde eğitmen kurslarının açılması, köy maarifi için kuvvetli bir hamle olmuştur. Kendi gördüklerimi söyliyeyim :

Köy eğitmeni köyün hem kültür, hem ziraî kalkınma işlerinde mühim bir unsur olacaktır. İlk zamanlarda şüphe ile karşılanmış olan bu teşebbüsün kıymeti bu sene anlaşılmıştır.

Ekonomik sahada:

Hükûmetin köy kalkınması işlerindeki hassasiyeti bilhassa Ziraat bankasısının sermayesini arttırmak, köylünün borçlarını uzun taksitlere bağlamak, kredi ve istihsal kooperatifleri açmak, ve bunların sayısını her sene arttırmak... gibi iktisadî sahada kendini göstermektedir. Şüphe yoktur ki sanayi programının tatbikatı, yer yer büyük fabrikaların kurulması, köylü ameleye iş bulmakla kalmamış, memleket dahilindeki bazı mahsullere mahreç temin etmiş, istihsal işlerine hayli müessir olmuştur.

Millî gelirin başlıca kaynaklarından olan buğday mahsulünü korumak ve köylüye de mümkün olan faydaları temin etmek için hazırlanan buğday koruma kanunu ve sayıları her sene arttırılan silolar kurulması işleri, ve Türk ofisinin teşkilâtı altında gittikçe inkişaf eden ihracat işlerimiz, Ege mıntakasında faaliyette bulunan muhtelif iktisadî teşekküller, şirketler bu sene kurulan toprak mahsulleri ofisi.. gibi başlıca teşekküller ve teşebbüsler gerek doğrudan doğruya, gerek bilvasıta köylüye faydalı olan hareketlerdendir.

Kanunlar:

Cümhuriyet hükûmetinin ziraatin inkişafı ve köylünün korunması, kalkınması için şimdiye kadar neşrettiği kanunların en mühimlerini de buraya yazıyorum :

İdarî kanunlar - Düğünlerde israfatın men'i hakkında kanun. - Zararlı hayvanların itlâfı hakkında kanun - Çekirge kanunu - Kaçakçılığın men ve takibi hakkında kanun - Hayvan sırkatinin men'i hakkında kanun - Köy kanunu.

Ziraî kanunlar : Pamuklara ârız olan haşaratı ve emrazın tedavisi ve tohumların ıslahı hakkında kanun - Tütün inhisarı kanunu - Pulluk kanunu - Çeltik kanunu - Filoksera kanunu ve nizamnamesi - Orman kanunu - Islâhı hayvanat kanunu - Ağıllar kanunu - Yabanî ağaçların aşılanması hakkında kanun - Hayvan sağlık zabıtası kanunu - Toprak mahsulleri ofisi kanunu.

DİNLENEN SULAR

●

Yazan: CAHİT UÇUK

●

Sultan Ahmet camiinin ulu çınarlarla gölgelenen yolunda, zaif bir beygirin çektiği bir araba gidiyordu. İçi asker kunduralarile dolu idi. Kunduralar, arabanın sarsıntısile kıpırdıyorlardı. Ağaçların gölgesinde, sarı yüzlü iki ihtiyar, boşalmış gözlerle, giden arabaya bakıyorlardı. Birisinin kansız dudakları aralandı:

— Bunlar nereye gidiyor ?..

Öbürü mahrem, ve kırık bir sesle mırıldandı:

— Kuvayı Milliyeye silâh atanların giymesi için...

Sözünü tamamlıyamadı. Karşıdan bir İngiliz neferi geliyordu. Sustular...

●

Çamurlu pabuçlarına bakarak, etrafda bir boyacı aradı. Uzun boylu, güzel bir adamdı. Kara gözlerinde ateşli bakışlar yanıyordu. Orada, duvarın dibindeki saçağın altına sinen, bir küçük boyacı gördü. Soğuktan moraran küçük ellerinde iki siyah fırça vardı. Bunları esen rüzgârın oğultusuna tempo tutar gibi, boya kutusunun kenarlarına vuruyordu.

Kendine doğru gelen müşteriyi görünce, sevinçle bağırdı:

— Buyursunlar beyim!..

İnce sesi rüzgârın uğultuları arasında kayboldu.

Genç adam, sivri uçlu lüstrin iskarpinli ayağını kutunun üstüne koydu :

— Şunları temizle ve iyi bir cilâ sür..

— Baş üstüne beyim !..

Küçüğün sesi o kadar berraktı ki, genç adam, bir kuş ötüşü duymuş gibi hayretle ona baktı.

Küçük, morarmış eller bir makine çabukluğiyle işliyordu. Biraz sonra iskarpinlerin çamurlu yüzleri temizlenmiş, cilâ sürülecek hale gelmişti.

Küçüğün, sarı saçları altın lülelerle başının üstünde toplanmıştı. Rüzgâr bunlarla oynuyordu. Sırtında yakası eskimiş, kolları kısalmış bir palto vardı.

Genç adam, ona dikkatle bakarken, yüreğinde bir burkulma hissediyordu.

Sordu:

— Kaç yaşındasın?

Boyacı çocuk, başını kaldırdı. Şeffaf bakışlı, tatlı iki mavi göz, ışıklı bir gülüşle aydınlandı:

— Sekiz yaşındayım !..

— Mektebe gitmiyor musun ?

Küçüğün elleri, mafsalları kopmuş gibi birdenbire iki yana sarktı. Işıklı gözleri kederli bir bulutla örtüldü:

— Geçen sene başlamıştım ama.. Bu sene gidemedim...

— Neden ?..

Çocuk, genç adamın gözlerinden ruhunun derinliklerine sokulmak ister gibi yüzüne bakıyordu :

— Çünki !..

Dedi, ve sustu. Müteredditti. Genç adam, ona cesaret veren samimî bir sesle:

— Korkma, söyle yavrum...

dedi.

— Babam bu sene yanımızda değil...

— Nerede?

Küçüğün gözlerinde âni bir şimşek çaktı. Gözleri ışıklandı. Yüzü gönülden vuran bir sevinçle aydınlandı:

— Babam Anadoluya kaçtı...

Sonra daha büyük bir cesaretle ilâve etti:

— Babam binbaşıdır.. Cepheye gitti.. Vatanı kurtaracak...

Coşmuştu :

— Ben, onun yerine burada kaldım... Büyükannemi, annemi, küçük kızkardeşimi bakıyorum...

Küçüğün sesi, bir uçurum kadar derindi. Ne için yaşadığını, fedakârlığının güzelliğini kavramıştı.

Elleri tekrar çalışmağa başladı. Genç adam, küçüğün parasını vererek ayrılırken, eğilerek onun altın başına dudaklarını kondurdu.

Başı yukarıda, tekrar çamurlara dalarak yürüdü.

İskarpinlerinin temiz kalmasına lüzum yoktu.

O da, küçüğün babasının yanına gidecekti.

●

Şafak vaktı. Beyazit meydanında bir idam sehpası kurulmuştu. Meydan uğultulu bir kalabalıkla doluydu.

Sehpaya, jandarmaların arasında bir genç adam yaklaştı. Kalabalık dalgalandı. Bağırıyorlardı:

— Cesaret Kemal !..

— Korkma Kemal ...

— Sen gönlümüzde yaşıyacaksın !..

Bu günahsız suçlu, mutasarrıf Kemaldi. Yağlı ilmiği onun boynuna geçiren çingenenin elini kimse tutmadı.

Fakat, onu kurtarmak için yerinden kıpırdayamıyanlar, çingenenin elini tutmağa atılamıyanlar, vatanı kurtarmak için zincirlerini kopardılar... ve Anadoluya kaçtılar.

●

Bir gün geldi ki, İstanbul sokakl... sarı solgun yüzlü, dudaklarında ... mırıldanan ihtiyar erkeklerden; yaşlı ... genç kadınlardan, zaif çocuklardan ... kimse kalmadı.

Yiğitler, bir Bozkurdun peşi ... görünmez sihirli bir kapıdan çıkıp ... mişlerdi.

Camilere toplanan kadınların dudak... gizli birer dua okur gibi, vatanı, ... gidenleri konuşmak için fısıltılarla ... dıyor, bekledikleri güzel günün te... mesi için ulu Tanrıya el açıyorlardı.

●

Ve bir gün geldi ki, Anadoluda d... güneş, yoksul, kederli büyük şehrin ... ranlıklarını yıkadı...

●

Beyazıt meydanı uğultulu bir ka... lıkla dolu. Fakat bu kalabalığın gö... parkeleri titreten kahraman Türk erle... genç başlarında. Halkın sıhhatlı yü... gururla yanıyordu. Ve Türk yiğitleri ... labalığın ortasından coşkun bir sel ... köpüre köpüre akıyordu.

29 ilkteşrin...

Beyazıt havuzu, sudan tuğlarını ... doğru fırlatarak şakıyordu. O su... yurd için kaybettikleri evlâtlarına ağ... anaların gözyaşlarının temizliği var ... sularda, yüreği sevinçle çarpanların ... kaha sesleri var.

Vuran kalblerin dinmiyen heye... gibi havzun suları da.. güneşin altın ... larile yıkanarak yükselmekten usanmıyo...

●

Şafak vaktı...

Yurdu kaplıyan aydınlıklar, şafak... ginde eriyordu. Beyazıt havuzunun ... bulutsuz bir gök gibi mavi ve kıpırtı... Ortalıkta ses seda yoktu. Fiskiyeleri... dan tuğları, havuzun mavi kadife ... zası içine uzanmış, uyuyorlardı.

Bütün şehir uyuyordu. Yanmakta... rulmıyan ışıklar söndürülmüş, güle... nuşan, şarkı söyliyen dudaklar susm...

Bütün şehir uyuyordu.

Çekilen ve hatırası unutulmıyan ... günler, eski karanlıklarda görülen ... lu bir rüyaydı.

Bütün şehir uyuyordu.

Yalnız, duyduğu sonsuz ve ebedî ... adetle gök renkli bir göz gibi, meyda... sessizliğinde büyük havuz uyumuyo... O, uyuyan mesut şehri seyreden ... göğün akislerile dolu gözünü kırpma... pürüzsüz bir sükûnet içinde dinleniyo...

●

ATATÜRK'ün Hürriyete Kavuşturduğu Yurd Parçalarından Birinde: Tarihî EDİRNEde Kurtuluş Şenlikleri.

Edirnenin Kurtuluş Bayramında, İstiklâl savaşımızı ta baştan sonuna kadar canlı ve hareketli yaşatan (Kurtuluş okulu) ndan bir Öğrenici söylevini verirken.

Edirne kurtuluş bayramında halk, genç bir öğrenicinin söylevini dinlerken

Edirnenin kurtuluş bayramında yapılan geçit resminde Kız Öğretmen Okulu İzcileri

Edirnenin kurtuş bayramında, Millî mucadele yıllarında Türk kadının nasıl çalıştığını temsil eden (Kurtuluş Okulu) öğrecilerinden bir gurup kağnı arabasıyla

15 YILIN TARİH BAKIMINDAN Bİ

PLÂNÇOSU

Yazan: İbrahim Hakkı KONYALI

Cumhuriyetin on beşinci yıldönümünü tesit ediyoruz. Sultanların ve sultan hükûmetlerinin idaresizliği, tedbirsizliği yüzünden umumî savaştan mağlûp çıkan Osmanlı imparatorluğunun toprakları paylaşılmış, sınırları daraltılmış, tarihte muazzam imparatorluklar kuran, hükûmdarlar avlıyan, tahtlar, taçlar deviren, herkese kendisini saydıran ve âleme boyun eğdiren ulu neslin çocukları, avuç içi kadar toprağa sıkıştırılmak istenmişti. Bu şekilde kıskıvrak bağlanan Türkiye, galip devletl rin ve müttefiklerin satırı önüne sürüklenıyordu.

Fazla tazyik edilen herşey müthiş bir kuvvet ve enerji menbaıdır. Fena idarelerin, mütevalî harplerin zayıflattığı ve gevşettiği milletin damarlarındaki eski kan bir ateş seli ve volkan oldu. Her baş sıkıştıkça kendisine bir Önder bulan, ERGE NEKON da kendisine Bozkurdu halâskâr ve pişdar yapan Türk, bu defa da azmini, tarihî intikamını, enerjisini Atatürkün ve arkadaşlarının şahıslarında topladı. Bir ateş tufanı halinde düşmanları yendi. Dejenre sultanları içinden attı, mazisine lâyık bir idare kurdu, istiklâlini kazandı. Garbın hasta adam dediği ve kendisine kefen hazırladığı Türk, işte böyle dirildi. Beynelmilel bir söz ve nüfuz sahibi oldu.

Tarihin seyrini değiştiren Cumhuriyet inkılâbı, Türkün istiklâli kadar dilini ve tarihini de kurtardı. Bugün müstakil devlet teşkilâtımızın, modern ve kuvvetli ordumuzun yanında canlı bir Dil ve Tarih kurumumuz var. Osmanoğulları şehnameci ve vakanüvis vasıflı tarihçileriyle Türkün hilkate dayanan asîl tarihini unutturmuşlardı. Son halife, Yavsu gibi yapıştığı milletin sırtından koparılıp atıldığı zaman, elimizde tarih adlı beş, on vakanüvis kitabiyle, garezkâr Garp kanallarından dilimize çevrilmiş üç, beş eser vardı. Sultanlar parlak mazimizle, ana yurdumuzla, menşeimizle ilgimizi kesmek ve bizi türedi ve melez bir millet gibi göstermek için ne yapmak lâzımsa yapmışlardı. Gün geçtikçe, kendimize geldikçe eski devrin tarih sahasındaki boşluğunu da anlıyoruz. Bir gün bana: "Edirne kurtuluşunun bir tarihini yaz!„ dediler. Ben bu şehrin ilk defa ne vakit Türklerin eline geçtiğini, kaç sene hükûmet merkezliği yaptığını da yazmak istedim. Başvurduğum bütün kitaplar bu tarihleri adamakıllı ve doğru bir şekilde yazmamışlardı. Sinan ihtifali münasebetiyle bir yazı hazırlıyordum. Bu yüce sanatkârın hayat ve eserlerini bir muamma halinde buldum. Barbaros Hayrettinin türbesinin etrafını açtırmak için kitabıma bir temenni ilâve edecektim. Bu dâhi denizcimizin de dört meçhullü bir muadele halinde bulunduğunu gördüm. Preveze savaşının yıldönümü münasebetiyle Şarklı bütün kitapları okudum, hiç birisinde savaşın kazanıldığı gün hakkında vuzuh ve katiyet bulama Nihayet bu harbe iştirak eden ve rini zaferden beş gün sonra hazır MURADÎ'nin kitabı imdadıma yet bunu neşrettim. Mütehassısların na dikkatlerini çektim. Âlim ve ta bilinenlerden bu vesikaya karşı Venedik, Roma veyahut Paris ar numarasını veyahut hakikî bir t kitabının sayıfa rakamlarını isted Kitabı görmeden dava yürütmiye, pal mettah ile kervana karışmıya k kışanlar oldu. Fakat ilmin ve ihtis halâ cevabını alamadım. Yalnız De ve Şişli Terakki Liselerinin Tarih ö retmeni Fevzi Kurtoğlu yabancı li lardan iki kitabın ismi söyledi. Ta kurumunun kıymetli üyelerinden p fesör Yusuf Ziya bu hususta G eserleri adamakıllı tetkik edilme hüküm vermenin doğru olamıyacağ ileri sürmek suretiyle hakikati söyle

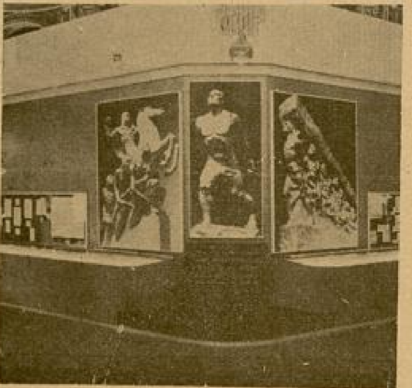

Dolmabahçede açılan Tarih sergisinden üç köşe

Tarihimizi alâkadar eden herha bir mevzua el atsak, böyle bin müş lâtla karşılaşırız. Her mevzu he bekâretini muhafaza ediyor ve Cu huriyet âlimlerinin tetkikine ihtiy gösteriyor.

Cumhuriyet bize tarih yolunda p çok ciddî eserler kazandırdı. Kris Kolombun Amerika keşif haritası a lardanberi ortada yoktu. Halbuki b Atlas Okyanusuna kadar taşan de lerimiz, Kolombun üçüncü seferin dönen gemilerinin içinde bulmuşla Pirî reisin kopya ettiği bu harita bir kısmı Topkapı sarayında bulun büyük masraflar yapılarak faksimi suretiyle Devlet matbaasında aslınd farkedilemiyecek bir nefasette b larak ilim dünyasına sunuldu. Bu, y rejimin ve Cumhuriyet âlimlerinin kıymetli keşiflerindendi. Bundan so Cumhuriyet müzecileri, tarihçileri, âl leri, arkeoloğları faaliyete geçti Kütüphanelerimiz, arşivlerimiz, hazi evraklarımız arandı, tarandı; yer larında uyuyan medeniyet yadigârl uyandırıldı. Yazılacak tarihimiz iç birçok el sürülmemiş, canlı malze toplandı.

1933 te Ahlatlıbelde doktor Ha KOŞAY yeraltı araştırmaları yap Burada bakır devrine ve milâttan ev üçüncü asıra ait kıymetli eserler bul Aynı yılda Maarif Vekâleti arkeolo Remzi Arık, Ankaraya 60 kilome mesafedeki KARALAR mevkiinde ha riyat yaptı, bize kıymetli eserler ç kardı. 1934 te Remzi Arık tarafınd GÜLLÜ dağda yapılan hafriyatta Et

lere ve Friçyalılara ait kıymetli tarih malzemesi çıkarıldı. 1935 te başlıyan ve halâ devam eden Alacahöyük hafriyatında şimdiye kadar sağır kalan yeraltı bize, taş devrinden başlıyarak muhtelif altı devre ait pek kıymetli altın ve gümüş eşyadan başka sayısız eserler verdi. Arkeoloğ Remzi Arık büyük ve ciddî bir eser hazırlıyarak bu zengin neticeyi ilim âlemine tanıtmıştır. Çıkan eserlerin kıymeti itibariyle bu kazı, şimdiye kadar yapılan kazıların en mühimi ve en verimlisi olmuştur. Remzi Arık'ın kitabı da kendi sahasında Garpte bile az yazılan yüksek bir eser ayarındadır. 1936 ve 1937 de Trakyada Alpullu, Sinanlı, Lüleburgazda Trakya umumî müfettişi General Kâzım Diriğin direktifi ve irşatlariyle yapılan araştırmalarda milâddan sonra birinci asra ait epiyce cam ve bakır eser bulunmuştur.

1937 de Remzi Arık tarafından Ankarada ve Çankırıkapıda tarihî sondajlar; Şevket Aziz Kansu tarafından da Eti yokuşunda antropolojik kazılar yapılmıştır.

1937 de Pazarlıda, Kuştepede, Namazgâhta, Şevket Azizin riyasetindeki bir heyet araştırmalar yaptı, aynı senede müzeler direktörü Bay Azizin riyasetindeki bir heyet marifetile Topkapı sarayında Babüssuade ve Kubbealtı önünde iyi neticeler veren araştırmalar yapıldı. 1938 senesinde yine Trakya Umumî Müfettişi General Kâzım Diriğin ilim araştırmaları neticesinde bulduğu VİZE höyüklerinde ve tepelerinde yeraltı araştırmaları yapıldı, iyi neticeler alındı.

On beş yıl içinde Tarih ve Dil sahasındaki neşriyatsa, hiç te az değildir. Mekteplerimizde çocuklarımıza iyi bir Türk tarihi okutuluyor. Çocuklarımızın ellerinde zengin dil kılavuzlarımız var. Bu neticeleri veren yeni rejimin önünde saygıyle eğilmemek, alkışlamamak mümkün müdür.

Sultanlar parlak mazimizle, ana yurdumuzla, men'şeimizle ilgimizi kesmek ve bizi türedi ve melez bir millet gibi göstermek için ne yapmak fâzımsa yapmışlardı: Üçüncü Ahmet iftariye köşkü önünde zülüflü baltacılara ve dalkavuklara altın serpiyor....

Lüleburgaz - Umurca B hüyüğünde ikinci mezarda bulunan tunç kandil

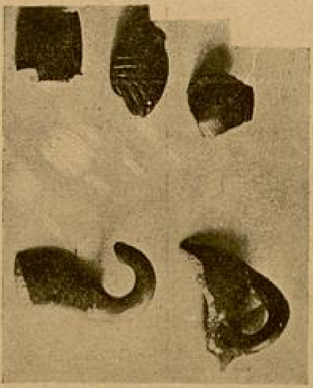

1937 de Remzi Arık tarafından Ankarada ve Çankırıkapıda tarihi sondajlar; Şevket Aziz Kansu tarafından Eti yokuşunda antropolojik kazılar yapılmıştır.

TÜRK DENİZ TİCRETİNİN TARİHÇE

Yazan: Rahmi

İnkılâptan sonra, on beş sene gibi kısa bir zamanda büyük terakki eser ve haml gösteren deniz ticaretimizin âtisine, bugün, emniyetle bakabiliriz.

Deniz ticareti, bugün milletlerin hayat ve refahı üzerinde pek büyük rolü olan bir âmildir. Deniz ticaretinde ileri giden milletler, âtilerini iktisaden emin görürler ki, bunda da çok haklıdırlar. Deniz ticaretinin nasıl ve ne gibi ihtiyaçlarla doğduğunu, nasıl istihaleler geçirip nasıl inkişaf ettiğini şuracık'a kısaca gözden geçirmek, aşağıda mütalea edeceğimiz Türk deniz ticareti, inkişafı ve bugün vardığı tekâmül merhalesine iyi bir mukaddeme teşkil edecektir.

Deniz ticaretinin en mühim ursuru olan nakil vasıtasının, yani bugünkü vapurların - tâbır caizse - ceddialâsı, sallardır. Tarihin irişemediği devirlerde dahi mevcut olan sallar, tarihî devirlerin ilk çağlarında, yerlerini, iptidaî bir takım kayıklara, tedricen de, daha büyük teknelere bıraktılar. Finikeliler ve Yunanlılar bu teknelere yelkenler takarak rüzgârlardan istifade etmesini düşündüler ve yaptılar. Buhar kuvvetinin keşfi üzerine, bir buçuk asır evvel, Amerikalı Fülton, bu usulü gemilerde de tatbik etti. Nihayet, bugün gördüğümüz en mütekâmil deniz nakil vasıtaları, kısaca saydığımız istihaleleri geçirerek meydana gelmiş oldu.

Yapılan tetkikler gösteriyor ki, deniz ticareti, tarihten evvelki devirlerde, sallarla başladı. Sallar, deniz ticareti fikrinin doğurduğu ilk iptidaî deniz nakil vasıtalarıydı da diyebiliriz. İşte, kökünü edvarı kablettarihiyede bulduğumuz deniz ticareti, bugün, arazisi sahildar bütün milletlerin bellibaşlı sanatları, servet ve varidat menbaları olmuştur.

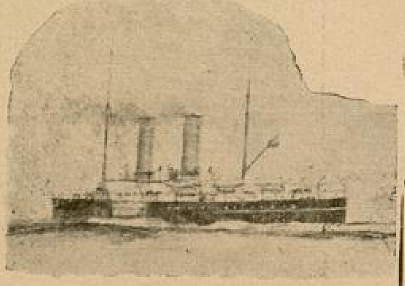

Buhar kuvvetinin keşfi üzerine, bir buçuk asır evvel Amerikalı Fülton, bu usulü gemilerde de tatbik etti.

Tarihin bazı devirlerinde yağmagerlik ve korsanlıkla da karışan deniz ticareti, çok eski zamanlardanberi denizcilikle melûf oldukları tarihî bir hakikat ve katiyet olan Türklere, uzun zamanlar geçim ve refah vasıtalığı yaptı. On altıncı asıra kadar, yarı korsanlık halinde, başı boş ve bugünkü mânasiyle deniz ticareti denemiyecek şekilde yürüyüp geldi.. Osmanlıların Şarl Kene karşı Fransızlarla akdettikleri gafilâne bir ittifakla da, bir boyunduruk altına girmiş ve felce uğramış oldu. İttifaknamenin bazı hükümleri, Fransız gemilerine ve Fransız bandırasını taşıyan diğer ecnebî gemilere Osmanlı limanlarında ticaret yapmak hakkını bahşediyordu. Daha sonra, bu hak, bütün ecnebî bayrağını taşıyan gemilere de verildi.

O zamanlar, İzmit, Gemlik, Gelibolu ve Sinop tersanelerinde inşa edilen ve « Tersanei Âmire » nin malı olan yelkenli

Osmanlı tekneleri, Karadenizden
Kara ve Akdenizlerden ticari eşya
bu gemilerin kaptan ve tayfaları,
dan hisse alırlardı.

Asmaaltı « Hayriye tacirleri » nin
ticaret eşyalarını nakleden hususi
leri de vardı ki, Ak ve Karadeniz
ferler yaparlar, İskenderiyeye kadar
gelirlerdi.

Buhar kuvvetinin keşfinden ve
matı hayriyeden bir hayli zaman
« Tersanei Âmire » nin « Seyri
isimli vapuru (sene 1260) ilk defa
seri seyirle İzmit, Gemlik ve Te
mıntakalarının, mahsulât ve ticari e
İstanbul pazarlarına taşımağa baş
bugünkü ticareti bahriyemizin ilk
diye bunu saymaklığımız icap eder.
sene içerisinde bir buharlı gemi
Marmara havzası muntazam sefer
tahsis olundu ve « Fevaidi Osm
isimli bir idare tesis edildi ki, bu
Damat İlhami paşanın nezareti ve
Fazıl paşayla Boğos beyin idare
tında, faaliyetini oldukça arttırdı. Bi
det sonra, saraya sokulan ve nüfu
Bonal isminde bir Fransız, sözde O
deniz ticaretini diriltmek ve intizam
mak üzere, müstahdemleri ecnebi,
muamelâtı Fransızca olarak bu id
kendisine tefvizi hakkında bir
aldı. Bu hal, biraz canlanmak üzer
Osmanlı ticareti bahriyesine çok
bir darbe indirmiş oldu. Maamafih
çok sürmedi ve « Fevaidi Osmaniye
resi eski halini alarak Türk bir
idarenin başına getirildi. Bu suretle
den canlanmağa başlıyan « Fevaid
maniye » bir müddet sonra, Abdü
tahta cülûs ettiği yıllarda yirmi
vapura sahip olmuştu. Abdulaziz
çıktığı zaman « Fevaidi Osmaniye
adı « İdarei Aziziye » ye inkılâp etti.
ve Akdenizlere uzun seferler tertip

1293 yılında, « İdarei Aziziye
« İdarei mahsusa » ismi verildi ve bir
det sonra, « İdarei mahsusa » vap
seksen kadar oldu. Bir aralık, b
çürük çarık olan bu teknelerle, S
Trablusgarp, Tiryeste, İskenderiye, P
Bahriahmer seferleri de yapıldı.

Deniz ticaretinin ehemmiyeti gü
güne daha iyi anlaşılıyordu. Nite
1280 yılında bir ticareti bahriye k
neşredildi. Ticaret mahkemeleri ib
biri ticareti bahriye, diğeri Berriye
kemesi namiyle iki kısma ayrıldı.

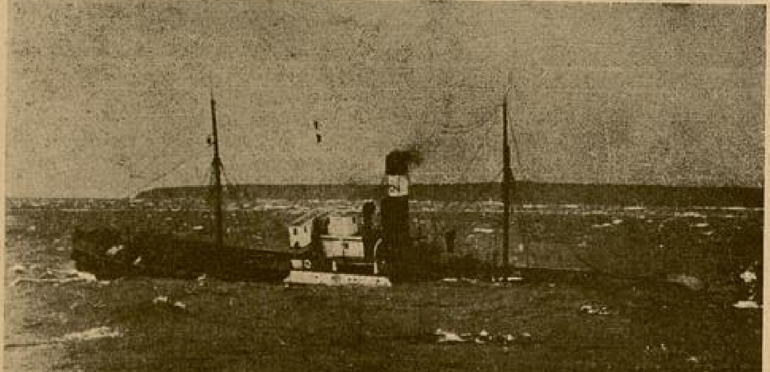

Seyrisefainin İstanbul komşu sahillerine işliyen vapurlarını işletmek üzere Akay idaresi kuruldu.

1285 ten sonra, Mithat paşa Bağdat valisiyken, «İdarei Nehriye» yi kurdu. Babil, Ninova, Necit ve Asur isimli dört vapurla, üç ayda bir sefer yapılmak üzere Basra - İstanbul ve Basra - İngiltere hatları açıldı. Bir müddet sonra da «İdarei Nehriye» «İdarei Ummanı Osmanî» olarak faaliyete devam etti. Fakat, bu idare, uzun zaman yaşıyamadı. Mithat paşa Bağdattan ayrıldıktan bir müddet sonra, idaresizlik ve suiistimallerle battı, gitti.

Ticareti bahriyemizin tesis ve inkişafı bahsi üzerinde, 11 şevval 1300 tarihli fermanla kurulan ve 50 - 55 bin lira kadar sermaye ve on vapurla işe başlıyan «İzmir körfezi Osmanlı vapurları şirketi» ni, 1310 da teessüs eden «Gümüşyan» 1321 de teşekkül eden «Marmaralı Pandeli biraderler» ve 1322 de kurulan «Hayriyei Hamidiye» şirketlerini de zikretmek icap eder. [*]

Bu arada «Alaylı denizcilik» yerine «Mektepli denizcilik» i ikame etmek üzere yapılan teşebbüslerden de bahsetmek lâzımgelirse de, mevzuumuzla sıkı sıkıya alâkadar olan bu bahse de sayıfa'ar tahsisi gerekli olduğu için, bunu ayrı bir makalemizde etüd etmek daha doğru ve faydalı olacaktır.

10 temmuz 1908 inkılâbına kadar bu şekilde kör topal yürüyen, fakat ne de olsa, zaman zaman terakki hamleleri de gösteren deniz ticaretimiz, 10 temmuzdan sonra biraz daha canlanır ve dirilir gibi oldu. Bu zamanki vaziyeti de kısaca gözden geçirelim:

Birçok istihaleler geçiren ve 1908 yılında on altı gemiyle ticarî seyrüsefere devam etmekte olan «İdarei mahsusa» inkılâptan sonra Nafıa nezaretine bağlandı. 1 eylûl 1910 da da «Seyrisefain idaresi» namiyle müstakil bir idare halinde çalışmağa başladı. Bu sırada, büyük ve dayanıklı bazı vapurlar alındı. Seferler biraz daha intizama kondu.

Yine bu sıralarda «Gümüşyan şirketi» kadrosunu takviye: «Hilâl» «Erdekli Rasim bey», «Hüdavendigâr», «İş ocağı» gibi hususî şirketler de teessüs etti. Deniz ticaretimizde terakki ve inkişaf hamleleri görünmeğe başladı. Fakat, bütün bunlara rağmen, Türk deniz ticaretinin boynuna geçmiş olan bir esaret zinciri vardı: Kapitülâsyonlar... İşte bu heyûlâ, her sahada olduğu gibi, bu sahada da kendini gösteriyor, bir kâbus halinde, deniz ticaretimizin üstüne çullanıyordu. Umumî harp te de buhranlı yıllar geçiren denizciliğimiz, nihayet, 24 temmuz 1923 de, Lozan muahedesiyle benliğine hâkim olabildi. Kapitülâsyonlar ilga edildi. Sevr muahedesi

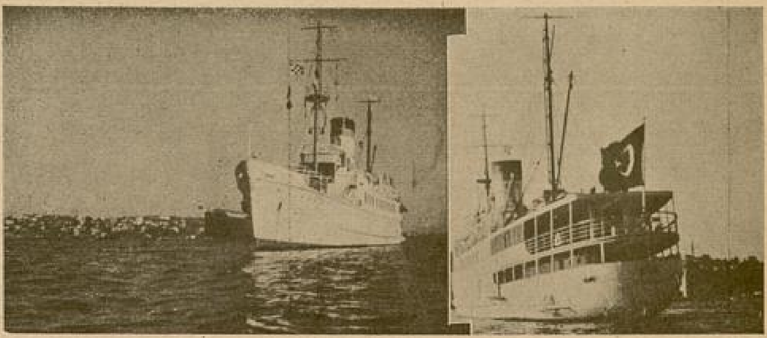

İnkılâp idaremizin verimli, sihirkâr ve müdebbir elinde, deniz ticaretimizin kısa zamanda daha çok verimli olacağına ise...

hükümlerine göre ölmesi bir emri tabiî olacakken, Lozan ahtnamesiyle kabotaj hakkı, Türk limanlarında, Türk sancağına hasredildi. Ahtnamenin ikinci faslının dokuzuncu, onuncu ve on birinci maddeleriyle, bahri kabotaj, liman hidematı ve saydımahî, Türk sularında, Türk sancağının hakkı oldu. Hemen dört asır süren kapitülâsyonların esaret zinciri kırıldı. Zillet ve esaret kâbusu üstümüzden kalktı. İşte, Türk deniz ticaretinin hakikî inkişafına mebde olarak bu mesut hâdiseyi ele almak lazımdır. Ancak, Lozan ahtnamesinde deniz ticaretimize ait hükümlerin tatbikına başlandıktan sonradır ki, deniz ticaretinde hakikî bir terakki ve inkişaf başgöstermiş, millî ve resmî bir devlet organı halinde faaliyete devam eden «Seyrisefain idaresi» büyük ve sağlam vapurlar alarak ticaret filomuzu kuvvetlendirmiştir. Diğer taraftan, Yelkenci zade ve mahdumu vapur idaresi, Mustafa Cemal seyrisefain idaresi, Hüdavendigâr seyrisefain anonim şirketi, Yeni Türkiye vapur şirketi, Naim vapur idaresi, Hantal zade Tayyar ve şürekâsı, Kocaeli şirketi, Sadıkzade biraderler, Alemdar zade biraderler, Karadeniz Millî vapur acenteliği, Tavilzade vapur idaresi, Kalkavanzade vapur şirketi, Kırzade vapur şirketi, Barzilay ve Benjamen vapur şirketi, Mustafa Raşit vapur şirketi gibi şirketlerle müteferrik nakliyat yapan Hilâl vapur idaresi, Hacı Mehmet Tevfik bey, Hacı paşa zadeler vapur idaresi, Naki bey, Çorapçı Ahmet bey ve şürekâsı, Sapancalı İsmail Hakkı bey, Ferzade Ahmet bey, Mahmut Lütfü bey, Dillizade, Akyıldız, Yelkenci zade Salih Zeki bey, Mehmet Murat bey, Ahmet Selim bey, Hacı zade Mesut ve mahdumları, Çolakzade Rasim ve Ahmet efendiler, Ahmet Arif bey, Mustafa Nureddin bey, Çankaya vapur idaresi, Kibar zade Fazıl bey, Karabiga vapur idaresi, Doğruluk vapur idaresi, Hacı Hüseyin zade merhum Ali Haydar bey veresesi, Zafiropoli, Bigalı Halil bey, İngiliz Hüseyin Rüstem ve şürekâsı, Herant Kereomyan, Hacı Sami vapur idaresi, Hasan mahdumları vapur idaresi, gibi şirket ve müesseseler de faaliyetlerini arttırdılar. Bu aralık deniz ticaretimiz günden güne inkişafa başladıysa da, millî şirket ve müesseseler arasında bir rekabet başgösterdi. Diğer taraftan, bu müesseseler, Seyrisefain idaresinin kendilerini ezdiği iddiasını ileri sürerek zarar ettiklerinden şikâyete başladılar. Halbuki, hakikatte, asıl zararlarını mucip olan, rekabet yüzünden yük ve yolcu navlunlarını düşürmeleriydi. Hükûmet, bu millî müesseselerin daha fazla zarar görmemeleri için bazı tedbirler almayı düşündü. Çok isabetli bir kararla, Seyrisefain idaresiyle Millî vapurcuları birleştirdi.

Seyrisefainin İstanbul komşu sahillerine işliyen vapurlarını işletmek üzere Akay idaresi kuruldu ve bu ayrı bir idare oldu. Millî vapurcuların işe yarıyan vapurlarından bazıları satın alındı. Denizyolları idaresi kuruldu ve ortadan rekabet kalkarak deniz ticaretinin hakikî inkişafı sebepleri temin edilmiş oldu. Diğer taraftan Türk vapurcuları bir Şilepçilik şirketi kurdular. Bu hal de bir müddet devam etti. Devlet, deniz ticaretinin asıl selâmetini ve inkişafını bütün deniz müesseselerinin bir araya toplanarak bir elden idaresinde bulduğu için âhiren Deniz Bank teessüs etti ve denizcilikle yakından alâkadar olan tahlisiye, ecnebî bir şirket olan Fenerler, Havuzlar ve Fabrikalar, Liman işletmesi gibi müesseselerle Akay ve Denizyolları işletmelerini ihtiva etmek üzere Deniz Bank teessüs etti. On beş yıl gibi az bir zamanda bu kadar çok istihaleler geçiren Türk deniz ticareti, bugün sarsılma tehlikelerinden âzade, terakki yoluna adım atmış oldu. Atatürk Türkiyesinde, her sahada olduğu gibi, deniz ticareti bahsinde de bugün her vatandaş, göğsünü kabartarak öğünebilir.

İnkılâp idaremizin verimli, sihirkâr ve müdebbir elinde, deniz ticaretimizin kısa zamanda daha çok verimli olacağına ise, genç Cumhuriyetimizin on beş yaşına bastığı şu mesut günde hepimiz bir daha iman etmeliyiz.

[*] Şirketi Hayriye ve Haliç vapur şirketleri deniz ticareti değil, İstanbulun muhtelif sahilleri arasında yolcu nakliyatı yapan idareler olduğu için bunlar bahsimizin ve mevzuumuzun haricindedir.

15 YILDA SANAYİ HAMLELERİ

•

Hereke Kumaş Fabrikası

•

Beykoz Deri ve Kundura Fabrikası

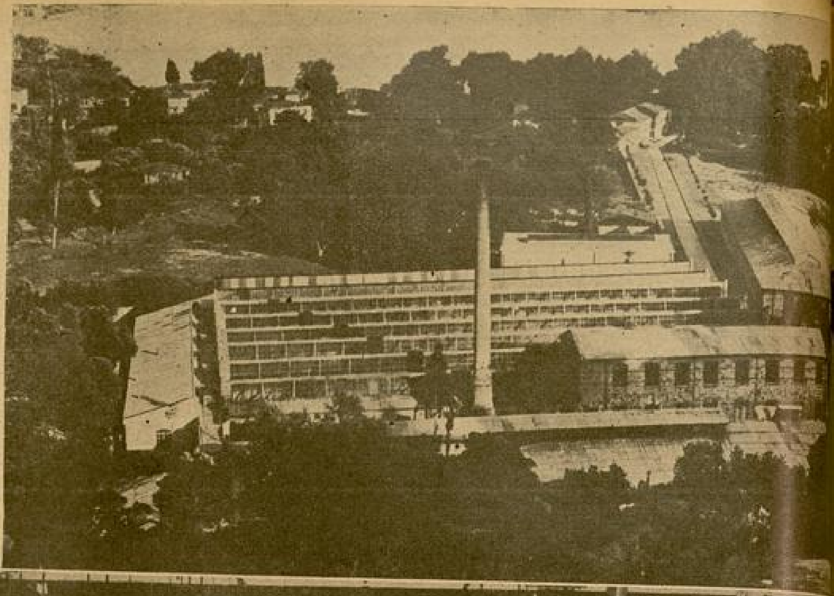

Alpullu Şeker Fabrikası

•

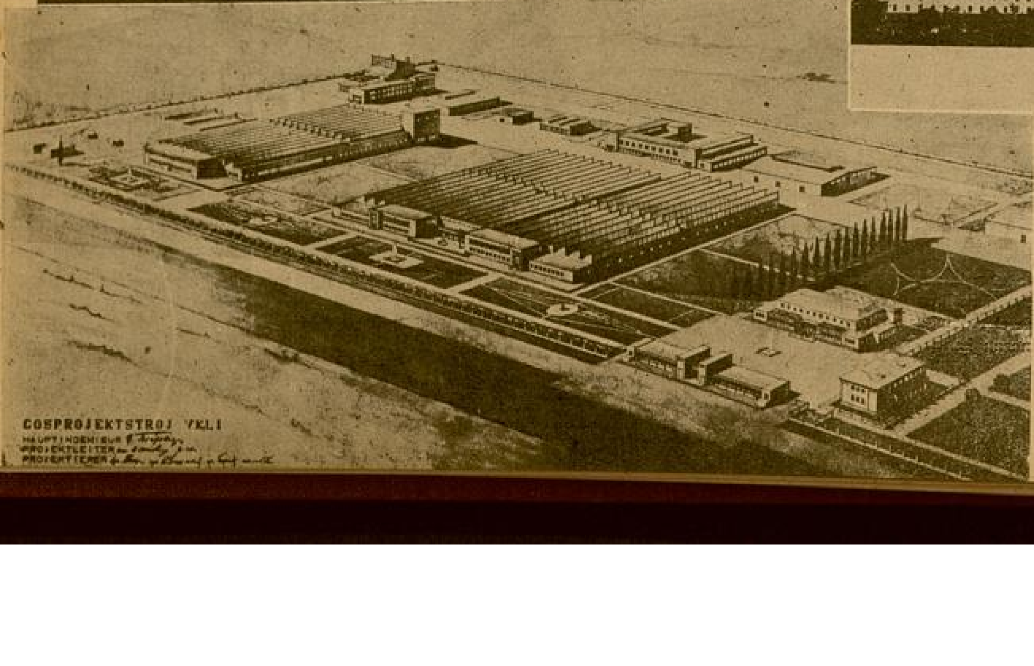

Nazilli Bez Fabrikası

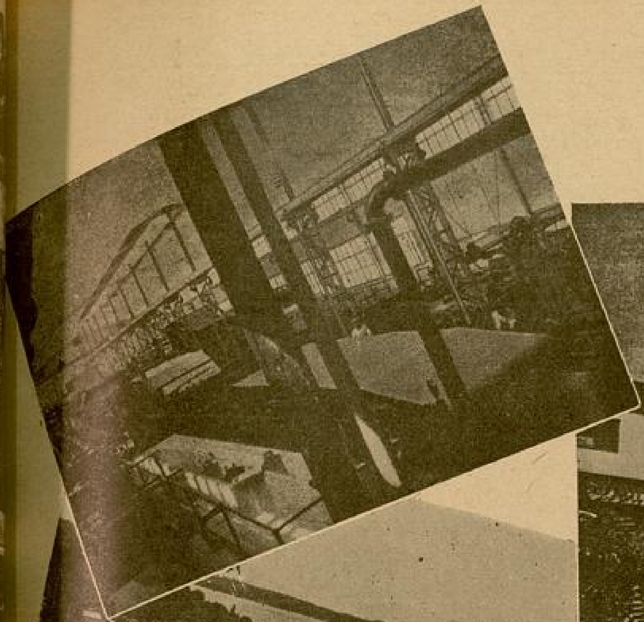

İZMİT KÂGIT VE KARTON
FABRİKASINDA
KÂGIT MAKİNASI

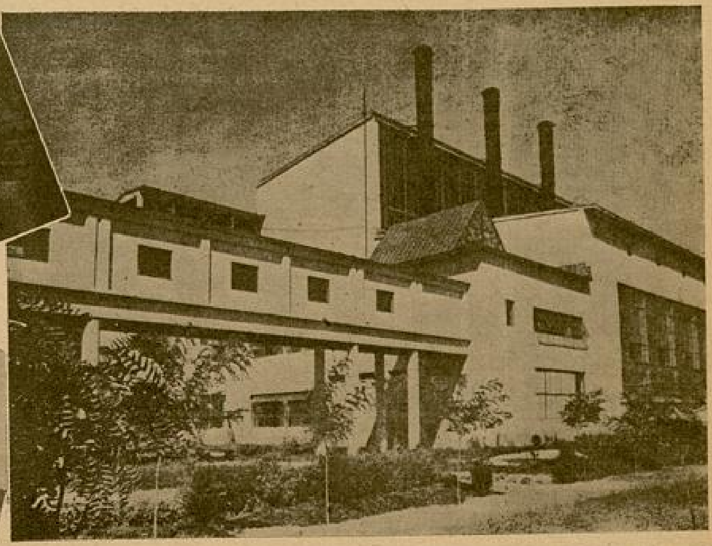

KAYSERİ BEZ
FABRİKASI
ENERJİ
SANTRALI

BEYKOZ DERİ VE
KUNDURA FABRİKASI

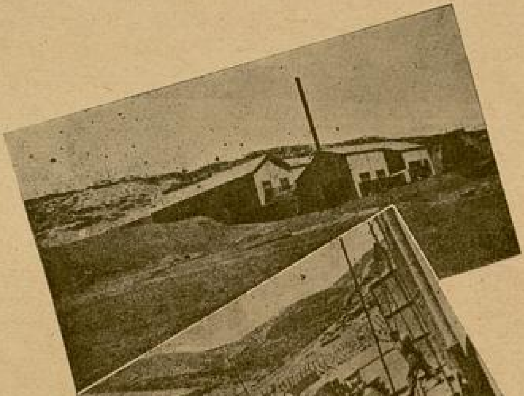

KEÇİBURLU KÜKÜRT
FABRİKASI

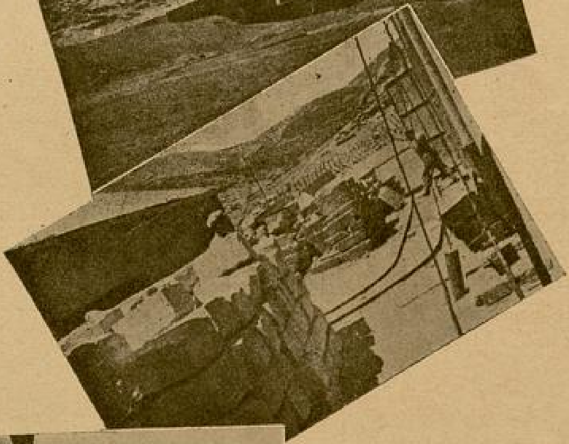

İSTİHSAL OLU-
NAN KÜKÜRT-
LERDEN BİR
KISIM

CUMHURİYET
ÇOCUĞU
BİR TÜRK İŞÇİSİ

MERSİNDE ÖRNE

ISI

Yalnız Mersinin değ ve muvaffak bir kült va, alâkalılard

Yazan: A

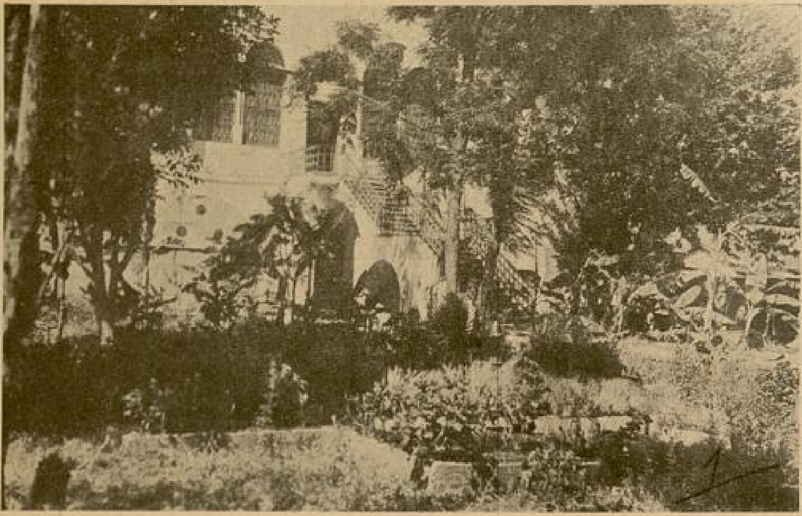

Yuva bahçesinden bir köşe

Ne sıcak bir gündü?... O kadar çok sıcağı ve sıcağın insanı bu derece fazla yaktığını bütün ömrümde ilk defa, o gün duymuştum. Buna, bir de sabahın sekizinden öğlenin on bir buçuğuna kadar ayakta kalmak inzimam edince, ne hale geldiğimi tahmin eylemek güç olmaz.

Isı Yuvanın bahçe kapısından içeriye: "Can kurtaran yok mu?„ manasında bir tehalükle atıldım. Hakikaten, burada can kurtaracak kimseler yoktu. Ne ufak, fakat sevimli bahçeden; ne de, merdivenlerini bahçedeki ağaçların gölgelediği okul binasından hiçbir ses gelmiyordu. Gündelikten, daha bir saat parası tasarruf edemediğim için vakti de bilmiyordum. 11,5 olduğunu hayli zaman evvel öğrenmiştim. Demek, on ikiyi geçmiş?.. Çok yorgundum. Kanapelerden birisi üzerine yığılıp kalmışım.

Aradan herhalde sekiz on dakika geçmişti. Sıcak ve yorgunluktan, kımıldanacak halde değildim. İlk oturuş halinde, istifimi bozmadan bir hayale dalmış, tatlı tatlı düşünürken merdivenlerden ince bir ses geldi:

— Aaaa.. Bahçemizde bir adam var.

Ve sesler gittikçe çoğaldı, kabardı, yükseldi. Neden, bilmem, miniminiler tarafından bir hırsız diye tutulmaktan mı korkmuştum, yoksa? Hemen onları karşılıyarak direktörlerini sordum. Her birisi başka bir cevap veriyor, caketimden çekerek hüviyetimi tahkik ediyorlardı.

Merdivenleri adımlarken düşünüyordum: Isı Yuva, üçle altı yaş arasındaki miniminilerin devam ettiği bir müessese idi. Yani, boşluğun çocuk seslerinden kurtulamıyacağı bir okul. Böyle olduğu halde demindenberi değil ses, bir çıt ve fısıltı duyulmıyordu. Demek, bir çatı altında toplanan yüzlerce minimini de susmasını bilir ve susturulabilirmiş?.. Dudaklarımdan gayri ihtiyarî şu kelimeler dökülüyor:

— Ne yüksek bir muvaffakiyet?...

Isı yuva muessis ve Direktörü Bayan Mürşide SUNER

* * *

Ben koridora dahil olurken, sağda çocuklar, deminki ağır sükûtu gittikçe artan bir şiddetle yırtmıya devam ediyorlardı.

Isı Yuvanın genç ve değerli müessisi Bayan Mürşide Suner, muhatabına daha ilk temasta, ne yüksek bir kabiliyette ve enerji sahibi olduğunu adeta telkin ediyor. Fedakâr ve kıymetli öğretmenimizin elde eylediği yüksek muvaffakiyet, esasen daha bahçe ka sından taşlığa ayak basınca kend gösteriyor. Nitekim, ben de daha saniyeler aynı hislerle mütehassis muştum.

1930 Çapa mezunlarından olan Bay Suner, bir sene Manisada kaldıktan bir müddet de Şişlide Yeni Türki Ana okulunu idare eyledikten sonra 19 de Mersine gelerek Isı Yuvayı tesis diyor. Okul, Kuremit mahallesind ve harap bir bina dahilinde açılıy Talebe mevcudu altmıştır. Sunerin t şebbüsü ikinci yıl daha büyük bir ra bete mazhar olduğu cihetle Yu başka bir mahallede daha müsait b binaya nakllediliyor. İkinci ve üçün yıla ait talebe mevcudu da doksand Dördüncü sene şimdiki modern bina taşınıyor. Ve ana okulu ittihaz ed lebilmek şartlarını hemen tamamen b iz bulunan bu yeni bina, Mersinin d ğerli valisi Bay Rüknettin Nasuhioğ nun delâletiyle Etili çocuklardan m teşekkil 37 mevcutlu birinci sınıf açılıyor. Ve Ana okuluna devam ede lerin sayısı yüzü buluyor. Dört öğre menin vazife aldığı bu 1938-1939 de yılına ait talebe mevcudu ise 150 y yakındır.

Isı Yuva, Avrupa ana okullarınd tatbik edilen öğretme sistemlerini o duğu gibi almış. Üçle altı yaş arası daki yavrular mavi, kırmızı ve yeş

Arkadaşımız Ali Enver Toksoy direktörü dinliyo

BİR İRFAN OCAĞI

YUVA

bütün memleketin ileri müessesesi olan Isı Yuvası yardım bekliyor.

ENVER TOKSOY

odalı adlariyle üç kısma ayrılmış ve odalara büyüklerle küçükler ve ortalar, yetişme derecelerine göre taksim olunmuştur. Önce görüşme dersine alıştırılan miniminiler, bunu müteakip levhalar üzerinde konuşturuluyor, oyunlarına dikkat edilerek yanlışları düzeltiliyor.

Çocuklar oyun arasında verilen derslerden çok şeyler öğreniyer. Sözü Bayan Mürşide Sunere bırakalım:

— Bir gün, Ataseven, oynarken odasının bir yan duvarından büyük bir parça düşüyor. Kireç ve kerpiçlerin tahta üzerine düşerek ses çıkarmasından hâdiseyi anlıyor ve koşuyorum. Ömrünün dördüncü yılını daha o günler tamamlamış olan Ataseven, sebep olduğu kaza karşısında, suçlu olduğunu kavrıyan bir duruşla duvarı ve yere düşenleri seyrediyordu. Ona, ciddî, fakat incinmiyeceği bir lisanla yaptığının doğru olmadığını ve bunun tâmiri lâzımgeldiğini anlatarak ayrıldım. Tabii, Ataseveni dikkatle takip ediyordum. Arkadaşlarıyle başbaşa vermiş olacaklar ki, benim arkamdan avluya indiler. Orada toprağı su ile karıştırarak çamur yaptılar. Arızalanan kısmı bu çamurla sıvadılar. Ataseven; öğleden sonra iki arkadaşıyle beraber herkesten yarım saat evvel geldi. Ders zili

Isı yuvalılar bahçede dersde

çalıncıya kadar üç arkadaş duvarın o

İki Isı yuvalı bir bayram günü millî kıyafetleriyle

kısmını eskisinden daha mükemmel surette çamurlamış ve kireçlemişlerdi.

Jale, arkadaşından emaneten aldığı oyun tabancasını nasılsa kaybediyor. Vak'aya, aralarında çıkan hafif bir münazaa üzerine muttali oldum. Erkek:

— Tabanca benim, bulacak, yahut ödiyeceksin, diyor, Jale:

— Ben onu istiyerek kaybetmedim ki, kim aldı bilmem, cevabını veriyordu. Yaşları beşi geçmiyen iki yavrunun bu konuşmalarına uzaktan kulak misafiri oluyordum. Jale haksızdı. Dinlediğimi hissettirmemiye çalışarak Jaleyi yanıma çağırdım. Ve onu okşıyarak alınan bir emanetin ziyaı halinde ödenmesi lâzımgeleceğini, bunun sebeplerini-takdir edebileceği şekilde izah ettim. Sonra, kendisine, bizim için faydalı bir ödeme tarzı buldum. Jale, her gün vereceğim basit bir örneği örecek ve ben bu örneklerin beherini bir kuruşa satmayı temin edecektim. Jale, aldığı dersten mütehassis oldu ve ördüğü beş basit iş mukabilinde temin eylediğim beş kuruşla bir tabanca alarak alacaklı erkeğe verdi.

Oyun vasıtalarımız oldukça çoktur. Bu vesaitten matlup istifadeyi temin edebiliyoruz. Ayrıca müteharrik harfler delâletiyle okuyup yazma öğretmiye de çalışıyoruz.

***

Okul binasını geziyoruz. Hakikaten burada hertürlü oyun vesaiti mevcut. Çocuğun inkişafı için ne mümkünse düşünülmüş, ve tedarik edilmiştir. Kâğıttan demire kadar herşey çocuk zekâsı üzerinde bir fayda temin ediyor.

Sonra, miniminilerin bazı numaralarını seyrettik. İnanınız ki, bu numaraları seyrederken kendimi iyi yetişmiş ve maruf bir temsil heyetinin karşısında hissettim. İleri bir kadro da yaptığının zevkini ancak bu kadar hasıl edebilir. En büyüğü yedi yaşında olan yavruların bu numaralarda gösterdikleri ciddiyet ve temin eyledikleri muvaffakıyet beni hakikaten hayran bıraktı.

Yuvalılar bir oyun dersinde

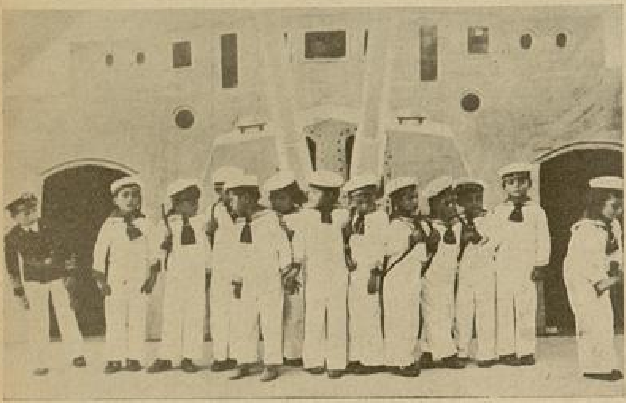

Isı yuvalıların müsamerelerinden iki sahne

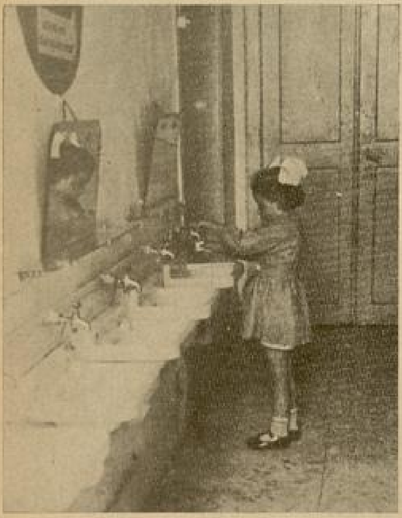

Öğle yemeğinden sonra muslukta [illegible]

Ne yazık ki, yalnız Mersinin değil, bütün memleketin ileri ve muvaffak bir kültür müessesesi olan Isı Yuva, hertürlü resmî yardımlardan mahrumdur. Her talebeden ayda üç lira alınıyor. 145 mevcudu bulunduğuna göre aylık varidatı 435 liradir. Bu gelirle dört öğretmen, iki hademe, bir aşçı, bir kapıcı çalıştırılmakta, kira ve vergiler verilmekte, lüzumlu sair masraflar yapılmaktadır. Bu gelire dört ay süren tatil müddeti dahil değildir. Bu müddet zarfında çalışanların ayl[...] rıyla bütün masraflar ödenmekte [...] fakat bir kuruş dahi varidat temi[...] dilememektedir.

Bir Isı yuvalı sahnede

Buna nazaran Isı Yuvanın, Ba[...] Mürşide Sunerin hertürlü takdir ve t[...] rikin fevkinde olan feragat ve f[...] kârane gayreti sayesinde, mevcudi[...] tini devam ettirebildiğinde şüphe y[...] tur. Hiç bir resmî yardım görme[...] halde bu muvaffakiyete varan Isı Y[...] va, dört tatil ayını telâfi edecek [...] bette olsun bir alâkaya mazhar edil[...] gün muhakkak ki, muhite ve mem[...] kete çok daha faydalı olabilmek im[...] nını elde etmiş bulunacaktır. Bu ci[...] alâkadarların dikkat nazarlarına [...] meyi vazife sayıyoruz.

Paydos

El işleri

İki Isı yuvalı bir numara yaparlarken

ŞİİRİN ÖLÜMÜ

Nurullah ATAÇ

Fransa'dan günün birinde bir ses geldi: "Şiir ölüyor.„ Bizim muharrirlerimizin bir çoğu bu haberden müteessir oldular, veya müteessir gözüktüler; onlar da hep bir ağızdan tekrar ettiler: "Şiir ölüyor...„ Hatta içlerinde: "Öldü...„ diyenler bile oldu. Elbete! Bu maddecilik asrına şiir mi dayanır? Yirminci asrın müsbet kafalı insanları, şiir denilen hayal işine kıymet verir mi?.. Şiir öldü, hem de bir daha dirilmemek üzere...

Bu kötü haber yeni birşey olsaydı, belki endişe ederdik. Her asırda şiirin can çekiştiğini, öldüğünü söyleyenler bulunmuştur. Biz de artık alıştık; onların iddialarına rağmen şiirin her zaman canlı ve taze kaldığını biliyoruz. Dahası var: Artık anladık ki şiir bilhassa öldüğü iddia edilen zamanlarda canlıdır. Bilhassa o günlerde tazedir. Muallim Naci'nin bir beyti vardır:

Erbab'ı teşaür çoğalup şair azaldı!
Yok, öyle değil, şairin ancak adı kaldı.

Yani muallim Naci de kendi dili ile, şiirin öldüğünü haber veriyor. Ne zaman? Hangi tarihlerde? Abdülhakhamid'in yazdığı, Tevfik Fikret'in, Edebiyatı Cedide'nin yetişdigi günlerde. Bu gün o şaiirler hakkındaki hükmümüz ne olursa olsun, onların yazdıkları yetiştikleri zamanda şiir yoktu diyemeyiz. Bilâkis yeni bir şiir doğmuştu. Yeni bir san'atın temelleri kurulmuştu.

O halde muallim Naci'nin feryadı nedir? O, geçmiş bir san'atın hasretini çekiyor; kendi sevdiği, kendi anladığı manada şiirin öldüğünü, eski telâkkiyi devam ettiren şaiirlerin kalmadığını söylüyor. "Erbab'ı teşaür„ dedigi adamlar, şiiri onun gibi anlamıyanlar, Şeyh Galib gibi:

Bir başka lisan tekellüm ettim

demek hakkını kazanmak istiyenler... Yani hakikî şairler.

Aruzu bırakıp hece vezni ile yazmağa ilk kalkan şairlerimizin halini düşünün. Onlar dili sadeleştirmek, daha saf, daha samimî hisleri söylemek istiyorlardı. Zamanları adamlarının indinde onlar da "erbab-ı teşaür„ idi ve aruzun bırakılması, şiirin ölmesi demekti. Hece veznini ilk kullanmağa kalkan şairleri müdafaa edecek değilim; onlar kendilerini müdafaa ettiler ve davalarını kazandılar; yani tuttukları yolun şiirin ölmesi demek olmadığını isbat ettiler. Zaten bugün hemen hepsi sağdır, icabında kendilerini tekrar müdafaa edebilirler.

İşin asıl garip tarafı onlar, kendilerine edilen hücumları unuttular da bugunün genç şairlerine karşı, dünkü muarızlarının dilini kullanıyorlar. Dün aruzcular: "Hece vezni ile şiir olmaz!..„ diyorlardı; bugün hececiler: "Serbest nazımla şiir olmaz!..„ diyor. Dün aruzcular, hececilerin şiir telâkkisine, manzumelerinin diline, mevzuuna itiraz ediyorlardı; bugün hececiler, kendilerinden sonra gelenlerin şiir telâkkisine, manzumelerinin diline, şekline, mevzularına itiraz ediyorlar. Ne çabuk unuttular? Yeni sanata karşı eskilerin, artık eserlerini vermiş, az çok yaşlanmış şairlerin söyliyecekleri sözlerin birşey isbat edemiyeceğini ne çabuk unuttular?.. "Tarih bir tekerrürden ibarettir„ derler; evet, daima eski yeniye hücum ediyor ve daima yeni -bir anlaşılamamak devresi geçirdikten sonra- galebe çalıyor,

Evvelâ Fransada çıkan "Şiir ölüyor„ haberinin başka memleketlerde nasıl karşılandığını bilmiyorum; bizde bir anket mevzuu bile oldu. Demek ki bizde de, Fransa'da olduğu gibi, şiirin öldüğünü zannedenler, şiirin ölmesinden korkanlar vardı. Halbuki şiir, Fransa'da olduğu gibi bizde de şimdi en güzel devirlerinden birini yaşıyor. Bugünün Fransız şairleri içinde dünkülerden büyük beş on isim sayabilirim; ne lüzumu var? Orası bize ait değil.

Fakat bizde şiirin öldüğü söylenen bugünlerde kimler var? Aruzun en fevkalâde mısralarını yazan Yahya Kemal; Türk şiirine Paul Valery'nin edasını getiren Ahmet Hamdi Tanpınar, Nazım Hikmet, Cahit Sıtkı, Orhan Veli, Rifat Oktay, Fazıl Hüsnü Dağlarca.. Bu adamların yaşayıp yazdıkları bir zamanda, şiir ölüyor demekse.. şiir daima ölsün! Çünki o, esatirin kuşu gibi yanıp küllerinden tekrar doğuyor demektir.

Isı yuva birinci sınıf öğrencileri öğretmenlerile

Mütenasip bir Endam

J. Roussel Korseleri (Gaine) ve Kemerleri vücudu sıkmaksızın tenasübü temin eder. Sevimliğine halel gelmeksizin vücutu yumuşatır ve inceltir.

Fiyatlar: Kemerler 6 liradan.
Korseler (Gaine) sutyenle beraber 25 liradan itibaren.

Satış yeri yalnız:

J. Roussel Paris

İSTANBUL, Beyoğlu
Tünel meydanı 12 No. lu.
Mağazamızı ziyaret ediniz veya 20 No.lu tarifemizi isteyiniz.
Fiyatlarımızda büyük tenzilât.

ÇOCUK NEŞRİYATI ve ÇOCUK TERBİYESİNDE ROLÜ

Yazan: R. G. ARKIN

"Bugün vasıl olduğumuz netice, asırlardanberi çekilen millî musibetlerin intibahı ve bu aziz vatanın her köşesini sulayan kanların bedelidir. Bu neticeyi Türk gençliğine emanet ediyorum.,, diyen Ulu Önderin emaneti, Türkiye cumhuriyetidir. Bu kudsî emaneti koruyabilecek kudret ve karakterli gençleri yetiştirmek vazifesini aile ve okul, üzerine almış bulunuyor Diyebiliriz ki değerli vazife hamlelerinde engel veya yardımcı olan haricî tesirlerin en mühimi neşriyattır.

Neşriyat: Cumhuriyet kültür ve terbiyesinin umumî hedefine hizmet etmedikçe, temiz Türk göklerinde kara bulut, ve inkılâp bacalarında tüneyen uğursuz bir baykuş timsalinden ileri varamaz. Bu hedef şudur: "Türk milletini medeniyet sahasında en ileri götürmek ve yeni nesilleri, Türk olmak haysiyetinin istilzam ettiği bu gayeye en kısa zamanda varmayı mümkün kılacak aşk, irade ve kudretle yetiştirmektir.,,

Yirminci asrın temposuna uyan ayaklar, ve Türk istiklâl ve inkılâp marşını söyliyen dudaklar, Çocuk neşriyatına bu gayeyi tahakkuk ettirecek bir çehre vermemenin tehlikesini de bilir ve bilecektir. Zira, çocuk neşriyatının müsbet tesirlerine sarılarak çocuklarını yetiştiren milletler, her zaman için yükselmiye.. onun menfî tesirlerinden kurtulmak hamlesi yapmıyanlar da daima yerinde saymağa mahkûmdur.

Neşriyatın menfî tesirlerini mübalağalandırdığımız zannına kapılanlara biz değil, sayacağımız vakalar cevap vermeğe çalışacaktır.

Almanyada Götenin meşhur romanı (Verter) çıktığı vakit intihar eden genç kızları duymuşsunuzdur. Uzağa gitmeden hatıralarınıza birlikte bakmamıza izin verirseniz, gençlik ve çocukluk çağlarınızda okuduğunuz eserlerin sizdeki tesirlerini görmek zor olmaz.

Bunları da bırakarak çocuk üzerinde misaller sayabiliriz. "İngilterede 13 yaşlarında bir çocuk, bir gün kısmen yaya kısmen şimendiferle uzun bir seyahattan sonra acele acele bir mahkemeye yetişiyor. Mahkeme, karısını öldüren bir adama aittir. Bu hadiseden bir yıl sonra aynı çocuk anasını öldürmüştür.

Tahkik ve tahlil neticesinde, çocukta, cinayet meylinin bir İngiliz muharririnin cinayet masallarıyla başladığı sabit oluyor. Bir başka misal: "1908 yılında, 16 yaşında bir genç, arkadaşını bir iple boğuyor. Bu hevesin de, Şarlok Holmesin romanlarıyla başladığı görülüyor.,, Üçüncü ve mühim bir misal daha: İki üç sene evvel Sofyada bir siyasî cürüm mahkemesinde

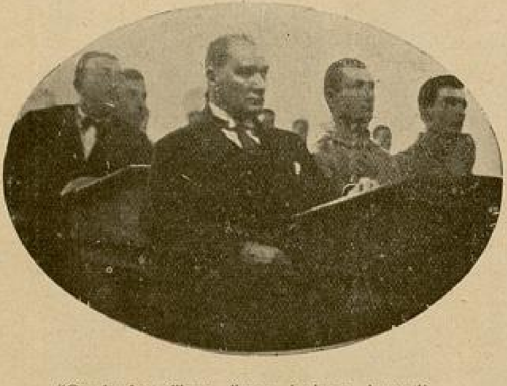

"Cumhuriyet fikren, ilmen, bedenen kuvvetli ve yüksek seciyeli muhafızlar ister.,,

birkaç kişi idama mahkûm ediliyor. Bu hüküm de herkesin gözü önünde yerine getiriliyor. Günlerce ve haftalarca gazete ve mecmualar bu mühim hadiseden bahsediyorlar. Hattâ birkaç çocuk romanı da bu vakadan ilham alarak çıkıyor. Bir gün bir çocuk gurubu kenar mahallelerin birinde mahkeme oyunu icat ediyor ve okuduklarını aynen tatbike geçiyorlar.

Bir çocuk 15 sene, diğeri de idam kararı alıyor. Oyunun onlarca en enteresan ve eğlenceli tarafı bu hükmün yerine getirilmesidir. İpi ağaca ve çocuğun boğazına geçiriyorlar, ve ayağının altına konan gaz tenekesine bir tekme atılarak kahkahalara başlamak istiyorlar. Fakat arkadaşlarının gözleri fırlayıp dili sarkınca, kahkahalar korkuya ve kaçmağa inkılâp ediyor.

Demek oluyor ki hocam Halil F... ret Kanadın dediği gibi "Misallerin... de geçen bu müstait çocuklar, d... iyi ve daha temiz roman ve kitap... okumuş bulunsalardı, bu gibi vak... tasavvur bile etmezler, bunların ye... ne, daha faydalı hareketleri tat... sahasına koyarlardı,,...

Neşriyatın bu geniş kudretini k... bul ettikten sonra, çocuk edebiyatı... za bir iki cümle ile bakabiliriz, "B... de çocuk edebiyatı maalesef, yo... denecek kadar az ve zaiftir.

Bu hükmümüzü de Biblioğrafyad... çıkardığımız şu rakamlara istinat ed... rek veriyoruz. En çok yekûn tu... son on yıl içinde 12 adet çocuk ş... leri kitabı, 26 tane çocuk piyesi, 2... tane çocuk roman ve hikâyeleri neş... dilmiştir. Hepsi 307 olan bu neşriyat... çoğu bir broşür olduktan başk... mühim bir kısmı da çocuğun yaş... masından, seviyesinden ve "me... zuu, gaye, dil itibariyle mode... olmaktan uzaktır,, uydurmal... doludur. Halbuki Rusonun ded... gibi "aslı olmıyan şeyler yalan... Yalan da zararlı bir telkind... Bu neşriyat arasında çıkan mas... ların büyük bir kısmı çocukla... zihinlerini karıştırır ve doğru... eğriyi ayırt etmelerine mani o... Meselâ "tilki ile karga,, hikâye... okuyan bir çocuk, karga gibi b... dala olmayıp tilki gibi kurnaz o... rak herkesi aldatmağa çalışaca... tır.

Çocuklarımız neler okuyor?

Hocam, doktor Ziya Talat, Anka... ilk ve orta okullarında 3188 çocu... üzerinde mühim bir okuma anke... yapmıştır. Bir broşür halinde neşre... miş olduğu bu anketin umumi ne... cesinden bir iki rakamı aynen al... yorum. Bu rakamlar sualimize mü... künmertebe cevap olacaktır zann... dayım: 1955 erkek çocuktan 165 ... 1233 kız çocuktan 56 sı ders har... hiçbir şey okumadıklarını bildirmişle... dir. Yani rakamlara göre okumıya... erkek çocuk nisbeti % 6, kız çocu... nisbeti % 4 tür. Bunların içinde bülû... yaşına kadar olanların ekserisi, çocu... mecmualarını, bülûğ yaşından sonrak... lerin de (Çalı kuşu) nu okuduklarını... söylemişlerdir.

Çocuklarımızı, döğüşlü, söğüşlü ya...

lış yalan, şehvet, melodram, haydutluk, eşkıyalık ve cinayet yüklü olan neşriyatın elinden kurtarmak lâzımdır.

Maalesef birçok mecmualarımız ve kitaplarımız hep bu yoldadır. Dil, apaşça ve kaba, yabancı mecmua ve gazetelerden alınan yazı ve resimler de, âdet ve gayelerimizin dışında kalmakta para kazanmak gayesinden ileri varmamaktadır.

Çocuklarımıza okutacağımız kitap ve mecmualar nasıl olmalıdır? Sualine de hocam, İsmail Hakkı Baltacıoğlunun fikrimizçe çok kuvvetli ve kudretli olan bu yoldaki sözlerine dayanarak kısaca cevap vermeğe çalışıyorum.

"Çocukların kazanması lâzım gelen okuma ve yazma tekniği, yaşama tekniğidir. Okuyacağı herşey, çocuğun tekâmülüne, yani şahsiyet merhalesine uygun olmalıdır. Çocuklara kendi kendine ve çok okuyacakları kitapları vermeliyiz. Onlara vereceğimiz bu kitap ve mecmualar, onlarda milliyet, yurt, vazife, kahramanlık, yiğitlik, teknik, arkadaşlık, adalet ve cidal duygusunu uyandırmalıdır.,,

"İnsan güzel bir kitabı bitirirken sevgilisinden ayrılıyormuş gibi, gönlünden derin bir hicran ve heyecan duyar,. Çocuğun okuduğu şey, esaslarımız dahilinde, bu hicran ve heyecanı duyurmalıdır. Yoksa, çocuğun eline aldığı birşeyi okumasına mani olmak zararlıdır.

Çünkü: "Yasak, daima yasağa karşı arzu doğurur., bu esaslar dahilinde çalışma mahsulü eserler yok, demek haylı insafsızlık olacaktır. Çocuk Esirgeme Kurumunun bütün neşriyatı çocuklarımıza çekinmeden vere. bileceğimiz eserlerdir.

Büyük bir tevazu ile çalışan ve kıymetli varlıklar gösteren Kurumun propagandasını yapmadığıma en iyi şahit, tetkik edenlerin vereceği hükümler olacaktır. Nitekim Çocuk mecmuasının, Türkiyede en çok satılan bir mecmua olması, Ana mecmuasının günden güne inkişafı da bunu ispat eder.

Diğer taraftan İsmail Hakkı Baltacıoğlunun geçen yıl başladığı çocuk hikâyeleri serisi de cidden kıymetli bir varlıktır. Diyebiliriz ki : Baltacıoğlu bizde, gecikmiş olmakla beraber hakikî bir çocuk edebiyatının temellerini kurmaktadır. Bu temelin sağlamlığına inancımız vardır. Bina da sağlam olacaktır. Eski ve yeni çocuk ansiklopedisini de bu seriye tereddütsüz dahil edebiliriz. Daha birkaç değerli neşriyatı da yer darlığından sayamıyoruz.

Sözlerimi, ana baba ve öğretmenlere hitap ederek bitiriyorum.

Yarının büyüklerini yetiştirirken, onların okudukları eserlere yabancı kalmayın.

Çocuğunuzun ne okuduğunu bilin, ve mümkün olduğu kadar iyi eserleri, çok okutmağa, onlarda iyi eserler okuma zevk ve tekniği uyandırmağa çalışın, "iyi eser kafa yoğurur, ona mimarî kazandırır. Aklımız, maddî bir varlık gibi potaya konsa ve tahlil edilecek olsaydı, onun yapıcı elemanları arasında bu iyi eserleri tamamiyle bulurduk. Çocuklarımızın terbiyesinde neşriyat, belkemiğidir. Onu ihmal edemeyiz.

Çünkü Atatürkün şu büyük ve kıymetli cümlesi kafalarımızda, cümlenin ömrünün hududunu aşacak kadar yer etmesi lâzım gelen bir Cumhuriyet parolasıdır :

"Cumhuriyet fikren, ilmen, bedenen kuvvetli ve yüksek seciyeli muhafızlar ister. „

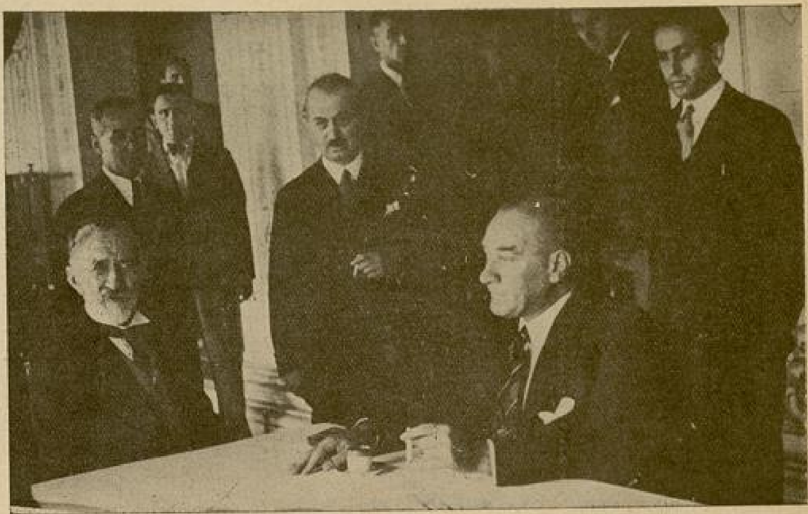

Kültüre çok büyük bir kıymet veren Ulu Şefimiz, büyük şair Abdülhak Hamide, ölümünden bir müddet evvel iltifat buyururlarken.

İsmet İnönü, pek sevdiği okullu yavrularla bir arada

Not : Bu yazı, geçen yıl Ankara radyosunda verdiğimiz konferansın umumî hatlarıdır.

CUMHURİYETİN

15

YILDA

Yetiştirdiği
Gürbüz, İmanlı
Fedakâr
Nesle ait bazı
intibalar

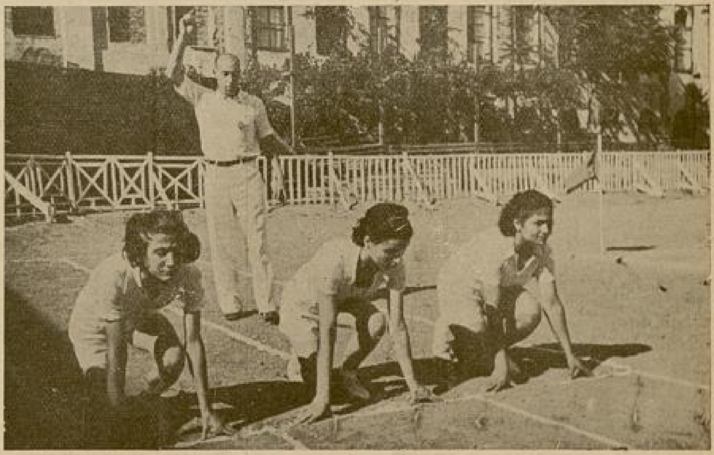

CUMHURİYETİN REHAKÂR EL[İ]
DOKUNUNCA

Yazan : KADRİ OĞUZ

Otomobilimiz, Meriç köprüsünü geçer geçmez sola kıvrıldı ve nehir boyunu takiben Bosnaköy istikametinde yol almağa başladı.

Meriç, Karaağaç istikametinde olduğu gibi çekilen suları, meydana çıkan kum dolu yatağıyle bu tarafta da bir çöl manzarası arzediyor. Takip ettiğimiz kıyıda Meric'in vakıt vakıt yükselen ve yatağına sığmıyan bir coşkunlukla Türk-Yunan sahillerindeki köylerle Edirnenin bazı kenar mahallelerini ve her iki tarafın da geniş arazi parçalarını basarak bir hayli zarara uğratan sularının zerresi bile yok...

Meriç, şimdi küçüle küçüle, büzüle büzüle karşı sahille beri taraftan itibaren ortada bıraktığı kum dolu yatağının arasına sığınmış, sessiz akışile hudutları daraltılan mazlûm bir ülkeyi andırıyor. Ve biz, iki tarafı zümrüt yeşilliğini hâlâ muhafaza eden mil dolu bir yolda ilerliyor, koca bir köyü kurtaran büyük işin başarılmakta olduğu yere gidiyoruz :

Bosnaköy...

Hatıralardadır ki bu köy, Meriç feyezanının üç dört yıldanberi en azgın sularına maruz kalmış ve hele bundan birkaç ay evvel uğradığı son su baskını ile hemen hemen ortadan kalkacak bir vaziyete düşmüş büyük bir hudut köyümüzdür. Bu münasebetle bundan üç dört ay evvel yazdığım bir yazımda da izah ettiğim gibi, bu köyün bir feyazana daha tahammülü kalmamıştır.

Bir taraftan iki memleketi de aynı derecede ilgilendiren Meriç nehrini temizleme işi salâhiyettar Türk-Yunan heyetleri tarafından Edirnede görüşülürken, diğer taraftan da Nafıa Vekâleti tetkikatını yaparak en şirin köylerimizden biri olan bu köyü kurtarma

Trakyada umran : Saray kazasında köy yatılı okulu

çarelerine başvurmuş ve salâhiyettar fen adamlarının tetkikat ve keşifleri neticesinde büyük para yardımlarını esirgemiyerek köyün etrafında büyük bir sed inşasına karar vermişti. Bunun üzerine suların çekildiği en müsait bir mevsim olan yaz mevsiminde derhal harekete geçilmiş ve inşaata başlanmıştır.

Karıştıran - Muratlı arasında Ergene köprüsü

İlk kazması General Kâzım D[...] tarafından Bosna köylülerin engin [...] vinci arasında vurulan bu sedde, [...] sayısının hergün 250 - 300 arasında [...] duğu düşünülecek olursa, vücuda ge[...] rilmekte olan eserin azameti kend[...] ğinden tebarüz eder.

Tetkikat sırasında bir aralık Me[...] cin karşı tarafında beş kilometre m[...] safedeki bir çiftliğe nakli dahi dü[...] nülmüş olan bu köyün, böy[...] bir setle kurtarılması mümk[...] olduğunu ve bu hususta Na[...] Vekâletimiz tarafından alın[...] tedbir ve kararlardaki isabe[...] inşaat yerindeki tetkikatım s[...] sında daha iyi kavrıyorum.

Esasen Bulgar hududund[...] başlıyarak ta Eneze kadar h[...] tası Türk Yunan fen heyetle[...] tarafından yapılmakta olan M[...] ricin taşkınlığının önlenemiy[...] ceği bazı yerlerde böyle sedle[...] rin inşası tabiî olduğuna g[...] 50.000 değil, belki 250.000 [...] belki 250.000 den de fazla [...] paraya malolacak nakil işind[...] sarfınazar edilişindeki isa[...] aşikârdır.

. . . .

Köye yaklaşırken Mericin en [...] sahillerini teşkil eden bu kıyılara [...] bu kıyılarda tabiatın vücude getir[...] Yeşil üzerindeki emsalsiz renk o[...] nuna daldığımız için otomobilin [...] sed önünde durdurduğunun fark[...] neden sonra vardık.

Ben, daha ileriye gideceğiz ve 1[...] 150 metre uzunluğunda ve nehrin [...] kenarında beton bir setle karşılaşa[...] ğız sanıyordum. Halbuki burada [...] yığın toprakla kucaklaştık. Araba[...] buraya boyuna toprak yığıyor ve y[...] lerce amele ellerindeki küreklerle [...] toprakları yavaş yavaş yükseltiyord[...] Bir müddet birşey sormadan baktı[...] Fakat yapılan iş hakkında kendi ke[...] dime ve bulunduğum yerde bir fik[...] edinemiyeceğimi anlayınca biraz ile[...] ledim.

Burada toprak yığını oldukça yük[...] selmiş ve hendesî bir şekil almış bul[...] nuyordu. Biraz daha ilerleyince sed [...] üzerinde tokmak vuran 40 - 50 amele [...] ile karşılaştım.

1700 metre uzunluğundaki sedd[...] bu kısmı artık betondan da sağlam [...] olan son şeklini almış ve müstakbel [...]

15 Yılda (KIZILAY): Yurdun her noktasında su baskını, zelzele vesaire felâket musaplarına en geniş mikyasda yardım elini uzatmıştır.

su baskınlarına olan tehditkâr durumunu takınmıştı.. Yapılan işi zevkle seyrederken bir aralık kulağımda Nafia Vekâleti tarafından inşaata nezaret eden Su mühendisi Azminin sesi fısıldadı.

— Tokmak vuruşlarına dikkat ediyor musunuz?.

Birşey anlamadan:

— Evet, dedim.

— Peki, bu vuruşlarda birşeyin farkında mısınız?..

Dikkatle baktım, ve ı azı amelenin ellerindeki tokmakları diğerlerinden daha kuvvetle indirdiklerini gördüm.

Şimdi sormak sırası bana gelmişti:

— Niçin, dedim, bazı tokmaklar toprağa daha büyük bir hız ve kuvvetle iniyor?

Kıymetli mühendis benden bu suali bekliyormuş gibi gülümsedi ve cevap verdi:

— Bu kadar büyük bir şevk ve gayretle çalışan bu gençler ve bu adamlar Bosnaköylüdürler de ondan..

Ve yine gülümsiyerek ilâve etti:

— Ben, amele arasındaki Bosnaköylüleri tokmak vuruşlarından seçerim..

Sonra bu farkı bütün amele grupları arasında görerek Bosnaköyü halkının, Hükûmetin katlandığı fedakârlıkları bihakkın müdrik, çalışkan ve şuurlu insanlar olduklarına işkilim kalmadı.

Bu küçük hâdise, halkımızın iyi işleri, katlanılan fedakârlıkları kavrıyacak bir seviyeye iriştiğine canlı bir misâl teşkil etmek dolayısile şayanı dikkat ve memnuniyettir.

***

Şimdi biraz da Bosnaköyünü ve yapılmakta olan işi gözden geçirelim:

Bosnaköy Edirnenin cenubunda, Mericin sağ sahilinde ve aşağı yukarı 100 hektarlık bir arazi parçası üzerine kurulmuş büyük bir köydür. 278 haneye, 1300 nufusa, bir asırlık ta bir tarihe maliktir. Köylünün elindeki arazi ise 11.000 dönüm olup, bunun 2000 dönümü Mericin karşı tarafındadır. Bu büyük ve şirin köyü kurtarmak için meydana getirilmekte olan sed, Bosnaköyünün şimalinden başlıyarak köyü nehir boyunca 1700 metre uzunluğunda sarıyor. Üst genişliği 3.5, tabanı !5, yüksekliği 2.5 metre olan sed 25 er santimetre kalınlığında temiz toprak tabakalarının üstüste sulanıp tokmaklanması ve iyice silindirlenmesile meydana gelmektedir.

Bundan başka sahilin oyulmasına mani olmak için dört büyük mahmuz da inşa edilmektedir ki, uzunlukları 30 ve (1) genişlikleri 10 ar metre olan bu mahmuzlar sayesinde sahil 30 metre ilerletilecek ve seddin etrafı çimenlendirileceği gibi önümüzdeki sene bunların araları da güzelce ağaçlandırılmak suretile tesisat bir kat daha takviye edilmiş olacaktır.

İnşaat, Nafia Vekâleti su mühendis ve fen adamlarının dikkatli kontrolu altında ve müteahhit mühendis Fevzi Antepenin geceli gündüzlü çalışmasile sür'atle ilerlemekte ve Bosnaköyünün kurtarılmasında kıymetli alâka ve emekleri geçen General Kâzım Dirik, yapılan işleri görmek üzere Bosnaköyüne sık sık gitmektedir. Müfettişlik Başmüşaviri Sabri Öney, Edirne Valisi Niyazi Mergen inşaat mahalline giderek seddi ve yeni başlanan mahmuz inşaatını uzun boylu tetkik ve teftiş etmişlerdir.

Temas ettiğim Bosnaköylüler, hükûmetin bu yakın alâka ve icraatından minnetle bahsetmektedirler. Çünkü bu muazzam inşaat yalnız Bosnaköyünü su baskınlarından kurtarmakla kalmıyor, ayni zamanda bütün bir yaz her gün 250 - 300 amele çalıştırılmak suretile civar köyler halkile bilhassa Bosnaköy halkını geçinme darlığından da kurtarmış oluyor.

İnşaat bu ay sonunda bitiyor ve açılma töreni Cumhuriyet bayramında yapılacaktır. Bosnaköylüler bu mutlu güne şimdiden hazırlanmaktadırlar.

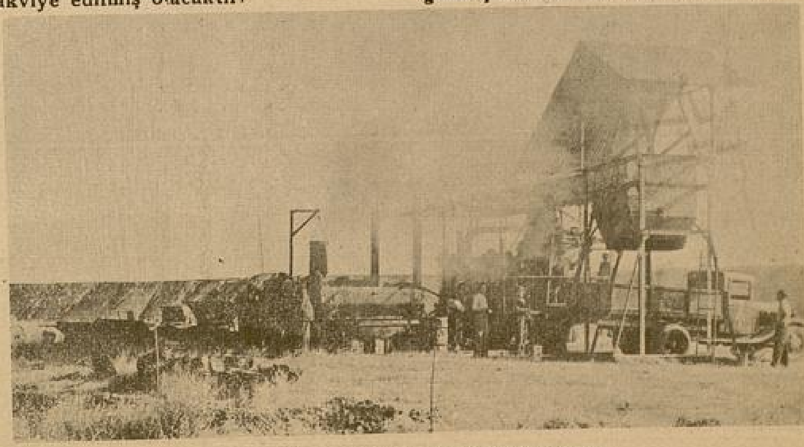

Trakyada bir hızla ilerliyen bayındırlık faaliyetleri

BİR TABLÔ ve BİR KİTAP

Yazan: Tevfik TANYOLAÇ

Karşımda, aslından küçütülmüş bir tablô var.. Ressam Fahri Arkun'un Kültür Bakanlığınca satın alınmış ve Moskova sergisinde takdir uyandırmış. "Harf inkılâbı„ adını taşıyan bir tablôsu.

Önümde rûhiyat doktoru Ziya Talât Çağıl'ın "Cocuklar ve gençler ne okuyorlar„ adlı eseri [1]

Bu tablô ile kitap, harf inkılâbımıza sanat ve ilim ufuklarından birer bakıştır.

Sanatkâr, bu konudan duyduğu heyecanı renkleştirmeğe çalışıyor. Âlim de yaptığı istatistiklerle bu alandaki ilerleyişin derinliğini gösteriyor.

Bu iki eser, ne adapte, ne tercüme ve ne de başka bir yerden aşırılarak üzerlerine, mal sahibi görünmek istiyen bir imza sahibidirler.

Bunlr öz beöz devrimizin ürünleridirler. İlkönce, tablôyu ve bu tablôdan anladığımı söyliyorum:

Ruhu dinlendiren güzel bir tabiat dekoru içinde bir köy kızıyle delikanlısını göriyoruz.

İkindi güneşinin yumuşaklığına sarılan kırlar rüyalı, hava, tarlakuşlarının seslerile dolu hissini veriyor.

Toprak yol, iyi geyimli gürpüz gençlerin aydınlık ve temiz yuvalarına kıvrıldığını fısıldar gibidir. Sürü, yeryer taraktörle sürülmüş tarlalarla süslü bahçelerden toplanmış saadet demetlerini hatırlatıyor...

Ve insan bu tablôyu ilk görüşte ressamın bir manzara, bir aşk sahnesini anlatmak istediğini sanır.

Belki de.. yüzleri güneşte bakırlaşan bu gençlerin kalblerini sevgi güneşi biribirine kaynatmış ve kızıl mühriyle dudaklarını yakmıştır. Fakat, ikisi o kadar dalmışlar ki.. kız, yüzü kadar temiz bir gülümsemeyle delikanlının toprakta çizdiği harflerle o kadar ilgili ki..

Delikanlının elindeki kitapcığın ne Aşıkgarip, ne Köroğlu masalı ve ne Uğru Abbas duası olmadığını anlıyoruz. Ve anlıyoruz ki bu, bir Alfabedir.. gerçi üzerinde adı yazılı değil.

Tablô:

"Kütlemiz bir deniz; fert, bu engin-den bir damladır.

Ulusumuz, bir vücuttur; köylü bu, vücuddan bir hücredir. Bir vapurun yaptığı dalgalar, küçük rüzgârların eşiğindeki kuvveti taşırlar ve denizin derinliklerindeki damlaların bunlardan haberleri yoktur.. tıpkı gelip geçici sevgilerin rüzgârlarına benzerler.

Vücudün yalnız bir yerine bakım, bütün hücrelerin susuzluğuna cevap değildir. Harf inkılâbımız, bir oluş ve kuruluş rüzgârıdır ki Türk, denizinin bir damlası olan köylüyü bulmuştur.„ diyor.

Çizgi, renk ve ahengin inceliği başarılmakta olan her zaman için elegüne söyliyecektir. Yüzlerce kitap okumadan, binlerce sahife çevirmeden bir tablô, bir çırpıda anlatmak istediğini veriyor.

Biz bu tablôyu biraz incelersek, bozkırı, çıplak yamaçlara abanmış, toprak damları bulabiliriz. Gürbüz delikanlı bin ıstırapla kavrulmasına rağmen öğrenmek, millî şuurunu bulmak istiyen kavruk bir genç olabilirdi. Güzel kız da, sırtında çalı demeti taşıyan avurtları çökmüş, alnı kara günlerin zehirli mısralarını taşıyan yalın ayak bir anneyi görebiliriz. Askerdeki torununa mektup yazabilmek sevincile toprağa yazılan harfleri ezberlemeğe çalışıyor. Ve işin gerçeği de budur. Harf seferberliğine bu kuraklıkla atıldık. Sanatkârın cömert zevki sefalete, resimde bile tehammül edemiyor. İnkılâbın heyecanı onun kanatlarını en iyi, en güzel ve en mükemmelle açmıştır.

Gazi Sıvasta halka yeni Türk harflerini bizzat öğretirken

Türk kızı erkek arkadaşından daha çok okuyor:

Kütüphanemize W. Wundt'ın [2] bir şaheserini tercüme ederek hediye eden Çağıl'ın "Çocuklar ve gençler ne okuyorlar„ı işlerken epey alınteri ve göz nuru döktüğü; sayfalardaki cetvellerin günlerce bir çalışmanın mahsulü olduğu görülüyor. Eserin muharriri davamızın zaferini rakamla tevsik ediyor.

Bu eserden bazı parçalar:

"Ankarada 8 - 18 yaş arasındaki mektep çocukları üzerine bir anket yaptık; aynen şöyle:

Sınıf, yaş, kız, erkek.

1 — Ders kitablarından başka kitap okuyor musunuz?

2 — Okuyorsanız, en çok sevdiğiniz kitabın adı nedir?

3 — Neden seviyorsunuz?

Çocukların hepsi 3188 dir. Bunlardan 1955 i erkek; 1233 ü kızdır.

Birinci sualin cevabı tetkik edilince:

"3188 çocuk bize 500 kadar kitap ve mecmua ismi saydılar. Bazı çocuklar, yalnız bir değil, birkaç kitap birden sevdiklerini söylediler ve öyle yazdılar. Sayfa 3 - 4.

"Erkek ve kız çocuklarında "Her çocuk başına isabet eden kitap mikdarı„nı mukayese ediniz. Kızların daha çok okuduklarını göreceksiniz. Onların ismini söylemeden geçmedikleri kitap daha fazla. Erkek çocuklarda 18 inci yaştaki 2,7 nisbeti, kız çocuklarda 15 ve 16 ıncı yaşta elde ediliyor, bundan birkaç netice çıkarılabilir:

1 — Kız çocukları, tekâmül bakımından erkekten daha önde gidiyorlar. Bunu gerek psikoloji ve gerek biyoloji, enine boyuna biliyor.

2 — Tür kadını inkılâba kadar tahsilden, umumî hayata karışmaktan mahrum bırakılmıştı. Onun, şimdi de beşik salladığı ve nesil yetiştirdiği kadar, kafasını işletmekte de muvaffak olduğu görülüyor.„

Ankette: "Ders kitaplarından başka kitap okumuyorum.„ diyen çocuklara bakalım: 1955 erkek çocuktan yalnız 105 i ve 1233 kız çocuktan yalnız 56 sı okumuyor.

O halde okumıyanlar, erkek çocuklarda ortalama % 6, kız çocuklarda ise % 4 dür.

"Bu da yine Türk kızının, erkek

(1) Basıldığı yer Resimli Ay matbaası. Satıldığı yer: Remzi kütüphanesi. Fiyatı: 20 kuruş.

(2) Milletler Ruhiyatı esasları. Remzi kütüphanesi. 75 kuruş.

arkadaşından daha fazla okuduğunu gösteriyor. Sayfa 6„

Böyle etüdler sahalarını genişlettiği zaman, göğsümüzü daha çok kabartacak sonuçları vereceklerdir.

Millet ve gençlikteki okuma, öğrenme susuzluğunun tezahüratını her gün görüyor ve okumuyor mıyız.

Okulların sayısı her gün artıyor, her sınıf, normal sınıfın bir mislinde fazla artmıştır. Halk dersaneleri, Köy eğitmenleri, muzaffer olacak olan bu karanlıkla kavganın harbinden başka nedir?

Boyacı gazete okuyor. Hamal mecmua. Köylü kadın, kocasına mektup yazıyor. İnkılâptan evvel bu manzaraları hangi göz görmüştür. Mânevî benliğine kavuşmak istiyen bir milletin çalışmasını her sahada görüyoruz.

ATATÜRK inkılâbında harf cephemizin verimini gösteren dört yazı koyuyurum. Bunlar, mektep vazifelerinden tashih görmeden seçilmiş yazılardır. Bir ecnebî lisesinin [3] ihzarî sınıfında okuyan bu çocukların yazılarıyla, köylü kadının mektubunu Cumhuriyete borçluyuz. Şiveye dokunulmamıştır. 17 yaşında Anastas Triandafilopulos'un vazifesi:

I.

«29 Teşrinievvel, Türkiyenin yeni bir tarihe girdiğini bize hatırlatır. 29 Teşrinievvel 1923 de Türkiyemize birinci defa olarak Cümhuriyeti kabul ettik. Ata Türk bizi düşmanlardan kurtardıktan sonra bize ilerlemenin yolunu gösterdi biz de bu yolda dev adımlarla gidiyoruz ve her sene getirdiği sonuçlarını görüyoruz.»

II.

14 yaşında Kürkçüyan Vahe'nin vazifesi: Türkçe.

«Cumuriyet bayramı

Cumuriyet bayramının on beşinci yıl dönümünü pek yakında kutluyacağız. Kalbimiz sevinç içindedir.

Ne mutlu bize ki Cumuriyetle doğduk ve Cumuriyetle büyüyoruz.

Mazinin ıstırapları bütün büyük kardeşlerimizi inım inım kavuruyordu. Devlet başında bulunan hain padişahlar zevk ve sefa peşinde düşmüşlerdi. Adeta devlet içinde bir başka devlet kurmuşlardı.

Atatürk olan tehlikeyi sezdi ve yurddaşları başına toplıyarak « Hedefimiz Akdenizdir, ileri» kumandasını vererek bütün düşmanları denize döktü ve 1923 1 ci teşinde « Ölmez Cumuriyeti » ilân etti.

Yaşasın Cumuriyet ve onu kuran Reisi Cumurumuz YAŞASIN ATATÜRK.»

III.

On dört yaşında Samime Sur'un vazifesi.

«15 inci yıldönümü

Cumhuriyetin 15 inci yıl dönümünü nihayet 1938 29 birinciteşrin günü kutlulayacağız. O gün Atatürke olan sevgimiz 15 defa daha kabaracak ve Atatürkün bizi 15 yıl önce benliğimizi elimize verdiği ve yarattığ büyük varlıkları şükranlan anacağız o etraftaki çamurları silkerek yarı yarıya temize çıkardığı bu ulusu biz yani yarının Türk gençleri onun etrafındaki kirlerden temizleyip yükseğe çıkararak Türk ve Türkiye adını bütün dünyadaki milletlere saygıyla ve hürmetle andıracağız.»

***

Şimdi de köylü bacımızın mektubunu okuyalım... Olduğu gibi basılan bu yazıda gözleriniz dolaştıkça ne kadar içli bir kalble karşılaştığınızı göreceksiniz. Böyle bir mektubun eşine harf inkılâbından evvel tesadüf etmeğe imkân yoktur. Çünkü hiçbir köylü kadını eski harfleri öğrenebilir veya imam efendiye gidip içini bu kadar dökemezdi. Bu mektubun kısaca hikâyesi şudur: Bana her zaman Ahmet Hikmetin "Üzümcü„sünü hatırlatan yağız bir delikanlı vardı... Bostancı, Suadiyeden tutunuz da Kızıltoprağa kadar uzanır. Mevsime göre üzüm, kavun, kiraz.. satan bir gezginci satıcı. Yaz günleri, ağır yükü altında gür sesle dolaşır, kara kaşları boncuklaşan terlerini tutamazdı. Birgün ince dik bıyıkları düşmüş, al yanakları solmuş, ve yüzü karma karışık çıka geldi. Çocuğu köyde yanmış ve eşi bu kara haberi kendisiue bildirmemiş, içine atmış. Birgün bu mektupla geldi. Yemen çöllerini yavrularının kaniyle sulayan annelerin kızı, para kazanmak için İstanbula gelen kocasına bunu bildirmeği zaaf telâkki ediyor ve bir cümle içinde geçiveriyor. Bu mektubu bir hikâye mevzuu yapacaktım. Meğer vazifesi bir davamızın başarıldığını gösterecek birçok vesikalardan biri olacakmış:

«Kayinnan Fatik hanım selâm eder. Anan Elov hanım selâm eder, oğlu Hüseyin Ellez selâm eder. Kızın Gülük sana çok selâm ve ellerinden gözlerinden öper. Oğlun Memet selâm eder. Yataklara yüz salmışsın fakat biraz dar geldi sen buradan gittiğin vakit hiçmi yatakları görmedin. Güzün üç lira salmıştım daha ondan başka saldın mı onuda çolağın oğlu Aliye verdik. Güzün aliden sekiz kırat arpa aldık daha da parasını ödeyemedik, her gün parasını istiyor erkeğiz var diyerek bize her gün söz arási vuruyorlar üç lira köy arası vurdular, hergün istiyorlar senin hiç mi dostun düşmanın yoktur, ben nece bir elin kapısında toplıyayım sahibi arlanmazsa deli hiç arlanmaz. zaten toplayup yiyecek daha ellerin kapısında çokmu sürüneceğiz derdin neyse bu tarafa bildir, neydeni ben daha çok düşündümfakat ne yapan elimden bir şey gelmedi. Sen nekadar düşünsen ben kadar düşünemezsin, biz Allahın elinden alamadık fakat sen Allahın elinden alırsan al biz zaten ellerin kapısından toplayıp yiyoruz. Sen hiç mi bize bir sağlık haberini gönderemiyorsun. Fakat sen bizden geçtin fakat biz senden geçmiyoruz. Bununnan beş mektup oldu üçünü postaya bıraktık. Elden para aldık seninde hiçmi elkadar kâğıdın yok bize bir sağlık haberini gönderesin. Bıldırki beyilki davar mal parası duruyor nedeyin eşeğini satak verek, her gün gelip gidi yorlar oraya gittin nekadar büyüdün hiç bu tarafa boyun indirmiyorsun, bizden geçtin zaten biz elk kızındandanmı vaz geçtin, Hüsük borcunu istiyor vermessen eşeğimizi çekip götürüyorlar, salarsan dokuz lira sal benim güzün bir lirasını kesti 500 kuruşa durmuşttum 23 kırat zeher zıkım verdibir erkek cebiş var ne diyorsun satacağım ne deyisen de bu mektup böyün çıktı böyün yarın çıktı yarın cevabını gönderesin kayınnan Fatik hanım başına kına istiyor sen başını aldın gittin burada her derdi bizmi düşüneceğiz sen hiçmi derdini hatî günü bilmiyorsun.

Ağamın ağası ben sana göle
Söyleyin agama durmaya gele
Ölüm ucuz derler belki ben ölem
Düyne gözüynen bir daha görem

Anam bağlamış karalı yazma
Silayı koyup kurbeti gezme
Mektubun ucunu fıraklı yazma
Fıaaklı mektubu okuyan olmaz

Sular akar ben bülemüyün fendini
Ağam el ne bülsün içerimin derdini
Ağaçlaa kalem olsa sular mürekkep
Yazın yazın destan eylen derdimi

Ağam ben daha elin eksikleainin içinde çokmu duracağım, onlara ciğerin sızlamıyor banadamı ciğerin sızlamıyor mektubün aynı aynı geldi geldi gelmedi ben de polas edeceğim neydek tomuz günü içerde yatılmaz ki içerde yasak Mulla gilin Müslümana bir çüt çorap saldık aldınmı almadınmı aynını bu tarafa bildirmek yokmu neydek bir şeyimiz yokki salak kime getsek bir kuruş ver desek vermiyorlar, size para salmıyorlaki bizde size para verek.

Fatik hanım selâm ede hüşülüye
Gülüsten hanım selâm eder

Kimseden kimseye hayır yoktur sen buradayken kurulanlar şimdi burada yüzümüze bakmıyorlar.

Sayıdın avradı Satı selâm eder.

Mayısın 4 - 5 - 1937

Karın Fatik Tarafından Taktimdir.»

(3) Fransız Sen Benova lisesi.

KURTULUŞ ŞARKISININ MUCİZESİ

●

Yazan:
MUAZZEZ KAPTANOĞLU

●

Siperlere doğru sokulan seyyar hastanede günlerdenberi ateşli bir çalışma göze çarpıyor!...

Burada gece.. burada uyku.. burada istirahat yok. Buradaki insanlar, gün, gece farkını unutarak bağlanmışlar işlerine!...

Hastaların arasında canlı bir teselli gibi dolaşan beyaz başlı doktor, ancak bu akşam, dinlenecek zaman bulabildi..

Yemekten sonra, çadırına çekilmiş, portatif karyolasına uzanarak düşünüyordu!..

Bütün benliğine dalgın bir hüzün sarılmıştı.

Aylardanberi, kasap gibi, kurtarmak için kesiyor, parçalıyordu... ıstıraplarla buruşan yüzlerinde canlı bir haykırış gibi parlıyan gözlerile, kopan bacaklarına.. kesilen etlerine, sökülen ciğerlerine bakan insanların mütevekkil yüzleri karşısında gibiydi!..

— Ölüm değirmeni gibi, insan öğüten bu kanlı savaş ne zaman bitecek!.. diye söylendi.

Ne zaman, kandan.. ateşten kurtulacaklar..

Yurdlarını yabancı çizmelerden kurtarmak için, gözü bağlı ateşe, ölüme atılarak göçüp giden yurd çocukları, ne zaman sıhhatli, neşeli hür topraklarında dolaşacaklar!..

Daha sabahleyin, iki kuvvetli genci, dudaklarının çocuk gülüşile ölümün kollarına bırakmıştı..

Hele bir tanesini hiç unutmıyordu:

— «Doktor, demişti... yurdumu ve annemi kurtarmak için koştum ateşe.. fakat hiçbirinin kurtulduğunu görmeden göçüp gidiyorum. Ve eğer kurtarılmazlarsa!... „

Başka birşey söyliyemeden, bir daha açmamak üzere kapadı gözlerini.

Yurldarını yabancı çizmelerdden kurtarmak için, gözü bağlı ateşe, ölüme atılarak

Beyaz başlı doktoru bu kara düşün[...]celerinden, sert bir ayak sesi k[...]tardı.. genç asistanı küçük bir z[...] uzatıyordu... heyecanla doğruldu[...] aylar vardı ki, bu ölüm çenberi dışın[...]da ne olduğunu bilmiyorlardı...

Zarfı elleri titriyerek açtı. Neşesi[...] hiç kaybetmiyen bakışları önünde i[...]ce bir kadın yazısı uzamıştı:

"Doktor:

Senin müşfik kollarına doğan kız[...] tekbaşına yollara atıldı. Sana geliyor[...]

Günlerdenberi gece gündüz dem[...]den yürüyorum... Anadoluya çıktığı[...] ilk günlerde.. kıvrıla kıvrıla sonsuzlu[...]lara doğru uzanan ince yollarda, k[...] izler gördüm... bunların ne olduğunu sorduğum zaman, bana acır gibi ba[...]tılar... sıkıldım.. şaşkınlıktan gözleri[...] ıslandı...

Sonra anladım ki, bu iz.. Türk ka[...]dınlarının çatlıyan tabanlarından sız[...] kanın işlediği kurtuluş yoludur... Çün[...]kü ben de, bu yolda, ayaklarını kan[...]tan bir yolcu oldum...

İlk günlerin karanlık ıssız geceleri[...]rinde, çok uzaklardan geldiğini z[...]nettiğim derin bir uğultu duymuştum[...] bunların ne olduğunu soracak insa[...] yoktu yanımda.. içim titremiş, vüc[...]dum ürpermişti.. Damarlarımdaki d[...]nan kan, yepyeni bir heyecanla coşar[...]ken, kağnı gıcırtılarına karışan, hasret[...]li seslerle bestelenen kurtuluş şarkısı[...] hemen tanıdım.

Şimdi bu şarkının ardındayım !

Doğduğum yerlerde yabancı insanlar var doktor...

Mukaddes mabetlerimizin loş avlularında Türk kadınlarının haykırışları uğulduyor... yeşil yollarımızda, kara suratlı, kara içli, insanlıktan çıkmış hayvan taslakları, masum Türk kızlarının üstüne saldırıyor...

Beyaz başlı Türk nineleri, ak saçlarından çamurlarda sürükleniyor...

Doğduğum büyük şehir.. sevgili İstanbul bir işkence meydanına döndü doktor !..

Beyaz bir dua gibi göklere yükselen minarelerin bile boynu büküldü.. Artık Tanrının ululuğunu haykıran o yumuşak sesi duyamazsın..

Bugün: «Türk öldü!» diye haykıran vahşî çığlıklarına tempo tutan, çan seslerinden başka birşey duyulmuyor..

Çılgın, müstehzî kahkahaları andıran çan sesleri..

Bu işkence meydanından kurtulabilenler, kağnı gıcırtılariyle bestelenen kurtuluş şarkısının ardından, kanla, çizilen kurtuluş yoluna koşuyor...

Ben de bu kafilenin başındayım doktor...

Babamı, yurdumu kurtarmak için, ateşe gönderdikten sonra, annemi de, üstünde yabancı insanların hora teptiği siyah toprağa bıraktım.

Bugün, benim diye dayanacağım ne tek bir ağacım... ne de emniyetle yürüyeceğim bir karış toprağım var...

Geliyorum doktor... esir yaşamaktansa, mert Türk çocukları içinde, onların yarasını sararak ölmeğe geliyorum !..»

Doktorun sesi boğazında düğümlendi.. neşesini hiç kaybetmiyen gözleri ıslanmıştı...

İkisinin de başı öününde, ikisi de hergün sayılamıyacak bir çoklukla ölen insanları düşünüyorlar.

Nihayet kendini toplıyan doktor:

— Altın benim elime doğdu Baha, dedi.. en ön saflarda döğüşen komutan Ateşin kızıdır !..

Başka birşey söyliyemedi... beyaz başı omuzları arasında ağırlaşmış gibiydi. Yeni bir yaralı kafilesini karşılamağa gittiler !...

II

— Kurtulacak mı doktor?!..

— Soğukkanlı ol Altınım... kaç defa söyledim sana.. baban kurtulacak.. fakat, komutanını kurtarmak için önüne atılan teğmen Ziyadan korkuyorum... Tanrı bilir ama, bu mert asker, içli sıcak sesiyle, kendisine en büyük saadeti duyuran Altın kızımı, hiç göremiyecek zannediyorum...

Altın, gözlerini hafifçe kapadı.. belki, ilk gönül derdinin büyük ıstırabını ıslak bakışlariyle göstermekten korkmuştu. Fakat, beyaz başlı doktor, ıslak kirpiklerin gölgelediği bu solgun yüzün, içden gelen bir heyecanla pembeleştiği görmüştü !..

Dudaklarında mahzun bir gülüşle uzaklaştı !..

⁂

— Babacığım, ne olur gitme... seni geri hizmetlerde kullanırlar.. oh, artık ateş içine gitme !.

— Bırakın Bayan Altın !.. babanızın gitmesi lâzım.. mademki gözleri görüyor.. madem ki ayakları tutuyor, vücudu sağlamdır... etrafımızı saran bu kara bulutlardan kurtulmak için... hür yaşayabilmek için gitmesi lâzım, gitmeleri lâzım.. komutanım.. dünyanın en bedbaht insanıyım ki, gözlerim görmiyor...

Altın ve komutan Ateş acıyle sustular... gözleri bağlı olan teğmen Ziya, büyük bir heyecanla elindeki mendili buruşturuyordu.. yüzündeki ıstırap, öyle derin, öyle korkunçtu ki !.

Altın üç aydır doktorla beraber çalışıyor.. Türk çocuklarının zafer şarkıları söyledikleri bir akşam, yarı baygın geldi hastaneye... ikinci ay, ağır hastalar arasında babasıyle, onun emir subayı teğmen Ziyayı getirdiler...

Deli olacaktı... günlerce yemedi, içmedi... hastalarının nefes alışı, kımıldanışı onun dakikalarını dolduran şeylerdi.

Nihayet ikisi de iyileşti..

Bay Ateş ertesi sabah vazifesi başına, ateş içine gidecekti.. teğmen Ziya ise, bir daha görmiyecek gözleriyle hastanede kalmağa mahkûmdu..

Bu mahkûmiyet, genç teğmeni mahvediyordu... vücudu sağlamken çarpışamamak, elleri kolları bağlı gibi oturmağa mahkûm olmak !...

Altın, sesinde sonsuz bir şefkatle Ziyayı teselli etmeğe, bir gün gözlerinin açılacağına inandırmağa çalışıyordu.

Ertesi günü, miralay Ateş, cepheye giderken, kızına teğmen Ziyaya bir hamî gibi itimat edebileceğini söylemişti...

III

Görmiyen gözlerinden iki damla yaş sızdı... gür kirpiklerinde titriyerek yağız yüzünde yuvarlandı !..

Heyecanla titriyen Altınla doktorun koluna girmişti..

Kahraman ordu geçiyor !..

Türk çocukları muzaffer, kuvvetli, ciğerlerinin bütün kuvvetleriyle zaferlerini haykırarak geçiyorlar..

Aylardanberi, düşman altında kalan toprakları, çocuk yüzlü bir güneş aydınlatmış.. ak saçlı anneler, yüzleri solgun gelinler, yetim kalmış çocuklar, sevinçten haykırarak kendilerini askerlerin ayaklarına atıyor.

Herkes bir deliye dönmüş !.

Zafer delisi..

«Türk öldü!» diye haykıran yaygaracılar birer köşeye sinmiş... Türk, kanıyle kazandığı zaferini bütün kuvvetile yaşıyor...

Bu saadet, kalblerini durduracak kadar kuvvetli !..

Altın, koluna dayanan teğmen Ziyanın elini heyecanla sıkarak:

— Ziya, dedi... bu, senin zaferindir.. görmiyen gözlerine yanma sakın.. Bu zaferin saadetini içinle görmeğe alış !..

Genç adamın dudaklarında mahzun bir gülüş vardı... nişanlısı bir ana şefkatiyle koluna girmişti. Eve döndüler.

IV

Yeşil dalgaların dinlendiği yalıdalar.. Altın, Marmaraya açılan balkonda, Anadolu yollarında bellediği zafer şarkısını, kurtuluş şarkısı süyliyor..

Bu şarkıda, kağnı gıcırtıları. top sesleri.. çocuk hıçkırıkları.. ninelerin duaları var... bu şarkıda yıllardanberi ıstırapla kıvranan Türk çocuklarının isyanı.. haykırış zaferi var.

Ve Altın bu zafer gecesinde içinin ıstıraplı sevincini sesine vererek öyle güzel söyliyorki !

— Altın

— Genç kız başını çevirdi.. Ziyayı, gözleri tutuşarak kendine bakıyor görünce şaşırdı... deli gibi:

— Ziya, diye haykırdı.

Genç adam kollarını açmış, nişanlısına doğru yürüyordu:

— Senin şarkının mucizesi sevgilim, dedi.. Doktor büyük bir heyecan lâzım dememiş miydi !..

BİR ANKETİN CEVAPLARINDAN :

ÇIRPINAN SULAR

ROMAN : 1

MÜKERREM KÂMİL SU

Yemek salonuna geçileceği sırada gelmişti. Kapıda görünür görünmez bütün gruplarda bir heyecan rüzgârının esişi belli oldu. Başlar ona doğru çevrilmişti. Birçok kalplerde çarpıntı başladığı kolayca sezilebiliyordu. Üstünde zarif bir gece elbisesi vardı. Boynu, saçlarının siyah dalgası ile robunun siyah ipegi arasında nefis, beyaz bir çizgi halinde görünüyordu. İnce ve pek düzgün vücudunu yumuşak okşamalarla saran ipeğin, gecenin karanlığına dökülen bir çağlıyan şeklinde belden aşağı inişi vardı. Arkası çok açıktı. Kollarının açıkta kalan kısmiyle, sırtının mat rengi gözleri kamaştırıyordu. Az dalgalı, parlak saçlarını yandan ayırarak ensesinde toplamıştı. Geniş, esmer alnı üstünde ince, uzun kaşları, düz ve sık kirpikleri, harikulâde canlı ve büyük gözleri vardı. Burnu, eski Yunan güzellerinin burunlarındandı. Pürüzsüz esmer yüzünde kızıl dudakları ihtiras yaratıyordu. Çenesinde güler ve konuşurken beliren tatlı bir çukur göze çarpıyordu.

Bir bakışta çeken, sürükliyen, kendine bağlıyan ve geri alınmaz aşkları basıp geçen bir yaradılışı vardı.

Yüzünün çizgileri ayrı ayrı incelense, belki hiç te güzel değildi. Fakat geniş alnı üstünde kaşları harekete geçince, o alın manasını büsbütün değiştiriyor; biribirine dolanan gür kirpikleri aralanınca siyah elmaslardan daha koyu ve ışıklı gözleri harikulâde canlı bakışlayriyle ona herkesten ayrı bir manâ veriyordu.

Kapalı iken sadece arzuyu ateşliyen dudakları, güler, konuşurken o kadar değişiyordu ki... küçük, biraz seyrek, çok fazla parlak dişleri insana o anda nefis bir inci yağmuru başlıyacak hissini veriyordu.

Sesi biraz kalın ve tahrik ediciydi. Tanrıyı en yüksek sanatkâr olarak kabul edenlere göre, bu kadın, onun en muhteşem bir eseri olmak lâzımgelirdi. Şüphesiz ki, o da yaratıcılığının sonsuz hattı, heyecanı, ihtirası ve coşkunluğu içinde bir aşk hümmasına tutulduğu sıralarda onu bu topraklara vermiş olmalıydı.

Ama niçin? Belki aşkın en yükseğini tanıtmak, belki de insanları ıstırabın sonsuzluğuna atarak olgunlaştırmak için... kimbilir, belki bunlar değil de, sadece şekil güzelliğini hiçe indiren yüksek mananın ne demek olduğunu öğretmek emeliyle...

Salonda göründüğü dakikada kalplerin vuruşları gibi yürüyüşler de hızlandı. Erkekler çabucak etrafı sardılar. Kadın başlarında kıskançlık fırtınası birçok iyi ve güzel duyguyu kökünden sarstı. Ve gayet nefis boyanmış, güzel dudaklar yavaşça, tatlı gülüşlerin paravanı arkasında harekete geçtiler:

— Bu elbisesini hiç görmemiştim. Arkasını pek fazla açık bulmiyor musunuz?

— Hemen hemen bele kadar sırtı tamamen açıkta kalmış.

— Tabiî, güzelliğinden emin!

— Siz de onu, birçokları gibi güzel mi buluyorsunuz?

— Yook, ne münasebet. Bir kere ben zaten esmerlerden hoşlanmam.

Ufaktefek, pek frapan giyinmiş bir genç kadın:

— Ama, sarışınları gölgede bırakıyor, diye çıngıraklı bir kahkaha ile söze karıştı.

Erkekler saygılarını açığa vurmak için biribirleriyle yarışa çıkmış gibi görünüyorlardı. Ve o, salonun havasını karıştıran varlığının engininde hiçbir şeyin farkında değilmiş gibi ev sahibi ile konuşmağa başladı.

Yemeğe giderken Sermet, dakikalardanberi gözlerini üstünden ayıramadığı genç kadının arkasından sürüklenir gibi olduğunu farketti. Hayata yeni atılmış, tecrübesiz bir gençti. Uzun tahsil yıllarından, daima kapalı geçen okul hayatından sonra sosyeteye yeni katılıyordu. Gayet iyi arkadaşlarından Mahirin ısrarı neticesinde bu yeni çağrısını kabul etmişti. Uzun boylu açık yeşil gözlü, geniş omuzlu, za[illegible] bir çocuktu. Kemikli yüzünde gö[illegible] çarpan şey, yalnız çok tatlı ve ma[illegible] bakan gözleriydi.

Şimdiye kadar bulunduğu bir k[illegible] toplantıda güzel, iyi giyinen, kon[illegible]masını ve toplu hayat icaplarını bile[illegible] kadınlar tanımıştı. Kendi aralarında yakın arkadaşlar muhitinde de c[illegible] yakın kızlarla ahbap olmuştu. Onların şen kahkahaları, kıvrak hareketleri yadırganmıyan temiz bakışlarıyle so[illegible]yete âlemine alışmağa başlamıştı. T[illegible]nıdığı kızlar arasında dostluklarını, ile[illegible]de bir gönül arkadaşlığı derecesi[illegible] intikal ettirebilmeği düşündükleri [illegible] vardı. Bunlardan Vacideyi dürüst h[illegible]reketleri, kuvvetli mantığı yüzünden çok beğeniyordu. Orta boylu, kumral çocuk bakışlı, sempatik bir kızdı. T[illegible]nıştıklarından birkaç ay sonra, belki ilerde onunla evlenir, sağlam bir yu[illegible] kurarım, diye düşünmüştü.

Yıldızı pek hoppa, fazla şımarık bulmakla beraber, karşılaştıkları s[illegible] da çekiciliğinden kendini kurtaramadığını da pek iyi hissediyordu. Sarışın minyom, boncuk mavi gözlü, pek h[illegible]reketli birşeydi. Daldan dala atlıyan zarif bir kelebeği andırıyor, kızdığı zamanlarda da can yakan arılardan farksız görünüyordu.

Sermet, bu genç kızın şekil güzel[illegible]liğine kapıldığını, onun rengine, neş[illegible]sine ve içinden taşan çılgınlıkları[illegible] hayran olduğunu anlıyordu. Ama onun[illegible]la hayatını birleştirmeği düşününce daima içinde buruk bir his kıpırdıyor, kalbine açılan yolun karşısına kafasının düşünce dikenleri çıkıyordu.

Ve sonra Oya karşısında açık bi[illegible] emniyet hissediyor; onda geleceğin tatlı, yumuşak bir anasını görür gibi oluyordu. Oya güzel değildi. Hayatını çalışarak kazanmak mecburiyetinde[illegible] Vacide ve Yıldızla okul sıraların[illegible]

yapılan bir arkadaşlıkları olduğu için, arasıra bu toplantılarda bulunuyordu.

Sermet âşık tabiatlı bir gençti. Hayatında ilk görüşte kapıldığı kadınlarla, deli gibi tutulduğu kızların hayali çoktu. Bazan tramvayda rastladığı bir kadının güzel gözlerine bağlanır, haftalarca, aylarca her gözlerini kapayışta bu bir çift gözün rüyasını görürdü. Sonra bir başkasının nefis vücudu, bir diğerinin biçimli başı ve nihayet yine birinin saçlarının rengi onu bağlandığı güzelden uzaklaştıverirdi. Ve bu, yirmi beş yıllık hayatı içinde daima böyle olmuştu. Büyük boşluk içinde müddetini doldurup ta sönen yıldızlar gibi, hiçbir zaman aşk diye isimlendirilemiyecek hevesler, istekler, sevgi sanılan iğreti hisler gelip geçmiş ve genç adam daima kendi kurduğu hayal cihanı içinde tatlı bir gençlik hayatı sürmüştü.

Fakat Nahideyi görür görmez hislerinin kamaşması ötekilerle ölçülecek mahiyette değildi. Garip bir baş dönmesine tutulmuştu. Bakışları genç kadının bakışlarına değdikçe bulanıyor, kalbinde güç isim verilecek bir karışıklık oluyordu.

Yemekte tam onun karşısına oturmağı büyük bir şans olarak kabul etti. İçinde biribirini kovalıyan zıt hisler vardı. Bu hislerin en kuvvetlileri sonsuz bir hayranlık ve korku ile ifadelendirilebilirdi. Ona, bir bakışla hayran olduğu muhakkaktı. Fakat niçin korkuyordu? O da şimdiye kadar hayalinde çakıp sönenler gibi gelip geçici bir hevesten, bir gün kaybedilmesi pek tabiî olan bir eski rüyadan başka bir şey mi olacaktı? Tanımadığı, fakat elinde olmadan varlığı etrafında zincirlenip kaldığı kadının bakışlarındaki ışıklı karanlığa dalan gözleri kendini tutmasa yaşlarla dolacaktı. Niçin ?

Yüreğini yakıp geçen, çırpınan duygular nereden geliyordu? Gözyaşları niçin gözkapaklarını yakıyor, niçin lokmalar boğazında düğümleniyordu ?

Bazan bakışlarını başkalarının üstünde dolştırmak istiyor; gelişigüzel birine derin derin bakmak, başka renklerin, başka güzelliklerin ve kokuların tesiriyle düştüğü perişanlıktan kurtulmak istiyordu.

İşte ilerde gayet şık giyinmiş, şık saçışın, iri lâcivert gözlü bir genç kadın... bakışları karşılaşdıkta daima gülümsiyen, ümit veren, vaitlerle dolu büyük, ateşli gözler...

Biraz ötede en müşkülpesent erkekleri yatıştırıp dizleri dibine düşürecek kadar kudretli görünen muntazam bir kadın başı... Ve nihayet gülen, söyliyen, konuşan, çeken, alıp giden birçok kadın .. fakat hayır. Hiçbiri, artık hiçbiri onun gönlünü ardından sürüyüp alamıyor. O, nefis bir ay ışığı gibi doğalı, ötekiler az ışıklı birer yıldız olmaktan kurtulamıyacaklar.

Etrafındaki erkeklere dikkat ediyor. Evlilerde bile göze çarpan bir heyecan tütüyor. Hele onun pek yakınında oturanlar. Ona, bu muhteşem sofrada yardım edebilmek mazhariyetini o kadar açık hissettiriyorlar ki...

Sermet ondan kaçırmak istediği bakışlarının, yine onun muğlâk bakışlı gözlerine doğru çekildiğini hissediyor, ürpermekten kendini alamıyordu.

Hayır, hayır... kat'iyen bu, diğerlerine, hiçbirine benzemiyordu. Sever gibi olduğu, beğendiği üç genç kız ve zaman zaman hayalinde çakıp sönen bütün ötekiler, hepsi birden biribirine zincirlenmiş gibi çekilip gidiyor; ruhunun enginlerinde başka duygulara yer kalmıyacak bir şekilde bir saltanat kuruluyordu.

Henüz ismini öğrenemediği meçhul bir kadın saltanatı !..

Onun, kim olduğunu düşündüğü dakikada bakışları delice bir çabuklukla uzun parmaklı ellerine değdi. Sol elinin yüzük parmağında tek taşlı, iri bir pırlanta yüzük vardı. O kadar... demek, demek ince bir halka ile hayatında bir başka kalbin varlığını taşımıyordu. Bu, genç adamın çılgın çırpınışlarla göğsünü yoran yüreğine garip bir ferahlık verdi.

Yanındakiler ona olan hayranlıklarını isbat edebilmek için en küçük fırsatları kolluyorlardı. Hele solundaki esmer adam!.. biran oldu ki, Sermet, içinde, karşısındaki fazla şık ve bu hayata pek alışık görünen orta yaşlı adamı tokatlamak ihtiyacını duydu. Dövüşmek, ona iltifat edenlerin boğazlarına sarılmak istiyordu. Ve o, tecrübesiz başında kasırgalar koparan meçhul kadın, bir kere bile yüzüne bakmak lüzumunu hissetmeden daima ötekilerle, hepsini kendine azılı birer düşman olarak telâkki ettiği erkeklerle meşgul oluyordu.

Yemek ne kadar devam etti? Neler yedi? Yahut yemek istemediklerini ne şekilde reddetti, farkında değildi. Sofra adabına aykırı hareket ettiğini de henüz anlamamıştı. Eğer yakınında oturanlar, hislerinin ince yolları ve arzularının ılık rüzgârı içinde çalkalanmamış olsalardı, falsoları çabucak meydana çıkar, alabildiğine gülünç olurdu. Fakat o bunları değil; esrarlı bir genç kadın başına bağlanan talihinin kendisini nerelere doğru çekip sürükliyeceğini düşünüyordu.

Belki onu da, diğerlerini olduğu gibi unutabilirdi. Yine bir başka cazibeye kapılıp giderek.. fakat şimdilik buna imkân görmiyordu. Konuşurken, gülerken yüzünün ince çizgilerinde tüten manaya baktıkça, dize gelip ona tapmaktan başka aklına birşey gelmiyordu.

Salona dönüldüğü zaman yine bir esir gibi onun arkasından sürüklendi. Oturdular. Genç kadının pek yakınında yer aldı. Onun biraz kalın, fakat ürpertiler veren sesini dinlemek, gülüşlerini yakından görmek, bakışlarında çakıp sönen ışıkların büyüsüyle sarhoş olmak, genç kalbinin genç duyguları için önüne geçilmez bir ihtiyaç halini aldı.

İri yapılı, esmer bir adam, çok zengin ve yüksek bir mevki sahibi olduğunu bildiği Hakkı Raşit, herkesten fazla genç kadınla meşgul görünüyordu. Uzun bir konuşmıya dalmışlardı. Sırasında Nahide iğneli sözler söyliyordu. Fakat Hakkı Raşit, ondan gelen herşeyi gülümsiyerek karşılıyor,

Erkekler çabucak etrafını sardılar....

onu herşeyile benimsemiş görünüyordu.

Bir aralık Sermet, mağrur tanıdığı erkeğe karşı içinde kıskançlığı yutan garip bir acıma duydu. Genç kadınla aralarında kalbî bir anlaşma olduğunu düşünerek bozuşmaları ihtimaliyle titredi. Leke düşmemiş yüreğinde görüp tanıdıkları, hattâ hiç tanımadıkları için iyi duygular taşıyordu. Onlarda sevişen iki kalp, fakat sevgilerini karşılıklı bir hırpalanışla gizlemeğe mahkûm bir ruh haleti sezer gibi oldu. Birden, mesut olmalarını, anlaşmalarını, aralarındaki suitefehhümün kalkmasını candan istedi. Bu tehlikeli kadın bir başka erk ğin hayatına çekilip giderse dinleneceğini, geniş bir nefes alacağını düşündü ve bu hissine kendi de güldu.

Biran lüzumsuzluğunu kavrayamadan onların münakaşalarına karışıyordu:

— Lâkin hanımefendi, Hakkı Raşit bey size çok kıymet verdikleri için sözlerinizin üstünde bu kadar duruyorlar.

Kır saçlı, hâkim bakışlı erkek garip bir gülümsemeyle genç adamın yüzüne baktı. Nahide, Sermetten tarafa hafifçe döndü. Bakışlarında ürkütücü ışıklar yanıp söndü. Dudakları nefis bir kıvrımla, ince bir azarı andıran manalarla aralandı:

— Elbet kıymet verecek!

Elbet kıymet verecek... insan ruhları üzerinde ılık bir nefes gibi dolaşan bu ses, genç adamın maneviyatını olanca kuvvetiyle sarstı. Benliğinin hudutsuz yollarında binlerce ses, hep birden dakikalarca bu üç kelimeyi tekrarladı, durdu.

Gözlerine değen koyu renkli bakışlarda neler vardı? O anda Sermet gözlerini yummak, yaşadığı yerlerin havasını değiştiren bu bambaşka kadının ellerine kapanarak:

"Ölünciye kadar sana bağlı kalacağım. Arkandan yürüyeceğim. Ateşe, ölüme, aşka ve ıstıraba kadar...„ demek istedi.

Gecenin, tayin edemediği bir saatinde ayrıldıkları zaman Sermet, düştüğü şaşkınlıktan henüz kurtulmuş değildi. O, ardından şürüklenip giden gönüllerin buhranını hiçe sayarak, varlığı etrafında dolanan hislerin ateşini farketmiyormuş gibi görünerek gecenin karanlığına dalıp gitmişti.

Otomobilinin uzak bakışlı sarışın bir göz gibi ışıldıyan lâmbalarına bakarak caddenin bir köşesinde kalan genç adam, kendini ayakta tutabilen kuvvete şaşıyordu.

Niçin gitmemişti?

Niçin otomobilin kapısını açan şoförün yerinde değildi?

Niçin, niçin onun arkasında bir aşk hümmasına tutulmuş gibi kendinden geçmişti?

Rastgele sokaklara dalıp çıkarak neden sonra evine dönebildi. Orada en sevdiği üç şeyin karşısında kalbiyle yüzyüze geldi:

Annesinin resmi,
Kütüphanesi,
Kedisi.

Annesinin ince yüzünde sanki içli bir hatıranın dumanı tütüyordu. Kitapları her zamanki dost bakışlarının karşılığını boş yere beklediler. Kedisi, boynunu okşamıyan sahibinin huznü karşısında türküsünü kesti. Ve sabaha karşı genç adam masasının başında binbir hayale, vehme, karmakarışık hislere şekil vermeğe çalışarak boş yere uğraştı.

Mahire uzun bir mektup yazarak bir gece içinde düştüğü perişanlığı anlatmak istedi, vazgeçti. Çünkü o, bu saçma şeye yine her zamanki gibi gülecek: «yenisi belirince bu da unutulmıyacak mı?» diye eğlenecekti.

Kendisi de bunun böyle olmasını istiyordu. Onu o kadar erişilmez yüksekliklerde görüyordu ki, hiçbir zaman aşkına cevap veremiyeceğini, kalbinin derin duyuşlarını açığa vurduğu zaman "çılgın„ diye hakaret edeceğini, müstehzi bir bakış, kırıcı bir kahkaha ile uzaklaştıracağını düşünüyordu.

Onu düşünmemek, bir gecenin rüyasını bir daha tekrarlamamak üzere unutmak lâzımdı. Kurtuluş ümidiyle beğendiği, karşılarında zaman zaman zafa kapıldığı üç genç kızı gözlerinin önüne getirdi. Fakat ne yazık ki onlar da yaldızı, boyası dökülmüş, soluk birer resim çerçevesi halinde manasızlaşmışlardı. Nasıl olup ta onları cana yakın bulduğu, bir gün onlardan herhangi biri ile hissî bir anlaşma yoluna sapacağını ve bir yuva kurabileceğini düşündüğüne şaşıyordu. Hiç uyumadan sabahı buldu. İşine gittiği zaman yine kafası onunla meşguldü.

Dosyaların, imzalanacak kâğıtların yığını içinde bucalanırken telefonun zili öttü. Arkadaşı Mahir bu gece bayan Rasimle Reyhan'larda buluşacağını haber veriyordu. «Gelemem, imkânı yok, başım ağrıyor, kırıklığım var» gibi sözlerle bu çağrıyı reddetmeğe çalışırken, birden elektriklenmiş gibi yerinde sarsıldı:

— Biliyor musun? Nahide hanımefendi senin kim olduğunu sordu.

— Kime?

— Bana.

— Ya?!

— Pek şaşdın. Fakat hak veririm dostum. Çünkü onun gibi bir kadının alâkasını çekmek, gökten yıldızları yere indirmek gibi birşeydir.

Boğazına bir yumru takıldı. Artık karşılık veremiyordu. Kulakları uğulduyor, gözlerinden ateşböcekleri gibi pırıltılı birşeyler uçuyordu. Bu, had- dızatında belki de gayet basit bir te- cessüsten ibaretti. Fakat bütün bir ge- ce bir tek kadını, o bir tek meçh- kadını düşüne düşüne âsabı gerilen gen- adama bu alâka, aklı, hayali durdura- cak birşeymiş gibi geldi.

Akşam üstü evine döndüğü zaman yüreğinde tatlı bir çarpıntı vardı. On- tekrar görmek, bir kere daha gözler- nin yangınında eriyip kül olmak, on- buruk bir haz, bambaşka bir zevk ve- recekti.

Fakat onu görmedi. Gecenin ço- geç saatine kadar kapılarda kalan b- kışları, en küçük seslerle çırpınan yü- reği boşuna bekledi.

Sevilen, beklenilen, arzulanan b- rini bekleyip te bulmamak ne fecid- Onu görmek ümidini kaybettikten so- ra artık hiçbir şeyle oyalanma- imkânı yoktur. Kendisini toplantıda- toplantıya sürükliyen arkadaşının k- lunda, boş sokaklara dalınca ince b- isyanla ürperdi:

— Artık bu gezintilere son verme- istiyorum Mahir. Bıktım. Gece yarıla- rına kadar uykusuz, cıgara duman- kahkaha, espri, dedikodu ve ne bile- yim bir sürü seremoni içinde bucala- maktan bıktım. Artık evime çekilmek gündüzleri daha salim bir kafayla ça- lışmak, geceleri de bol bol okuma- istiyorum.

— Seni anlıyorum. Ve bu isyan- sebebini de keşfediyorum dostum!

— Ne demek istiyorsun?

— Anladığın şeyi.

— Ben birşey anlıyamıyorum.

— Açayım öyleyse... deli gönlün- yine dizgine vurulmaz bir hale geld- ğini söylemek istiyorum.

— Yanılıyorsun.

— Zannetmem.

— Görürüz.

— Evet görürüz ilerde... fakat di- kat et. Sen de yanarsın.

— Demek yananlar o kadar çok?!

— Evet, bir araya gelseler bir ha- li yer işgal ederler.

— Kim bu kadın?

— Bayan Nahide!

— İsmini sormadım.

— İsmini söylemek kâfidir. Ate- kar, aşk ve ıstırap arkasından gelir.

— Tehlikeli birşey desene?..

— Farketmedin mi sanki?

— Evet haklısın ama, ben bu his- yenmeğe çalışacağım. Gerçi ben alım- lı bir kadını görür görmez benimser g- bi olan, onun herhangi birşeyi için a- larca hayal kuran bir adamım. Fakat a- tık çocukluk, çılgınlık, gençlik çağı ge- ti. Daldan dala atlamak yasak. Uzak- yaşayan, daima sevilen kadından gi- kalan öyle çocukça hisler ve hevesle- talebelik hatıraları arasına karıştı art-

— Arkası var —

ON SENE GENÇLEŞTİM

Bundan böyle ihtiyar donuk bir hal alan teni, temiz ve genç bir hala sokup beyazlaştırmak çok kolay bir iş. Sonunda fen, ten ve cildi iyiçe besleyen maddeyi de keşfedip ortaya çıkardı. Bu madde uğuşturularak tene sürülnce mesamat tamamile açılıp serbest kalıyor. Çizgi ve buruşukluklar bertaraf oluyor, bazı cilde arız olan siyahımsı noktalar yokoluyor. Bu temizleyici ve besliyeci madde yalnız: yeni "TOKALON„ kreminde vardır.

Bu maddede, harikulâde bir kuvvet bulunduğu için, en çirkin yüzler bile az zamanda genç ve güzel bir hal alıyorlar.

"TOKALON„ kreminin "pembe„ renkli olanını gece yatmadan önce kullanınız. Uykunuzda derinizi tazelendirir. Sabahları ise "TOKALON„ kreminin "beyaz„ renkde olanını kullanınız. Tene bir beyazlık, bir serinlik verir.

Beyaz "TOKALON„ üzerine sürülen podra bütün gün kuvetini muhafaza eder. Teniniz, cildiniz nekadar fena olursa olsun "TOKALON„ kremini kullanmağa başladıktan sonra elde edeceğiniz neticeyi sevinçle karşılayacaksınız. "TOKALON„ ile hiç ummadığınız bir netice elde edeceğinize emin olabilirsiniz.

YARIM AY: Cumhuriyetin

İNCİ YILDÖNÜMÜ HATIRASI